

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Február 2.

5. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az egyházpolitikai kérdések köréből.

(Három cikk.)

II.

Megdöböntő dolog az, a mit tesznek a katolikus egyház papjai a házassági jog célba vett állami rendezése ellen. Szó-székeikre lépnek, s azon helyekről, a honnan isten igéjének kellene hangoznia, árad az izgatás. Bolygatják, tüzelik a tömeget egy enunciólt kormány-programm meghíúsítása érdekében. Minthogy ez izgatás nem törvényt, hanem egy szándékolt radikális reformot támad, és meggyőződése mellett, ha jó, ha rossz, szabad államban mindenki agitálhat, törvényes kifogást az ily eljárás ellen nem emelhetünk. De, meg lehet bélyegezni az eszközt, a mely tisztán magán viseli a jezsuita moralitás elvét: a cél szentesíti az eszközt.

Mi, protestánsok, vallási szempontból megbélyegeznők a keresztyén szószék lealjasítását, ha nem volnánk szokva ahhoz, hogy a katolikus szószéken prédikálás alatt, a legtöbbször szurtos Cleonokat látunk, forgatni a protestántizmus hatalmas fegyverét. Szegény katolikus katedrák! Mennyi öblös frázist, mennyi szertelen butasággal súlyosított eretnekitést, átkot és mennyi köznapias izgatást kell elhordoznotok. Az isteni üdvintézmény egyik nemes lovagja ily példás keresztyéni lelkiismerettel teljesítette népnevelő tisztét ha adakoztok az eretnekek templomára, (a) nem csak a szeplőtelen szűz fog megtagadni titeket, hanem (b) még Jézus szent szívét is elveszítitek. Talán ez a textus volt kiinduló pontja egymás terhét hordozzátok, és mindennel jól tegyetek. A katolikus világ egy másik mély elméjű szónoka ily tetzesztős dispozicióban tárta hallgatói elé szent beszéde tárgyát: az elmúlt év két nagy csapást hozott hazánkra, az egyik volt az influenza, másik az elkeresztelési rendelet. Nem tudom, de aligha ki maradt napjainkban is a szilveszter-éji ékes-szólás fenkölt termékeiből ez a cicerói aposztrofé ah!

te öregrendü alkusz (értsd Csáky), azt akarod, hogy e jámbor híveket a zsidó biró eskesse össze!

De, nem csak nekünk, hanem minden igaz hazafinak a hazafias undor bizonyos mértékével kell illetnie azt az eljárást, a mely országos törvénnyel homlok-egyenest ellenkező pápai törvényt hirdet ki és annak engedelmeskedik inkább, a mely egy nemzet liberális küzdelmében döntő szerepet vinni. tömegek fanatizálásával akar.

Ámde, mindezek, a mi csodált hazafiasságu klérusunk nagyobb dicsőségére, maradjanak az ő tág lelkiismeretükön. Elvégre is, a klérusnak, s az ő pápájának Magyarországon a polgári házasság nem kell, mert a tridenti zsinat azt határozta, hogy «a ki azt állítná, hogy a házasság nem egy az evangéliumi hét szentség közül, melyet maga Krisztus rendelt, hanem csak az emberek találták ki, és nem közöl isteni kegyelmet átkozott legyen.» De, minden okos katolikus tudja, hogy a házasság sakramentum voltán nem változtathat megkötésének egyházi, vagy polgári alakja. A katolikus egyház szerint, a keresztség is sakramentum marad, ha nem katolikus, hanem protestáns pap, sőt ha zsidó, vagy mohamedán hajtja is végre. Hány házasság kötetik a katolikus egyházban, a melyet a pap ellemez, s ezért megkötésénél csak passzive assistál. Aztán, kérdezzük meg egy katolikus paptól, hogy vajjon a francia egyháznak, a kötelező polgári házasság miatt, csak hat sakramentuma volna?

Nem dogmai tehát, hanem hatalmi kérdés áll azon követelés mögött, hogy a házasság minden jogüggyében kizárólag az egyház intézkedhetik. Ezért akarja nálunk minden áron megvédelmezni ezt az álláspontját, miután Európa legkatholikusabb államaiban ez érdekü küzdelmei sikertelenséggel végződtek. És a mi fő, e hatalmi kérdés nem abban kulminál, mintha a katolicizmus híveinek megfogyatkozásától tartana, ez nem következett be sem Olasz-, vagy Franciaországban, sem Belgiumban, hanem tisztán az bántja a klérust, és a

pápát, mivel a protestáns szellem diadalát látja a polgári házasság behozatalában.

Ez a katholicizmusnak egyfelől egy nagy tévedése, mert a polgári házasságot katolikus államférfiak valósították meg katolikus államokban. És mi, magyar protestánsok is, mit teszünk annak érdekében? Zsinatjaink hallgattak, lapjaink nem követelik, a papság aggódalmaskodva várja, mi lesz, nem mond sem jót, sem rosztat, csak, hogy meg fog hódolni az állami akarathoz.

De, másfelől egy igaz sejtelem ez. Mert bizonyos, hogy a hazai protestántizmus felfogása, sőt eljárása szerint, a házasság jó részben polgári természetű dolog már ma is. Mi elismerjük a házassági törvény-alkotást az állam jogának, elismerjük, hogy a házasság polgári jog-viszony, s mind megkötésénél, mind felbontásánál az állam törvényei, rendeletei szerint járunk el. Esketéseknel a feleket nem csak az egyház, hanem az állam törvényei értelmében is törvényes házasfeleknek enuncióljuk, szóval, az állami törvényt saját egyházi rendtartásainkkal egybekötve, mint az egyház szolgálói végrehajtjuk. E szerint, az államé a törvény-alkotás joga, de a végrehajtás szintén az egyház jogkörébe esik. Így áll a dolog az anyakönyvek kérdésében is. A kötelező polgári házassággal és a polgári anyakönyvezéssel reánk az a változás állna be, hogy az állam a végrehajtást is a maga jogának deklarálná, azaz, kijelentené, hogy nem csak megalkotom a törvényt, de végrehajtásával is azokat bízom meg, a kiket jónak látok. És éppen abban rejlik a mi féltelmünknek, vagy legalább aggodalmunknak titka, mert tartanunk kell attól, hogy nem csak polgári, de erkölcsi és vallásos tekintetben is oly mélyreható ügyek, mint a házasság, az anyakönyvek, illetéktelen kezekbe jutnak, a mi által megrendülhet a dolog megbízhatósága, a házasság erkölcsi alapja, a család-élet tisztasága.

Ezért volna szükség, a házasságkötést azon mértékig, a mennyiben lehetséges, a papságra bízni, oly módon, hogy a pap, többé már nem mint egyházi, hanem mint állami funkcionárius, tisztán a polgári törvények értelmében intézze a nép szemében ez oly fontos ügyet. Jól megjegyzendő, a mennyiben lehetséges, azaz, a hol a pap, a szokásos eskü szerint, önként vállalkozik a törvény hű teljesítésére, ott első sorban ő legyen az állam hivatalos megbízottja, s csak mintegy szükségből, világi ember. A ki hitelt akadályokat lát, az ne vállalja el, a ki hivatalos működésével visszaél,

artól egyszerűen megvonja e bizalmát az állam, akár katolikus, akár protestáns lelkész.

Így az átalakulás minden társadalmi rázkodás nélkül lassan végbe menne, mindaddig, a míg, talán rövid idő alatt, a házasság e külső, szerződészerű oldalának intézése tisztán világi kezekre volna átruházható.

Jelentése,

Dr. Kolosvári Sándor egyházmegyei főgondnoknak a kolosvári evang. reform. egyház életében felmerült nevezetesebb mozzanatokról az 1892-ik évben.

(Folytatás.)

A másik ünneplés, a mit a múlt év október 31-én mind a két templomunkban tartott isteni tiszteleten a mártírságot szenvedett elődök iránt érzett mély kegyelettel ülénk meg, a mi saját egyházi ünnepünk, de mit mondok, a hit és lelkiismeret felszabadulásának a reformációnak emlékünnepe volt.

Az uri szent vacsora kiosztására a múlt évben is a hivek áldozatkészsége adta meg az ur Jézus Krisztus teste megtöretésének és vére kiontatásának szimbolumát: a kenyeret és bort. Varga Dániel, özv. Szily Alajosné, főt. Szász Domokos, püspök, nt. Szász Gerő, esperes, főjegyző, Schilling Rudolf, Cserei József, Tárkányi György és főgondnok aa. szerették meg maguk számára az örömet, hogy e vallásos szent célra szolgálatot tehessenek.

Egyebekben, az egyház iránti áldozatkészség tettekben való megnyilatkozására nézve, engedje meg a t. képv. közgyűlés, hogy mindenek előtt, még az 1891. évre visszamenőleg, egy emberi gyöngeségből, melynek mindnyájan alávetve vagyunk, származó mulasztásomat hozhassam helyre. Ugyanis, Bucsy József, kir. főmérnök, országos főfelügyelő és buzgó presbiter afiának az egyház nem csak országosan ismert szakismeretét, tanácsát, és utasítását, hanem, az előző évek sorára visszanyúló építkezéseknél sok időt igénylő munkáját is kénytelen levén kikérni, a végzett munkákért az egyház, anyagi csekély erejéhez mérten, kétszáz frt tisztelet-díjat szavazott volt meg.

Nevezett aa. e tisztelet-díjat egyházunknak visszajándékozta, azt mondván levelében, hogy

«Én szívemből óhajtom anyagi erőnknek oda izmosodását, hogy képesek legyünk, a csekély szolgálatokat is jutalmazni; de ne hozza el az isten soha azt az időt, hogy egyházunknak tagjai, általán és különösen azok, kiknek az ügyek vezetésében befolyhatni, szerencsájük van, egyházunk érdekében, csak az anyagi jutalom reményében cselekedjenek.

Bensőm azt sugalja, hogy mulasztásomat illőbb szavakkal helyrehoznom, nem lehetett volna, mint a vallásunk és egyházunk iránt oly melegen dobogó szívű aa. saját szavainak szó szerinti idézésével és megörökítésével.

A múlt évi kegyes adományokat tekintve, hálás szívvel emlékezem meg a nem csak nevére, hanem tetteiben is «nemes,» bár előrehaladott életkora miatt ritkábban látható presbiterünk, ngos Nemes János ur

aa. kétezer frtos adományáról, a melynek felét az orgona-alap növelésére, másik felét pedig a belső templomunk rozzant ülőszékeinek újjakkal kicserélésére készpénzben kifizetni méltóztatott. Nem mulasztottuk el úgy személyesen, mint írásban is az egyház hálás köszönetét kifejezni ugyan, de a jó példa hatása érdekében állónak ítéltém, ez örvendetes tény, jelentésem útján is, minden hívünknek kellemes tudomására hozni.

A templomi ülőszékekre nyert adomány gyarapítására tiszt. Herepei Gergely lelkipásztorunk is, a konfirmáció alkalmával, 38 frt. 11 krnyi összeget gyűjtött össze és szolgáltatott be pénztárunkba. És hogy az évek hosszú során tett halovány jelentéseimnek, a mint a multban mindig volt, úgy most is van aranyos része is, ezt Szathmári Elek, presbiter aának köszönhetem, a ki az orgona-alapra a szokott arany áldozatát a mult évben is meghozta. És a mit első helyen kell vala tennem, az egyházkerületi közgyűlés és az egyházunk érdekeit mindig szíven hordozó főt. püspökünk iránt adok kifejezést a hálás köszönetnek azért az ötezer frt. adomány megszavazásáért, a melyet leányiskolánk polg. iskolává kibővítése nemes céljára juttatni kegyeskedtek. Vajha, mihamarább megvalósuláshoz juthatna közös célunk és törekvésünk.

Az áldozatkészség rovatában kell fölemlítenem azt a sok és jó szolgálatot is, a melyet a mult évi nagymérvű s alább fölemlítendő egyházi építkezéseink körül Debreceni Balázs, városi főmérnök, presbiter aña. teljesített. A munka értéket képvisel s épp úgy az egyház gyarapodását eredményezi, mint a pénzáldozat.

Az önkintes adakozás képezvén kút-forrását az u. n. persely-pénznek is, annak mennyiségéről csak az 1889—1891. évekről állottak rendelkezésemre az adatok. Nem azért, mintha az összegek idejében beszolgáltatva nem lettek volna; hanem azért, mert a számadás-vizsgálat késett. A vizsgálat által hibátlannak talált elszámolás szerint, 1889-ben volt 64 frt. 52 kr. 1890-ben 91 frt. 63 kr. 1891-ben 63 frt. 3 kr. együtt 219 frt. 18 kr. a mely összeg, fájdalom, nem áll arányban egyházunk népességével, sem pedig más hasonló egyházak ily című fillér adakozásával. A helybeli takaré- és kisegítő pénztárak 50—50 frt szokott segélyét köszönettel vette föl egyházunk.

Az egyházi gyakorlat útján is teljesíteni kellett szolgáltatások közül, a harangozási díjak, az előbb említett okból és évekre szólólag 1889-ben 402 frtot, 1890-ben 463 frt. 63 krt. 1891-ben 433 frt. 20 krt. együtt a három évre 1298 forint 83 krt. tettek ki. Az országos alapra és az egyház közszükségei fedezésére kirótt és az adóval kapcsolatosan beszédni szokott egyházi illetmények 2993 frt. összegben kielégítő eredménnyel folytak be pénztárunkba.

De, megfordítva, egyházunk a vett jó-téteményekért és igényelt áldozatokért, maga is gyakorolta a jótékony-ságnak cselekedeteit. Az egyházi árva-alap jövedelméből az 1891/92-ik tanévben nyolc kollegiumi egyházi árvát segélyezett egyenkint 50—50 frttal, és két árvát egyenkint 100—100 forinttal; együtt 600 forinttal.

Ugyanezen testvér-intézet tanulói közül, egy a hazai történelem jóreményü jeles tanulója számára, a néhai dr. Szabó Károly egyetemi tanár és algondnok emlé-

kére tett 100 forintos alapítványnak 5%-os két évi kamatát kiutalta, és jövőre is folyóvá tette presbiteriumunk.

Az egyház elaggodt, munka-képtelen szegényeinek segélyezésére szolgáló, különböző alapokból segélyezettett összesen 443 frt. 20 krral negyvenhat szegény; a négy ápodai aggnó beszámításával.

A Királyhágón túli részben pedig a temesvári és a tápió-szelei templomok építésére adakoztunk filléereinkből mi is együtt 15 forinttal.

Mind e kiadásaink azonban elenyésző csekélységet képeznek azokhoz az összegekhez viszonyítva, a melyeket a saját szellemi és vallás-erkölcsi gyarapodásunk előfeltételeit képező építkezéseinkre fordítottunk.

Évek során át valék kénytelen e helyről panaszkodni, és sürgetni a t. képv. közgyűlés előtt, a mi iskolai helyiségeinknek és tanítói lakásainknak nyomorúságos volta miatt. Az emeletes, szép leány-iskolánk kiépítése, s egy pár új tanterem emelésén és felszerelésén kívül, a mult évig nem valánk képesek iskoláinkat sem a törvény követelménye, sem a kor igénye, sem, végül, növendékeink számaránya mértéke szerint kiépíteni. Ma már, egyházam áldozat-készségére büszke hivatkozással, befejezett művekre vagyok szerencsés reá mutathatni.

A külmagyar-utcában, az egy régi és az 1891-ben épült másik megfelelő tanterem mellett, ott áll az utcára néző emeletes, szép, új épület, ismét két új tanteremmel, és az emeleten három tanító-lakással; a hidelvén pedig, szintén egy harmadik, tágas, új tanterem, s a tanítói lakásnak egy új lakó-szobája, mindenütt, élő egyházunk testébe beekelve, hogy állandó tanú-bizonyosságot tegyenek úgy a most élő, mind a jövő generációk előtt arról, hogy egyházi vezetésünk, a hivek egyházi szolgálmányait önmaguk és következőik sarjadékai értelmi hasznára, s bennük, és általuk az egyház felvirágzására szolgáló tőkéül kívánja beruházni. Ha semmi egyéb nem volna, a közelebbi és a mult évi iskolai építkezések, már magukban is olyan alkotásait képezik egyházamnak, a melyek reám nézve maradandólag kedvessé teszik gondnokságomnak emlékeit.

Teljesen új, cserépfedő anyag alá való fedélszerkezet és fedés alá jutott, a főtiszt. püspök aa. belső-farkasutcai papi szállása és a kántori lakás, tetemes belső javításokkal kapcsolatban; valamint, hasonló új fedést nyert a külmagyar-utcai másik papi lakóház is, a melynek a nagyobb kényelem okából egy kis szobával ön-költségen való kibővítése tiszt. Zoványi Jenő lelkész aának megengedve lón. Ez építkezések 25,575 forint 38 krajcár kiadást okozának az egyháznak.

A hidelvén lakó hiveinknek az isten-házába jutás megkönnyebbítése céljából, a külső templomunk háttérében, a Kis-Szamos folyóra, egy hidat építettünk, a mely 302 forint 20 krajcárba került; s a további romlástól megóvás tekintetéből, a templom vasléc-kerítését is új vastámasztókkal láttattuk el 125 forint költséggel. Végül, ugyan e templomunkban az orgonát is kitisztítottuk, és kijavítottuk, a mi szintén 108 forint kiadást okozott.

Előre nem számítható kiadás-többlet merült fel a külmagyar-utcai építés alatt állott iskola-épület pinchehelyiségeiből a fölfakadó talajviznek kiszorítása miatt is, a mi csak költséges betonirozás által volt elérhető.

Ezek után, a kisebb mérvű, és minden évben előfordulni szokott igazításoktól eltekintve, legfőnnebb még csak azt emelem ki, hogy a belső-templom melletti papi telek kőfal-kerítése, 50 forint költséggel, kijavított, és az egyház főtéri háza belső homlokzatának megfestetése 164 forint munka-díj mellett eszközöltetett.

Mindeme kiadásoknak, főként az építkezések által igénybe vett 25,575 forint 38 krajcárt tevő része, csak az által volt eszközölhető, hogy az egyházkerületnél fennállott negyvenezer forintnyi tartozásunk huszonöt ezer forinttal fölemelve, illetőleg, az egész hatvanötezer forintnyi lehető legkedvezményesebb törlesztési kölcsönre konvertálva, az évi törlesztési hányad és kamat, bár súlyosan, de mégis megbirhatólag terhelendi sok időre költségvetésünket.

Az isteni-tisztelet meg nem háborított rendes menetére, valamint a különböző egyházi lelkészi funkciókra vonatkozólag, egyéb jelenteni valóm nincsen, mint az, hogy a kápláni intézményt, az egyház szűkös anyagi viszonyaira tekintettel, bár sajnosan, de kényszerűségből meg kelle szüntetnünk. A főt. püspök aa. és esperes aa. azonban önmaguk költségén tartanak káplánokat.

Iskoláinkban, a k. magyar-utcai iskolát kivéve, a hol az építés okán csak november hó elején vehette kezdetét a tanítás, a tanév elejével mindenütt rendszeren megkezdődött és a fenyegető kholera-veszélytől, hála a mindenhatóknak, megszabadulva, megszakadás nélkül folyt. A veszély megelőzésére a szükséges óvintézkedések s a növendékeknek vízvezetési tiszta ivóvízzel ellátása, az egyház anyagi megterhelhetése mellett is, pontosan végrehajtottak.

(Vége következik.)

A középiskolai tanárok mozgalma.

(Vége.)

A tanügyi kormány és pénzügyi bizottság ezen, Magyarország művelődés-történelmében mindenha szégyenlapot képező tervezetének legnagyobb igazságtalansága végezetre az, hogy a középiskolai tanárok a IX-ik rangosztályba osztatnak be; olyan osztályba, melybe nyolc, hat, sőt négy gimnáziumi osztály végzésével is el lehet jutni. Mivelt állam még ily lenéző kicsinyléssel nem értékelte a tanári diplomát, mint a magyar közoktatásügyi kormány; sehol oly sértőleg el nem bántak a tudomány és közmívelődés munkásaival, mint nálunk; sehol oly szűkeblűséggel nem viszonzott az érdem, minővel hazánk tanárait most fenyegetik. Az utolsó huszonöt év alatt Magyarország közmívelődése óriási haladást tett, nagy virágzásra emelt tanügye százados mulasztásokat ütött helyre, s midőn ezért hosszú várakozás után elkövetkezett a jutalmazás pillanata a magyar tanárságot erkölcsileg lefokozzák, s érdem-keresztül koldus-tarisnyát akasztanak nyakába. Ez nem jól van így. Mert, ez dűrva hátlanság a jelennel szemben, s középiskoláink fejlődését veszélyeztető merénylet a jövőt illetőleg. De, mi bizunk a magyar törvényhozó testület igazság-érzetében, s akarjuk hinni, hogy bölcsessége orvosolni fogja a sebet, mit a pénzügyi bizottság meggondolatlansága ejtett, s azért részünkről is helyeseljük a kolozsvári tanároknak azon felterjesz-

tését, melyet a képviselő házhoz intézett, s melyet itt egész terjedelmében közlünk, a mint következik

Mélyen tisztelt Képviselőház!

Kolozsvár szabad kir. város öt középiskolájának tanárai, úgy az állami igazgatás alatt állók, mint az autonom felekezeti, január 7-én közös öszszejövetelt tartván, ennek határozatából intézzük jelen fölterjesztésünket Magyarországi törvényhozó testületéhez, kérvén annak meghallgatását és teljesítését.

Szerencsétlen, sőt veszélyes gondolatnak tartjuk a magyar társadalomnak újabb rangfokozatokra való felosztását. Mintha nem volna elég a rendi, nemzetiségi és felekezeti elkülönzés, s az ebből természetesen fejlődő ellentétek és surlódások: további széttagoltatásunk van tervbe véve, és napirendre tűzve, a képviselőház elé terjesztendő pénzügyi javaslatban.

Ellenkezik a demokrácia alapelveivel, hogy az egyének értéke hivatalos rangosztályok által legyen megszabva.

Méltatlan éppen hozzánk, magyarokhoz, kik ezer évig az alkotmányos szabadság véd-bástyáinként állottunk Európa közepén; hol az uralkodó nemesi osztály tagjai, kicsiny és nagy, szegény és gazdag, jogokban egyenlők voltak hogy most, az egyenlőség és emberi jogok proklamálásának első százada végén, ily középkori és a zsarnoki uralomhoz illő intézményt akarjunk meghonosítani.

Egyik részen áll Kína és Muszkaország megrangosztályozott társadalma, másikon a szabad Éjszak-Amerika, hol még a cseléd is egyenlő ember és polgár, mihelyt elvállalt kötelességének eleget tett. Melyik felé törekedjünk?

Milyen lenne a nemzeti magyar állam csak két nemzedék múlva? Mikor a bürokratizmus már gyökeret vert, s a polgárok is egyenruhába bújtatott szolgálkává lennének átidomítva. Nemzetünk jellemét, erkölcsait féltjük: mely már is vesztett régi tisztaságából.

Mi, középiskolai tanárok, önérettel hivatkozhatunk rá, hogy társadalmi állásunk elég diszes, és közbecsülésben álló. Nem pénz-fizetésünk aránya, vagy rangosztály szerint mérlegelnek minket, hanem tehetségünk és munkánk szerint, melyet ideális célokért küzdve, a nemzet jövője érdekében teljesítünk.

Tudjuk jól, hogy tanítványainknak jelentékeny, minket tehetségre és képzettségre nézve meg nem haladó része, nem sokára a hivatalok lépcsőin magasb és jövedelmesebb állásra fog jutni, mint mi. Pedig az is valószínű, sőt talán önhittség nélkül mondhatjuk bizonyosnak, hogy közülünk is többen más pályát választva, vagy arra átlépve: vagyonban, méltóságban előbbre vihetnők.

De, kötte tart a költő által megénekelt «arany közép-szer» és hivatásunk szeretete!

Erkölcsei tekintetben lefokozásnak tartjuk magunkra nézve a rangfokozatokba való beosztást.

Az anyagi javadalmazás szűkös voltát békén tűrnők, mikint eddig, várva hazánk sorsának anyagi jobbrafordulását, mikor a nemzet az ó hú munkásairól meg kell, hogy emlékezzen. De, a mostani, úgynevezett pénzügyi rendezkedést, eltekintve másnemű hiányaitól és hátrányaitól, főként a fennebb kifejezett okokból, magunkra nézve megaláználónak, önérettünket sértőnek tekintjük, mely ellen tiltakozó és kérés szavunkat fölemelni, kötelességünknek ismerjük.

Méltóztassék, mélyen tisztelt képviselőház, az országos törvény meghozatalakor, a fizetéseket rangfokozatok felállítása nélkül rendezni, s ily alakban, bölcs belátása szerint, rólunk, középiskolai tanárokról is, méltányosan gondoskodni.

Bár magas helyről hangzott el hasonló kéréssel szemben: **m á r k é s ő!** Mi azt hisszük, hogy az **i g a z s á g** soha és sehonnan el nem késhtik.

A fönnebbi indokolás alapján a kolozsvári középiskolák tanári testülete alább következő határozati javaslatot fogadta el:

A kolozsvári középiskolai tanárok mély megütközéssel értesültek arról, hogy a magyar országgyűlés pénzügyi bizottsága a vidéki középiskolai tanárokat, szerzett képzettségük, eddig kivivott társadalmi állásuk és a hazai közművelődés előbbvitelében kifejtett hasznos munkásságuk méltányoló tekinteten kivülhagyásával, a hivatali rangosztály IX-ik fokozatába osztotta be. Ennek folytán, a pénzügyi bizottságnak a magyar középiskolai tanári testületet lenéző és sértő határozata ellen óvást emelnek s feliratot intéznek a képviselőházhoz, melyben kéri:

1. A tanárok ne osztassanak be semmiféle hivatali rangfokozatba, hanem előtanulmányuk, hivatali állásuk és a magyar közművelődés előmozdítása ügyében szerzett érdemeikre való tekintettel, számukra külön státus alkottassék, melyben ne legyen különbség az ugyanazon egy kvalifikációjú, és foglalkozásu fővárosi és vidéki tanárok közt.

2. Ha e kérés teljesíthetőnek nem találhatók, s a középiskolai tanárok is a tisztviselő rangfokozatában helyet kell hogy kapjanak: ez esetben minden középiskolai rendes tanár, az ötödéves korpótlék épségben hagyásával, a VIII. rangosztályba vétessék fel olyanképpen, hogy ennek három fokozatán minden tanár harminc szolgálati év alatt három tíz éves ciklusnak megfelelő előléptetéssel, átjuthasson.

3. Hogy az igazgatói állás valóban előléptetés legyen, óhajtható, hogy a középiskolai igazgatók a VII-ik rangosztályba és pedig annak a szolgálati éveknél megfelelő fokozatába osztassanak be; csak így levén meg a természetes kapcsolat a középiskolai tanári, és a reájok nézve egyedüli előléptetést képező főigazgatói és egyetemi tanári állások közt.

Kolozsvártt, 1893. január 7-én.

A kolozsvári középiskolák tanárai által tartott értekezlet megbízásából.

Az egyházmegyéből.

A sepsi egyházmegyéből.

(Vége.)

Következőleg, Vén Mihály, főjegyző tette meg jelentését a n. borosnyói egyházközség megvizsgálásáról. Ez egyházban a képviselet megalkottatott. A községnél levő 1870-től összegyűlt 1800 frt. hátrálékos követelése az egyháznak, 1500 frtban egyezés útján megállapítván, ez összeg a község által az egyház számára ki is lett utalva. Az évi járulékoknál már jelentéktelen, de 1880-tól keletkezett jelentékeny hátrálékok is vannak: ezeknek fölajtására utasított a számadó gondnok. Általában, ezen egyházunkban, úgy az anyagiakban, mint a szellemiekben szép előhaladás mutatkozik.

Még Józsa Sándor, számvevő, tette meg rövid jelentését a vizsgálat végett reabizott egerpataki egyházközségről, hol jó rend, békés egyetértés lakozik, s ezzel az egyházközségek vizsgálatáról szóló jelentések befejeztetvén: közgyűlésünk örömmel győződött meg arról, hogy ifju esperes fiában olyan egyén áll egyházmegyénk élén, ki jóakarattal párosult szigorral, tapintatos erélyvel igyekszik a haladás útján előbb-előbb vinni, felvirágoztatni egyházmegyénk ügyeit, érdekeit.

Egyházmegyénk nem szünő, hanem folyton erősödő életét és munkásságát talán semmi sem tünteti föl jobban, mint az egyházmegyei tanácsnak mindinkább szaporodó ügykezeléséről és munkájáról szóló jelentés, melyet Vén Mihály főjegyző olvasott föl három ívnyi terjedelemben. E terjedelmes jelentés bizonyosságot tesz arról, hogy az egyházmegyei tanács férfiai az ügykezelés nagymérvű szaporodása folytán, mily szép aldozatot noznak meg egyházmegyénk fölvirágoztatása érdekében. Míg az eddigi években az egész esztendei jegyzőkönyvi számok csak a százaz számkörben mozogtak: addig a jelen évben csak március 2-kától a mai napig az ügyszámok a kétszázaz meghaladták. Egyházmegyei tanácsunk az 1892. március 2-kától november 24-ig terjedő idő alatt kilenc ülést tartott, a melyeken 216. jkvi szám alatt 147 ügyben intézkedett és hozott érdemleges határozatot. Ez adatok eléggé bizonyítják, hogy egyházmegyei tanácsunk, a felhamozódott munka mellett is, igyekszik, a reabizottaknak hiven megfelelni. Feladata és felelőssége tudatában, törekszik egyházmegyénket a viruló egyházmegyék sorába emelni.

Közgyűlésünk, mint eddig is minden időben, úgy most is a legnagyobb elismeréssel adózott egyházmegyei tanácsunk tagjainak s odaadó munkálkodásukért. lelkes buzgóságukért jegyzőkönyvileg is hálás köszönet szavaztatott.

A terjedelmes, kimerítő jelentések között közfigyelem tárgyát képezte a Rác Albert tanügyi előadó jelentése is, melyből örömmel vettem tudomásul, hogy nagy egyházmegyénk területén nem csak a mi felekezeti, hanem az állami és községi iskolákban is kellő figyelem és gond fordítatik nem csak a vallás, de a templomi, egyházi ének tanítására is, mely tekintetekben a multhoz viszonyítva ez év eredményét, szép haladás tapasztalható.

Egyházmegyénkben tizenkét felekezeti iskola van, tizenhat tanítóval, kik mindnyájan kellő buzgalommal és érdeklődéssel fáradoznak, munkálkodnak az ur szőlőjében. Az 1891. 1892-ik tanévben ezen iskoláinkban a tanítás rendes menetére semmi rendkívüli körülmény gátlólag nem hatott; az iskolai törvénszabta év mindenikben pontosan megtartott, mi a növendékek előhaladásán meg is látszott, mert az évi zárvizsgák eredménye, két iskolánkat kivéve, jeles volt. Kőröspataki leányegyházunkban a mult iskolai évben sem volt levita-tanító s így a ref. növendékek részint az unitárius, részint a róm. katolikus iskolákban nyertek rendes oktatást. Ezen egyházunkban a tanítói állomás üres volta valóban nagy hátránnyal jár ref. növendékeink jövőjét tekintve, azonban örömmel látjuk, hogy egyházmegyei tanácsunk e tekintetben is erélyes törekvést fejt ki s hisszük, hogy nemsokára eljő az idő, mikor hitfelekezetünk növendékei be fogják népesíteni ref. felekezeti iskolánkat.

A ref. felekezeti iskolákkal nem rendelkező egyházközségeinkben a ref. növendékek községi iskolákban nyernek oktatást, Brassó, Bodola és Erőd kivételével, hol felekezetünk növendékei állami iskolákban tanulnak.

Felekezeti iskoláinkban tanult növendékeink képzettsége általában haladást mutat és dicséretre méltó. Nagyobb mulasztás csak az ismétlő iskolák ügyénél mutatkozik, a mi nek fő oka pedig abban rejlik, hogy az ismétlő kötelezetek nagyobb része szolgálatban levén, nem járhatnak iskolába. Felekezeti iskoláinknak statisztikai eredménye sem kedvezőtlen, mert a tankötelesek összes száma 1171; a följáróké 910 és így oktatásban nem részesült 261 növendék, vagyis 23%. Azonban, tekintetbe véve az ismétlő kötelezetekre vonatkozólag fönnebb említett körülményt, a föl nem járt ismétlők számát levonva, e 23% nagy apadást eredményez, mert a mindennapos tankötelesek közül, mint egy 10% nem nyert csupán oktatást.

Tanügyi előadó afa egy pár iskolaszéki elnök részéről az adminisztracionális ügyek törvényszerű és pontos elintézése tekintetében mulasztást, hanyagságot tapasztalván: közgyűlésünk megbizsa tanügyi előadót, hogy éljen szigoruan törvényadta jogával és szükség esetén, vegye igénybe az egyházi felsőbb hatóság befolyását is.

Az egyházmegyei pénztár kedvező állásáról szóló pénztárnoki jelentésnek tudomásul vétele után, olvastattak az es-

peres afaához beérkezett le- és átiratok, melyek közül néhány esperesi úton elintéztetvén, jóváhagyó tudásul vétetett; a még el nem intézett jelentéktelenebb ügyek pedig, az idő rövidsége okán, az egyházmegyei tanácshoz tétettek át végleges ellátás végett. A fontosabb személyi és építkezési ügyek a közgyűlés színén megoldhatók levén, elintéztést nyertek.

Esperes afa indítványára, közgyűlésünk egyhangulag kimondotta, hogy «Sepsi ref. egyházmegyénk», mint testület, örömmel kíván egy száz frtos alapítvánnyal belépni a sepsiszentgyörgyi Székely-Mikó-kollegium tápintézetének alapítói sorába, oly formán pedig, hogy e száz frtot két év alatt 50—50 frtos részletben fogja illetékes helyére befizetni. E mellett, föl lett hiva közgyűlésünknek minden tagja, hogy e nemes intézmény gyarapítására ki-ki, minden rendelkezhető eszközt felhasználva, hivatásának kisebb-nagyobb körében gyűjtéseket eszközöljön.

Egy hatalmas éljen kíséretében, esperes afa a gyűlést bezárván, őszi rendes közgyűlésünk véget ért.

Benedek Árpád,
s.-szentkirályi ev. ref. pap.

TÁRCA.

A tordosi ev. ref. egyház.

(Vége.)

Feltűnő az, hogy az a nép, mely papjának, tanítójának soha semmit nem fizet, mely azoknak csakis jótéteményeiben részesül, mégis minden időben az iránt nem csak tiszteletlennek, de rossz indulatunak mutatkozik. Miben keressük ennek is magyarázatát? Talán abban, mit Kerekes János említ, hogy a közelség folytán a szászvárosi polgárságtól szívták be az egyházi tisztviselők iránti tiszteletlenséget? Nem. Ez a baj is abból a viszonyból eredett, mely volt az eklézsia vagyona és a hivek között. A dolog igen egyszerű s természetes. A földekért fizetni kellett. Bármilyen csekélységet, de fizetni kellett. A befizetés felett örködni, a taksát fölhajtatni, a nem fizetőket beperesíteni, ki volt, az itteni viszonyok között, hivatva? A pap. Ez volt, s ez lesz mindig, míg az érintett viszony fönáll, magyarázata annak, hogy a tordosi ref. magyarok papjuk, s általán az egyházi előljáróság iránt, nem viseltettek azzal a tisztelettel és szeretettel, melyet tőlük azok méltán várhatták volna. Így alapja, oka, magyarázata a felsorolt többi bajnak is a létezett és még mindig létező taksás viszony. Kétségkívül, a földeknek olcsó taksára való kiosztása által elérni szándékolt cél üdvös vala; de a megvalósításra fordított eszköz alkalmazása eltévesztett volt. Sőt, bizonyos, hogy egészen ellenkezője éretett el annak, mi céloztatott. Ugyanis, ezen taksás földeknek lett következménye, hogy a tordosi, különben is minden időben csekély számú magyarság úgy testileg, mint lelkileg, tönkre ment. Sem az anyagiakban, sem a szellemiekben a haladás lépcsőjére állani, soha nem tudott. Mert érezvén hátuk mögött a taksás földeket, az emberi természet gyarlóságánál fogva, a sajátjukon könnyen adtak túl. Így lett a szóban forgó viszony a nép elszegényedésének okozója. A ki az emberi természetet ismeri, tudni fogja, hogy a dédelgetett, és elkényeztetett gyermek rendesen élhetlenebb, mint az, ki jó korán magára van utalva. Az ember, ki tudja, hogy háta megett áll va-

laki, vagy valami támaszul, mindig könnyelműbb, mint ki érzi, hogy egyedül saját magára támaszkodhatik csupán. Az anyagi nagy szegénységnek pedig igen gyakran kísérelője a lelki elsatnyulás. Ez a taksás viszony állotta utját a szaporodásnak is. Azt ugyanis rustikus észszel is könnyen föl lehetett fogni, hogy mentől többen vannak, annyival kevesebb taksás föld jut egynek. Ez a tudat aztán arra ösztönözte őket, hogy a szaporodásnak lehetőleg gátat vessenek, az esetleges betelepíteni akarókkal szemben pedig a terrorizmusnak minden lehető nemét felhasználták, hogy az oda telepedéstől elriasszák. Ezen körülmény szolgál magyarázatául annak, hogy a tordosi ref. egyházközség népessége kétszáz év leforgása alatt, soha sem emelkedett, hanem mindig ugyanazon számok között váltakozik, csekély különbséggel. Ebben kereshetjük okát csaknem minden papja által hangoztatott azon tapasztalatnak, hogy a tordosi magyar ember nem szorgalmas, nem munkás. Lévéen ugyanis bitokában a pár hold elidegeníthetetlen taksás földnek, ez bizonyos biztonságban ringatta őt. S jóllehet az a megélhetésre sem vala elégséges, mégis sajátos büszkeséggel hangoztatta, hogy ő «g a z d a». S valóban, egészen a legujabb időkig, ritkán történt az, hogy tordosi ref. magyar ember, bármily szegénységgel küzdött is, napszámba ment volna munkára. Hát milyen várva-várt alkalom volt a taksás föld kiosztása az eszem-izsomra. Hiszen, mint nyarat az ős, mint nappalt az éjszaka, úgy követte a földek taksára való kiadását a pálinka-áldomás.

E mellett, a kiosztásnak, egészen a legközelebbi időkig, gyakorolt módja, a célnak nem megvalósítását, de lehető megközelítését is teljesen meggátolta. Mert ugyanis, mindaz, ki ref. pap által kereszteltetett, taksás földben, tehát jutalomban részesült, akár felelt meg az egyházi végzésekben gyakran hangoztatott feltételnek, azaz, akár tudott magyarul, akár nem. Tehát, ezen jutalmazás által arra sem volt ösztönözve, hogy elkövessen lehetőleg mindent anyanyelve megőrzésére, megtartására. Azon körülmény pedig, hogy a taksás földek kiosztását maga a tordosi presbiterium eszközölte, mely-

nek minden tagja első sorban volt érdekelt s e mellett, a legegyszerűbb földmives osztályhoz tartozók lévén ezen presbiterek, kiknél éppen a teljes képzettség hiánya miatt az önzés tulságosan kifejlődve volt: elképzelhető, erkölcsileg is, mily káros következményei valának ezen gyakorlatnak, azon a dolog természeténél fogva lábra kapott szokás következtében, mely a kiosztó presbiterek megvesztegetésében állott, s melynek eredménye lett, hogy rendszeren az kapta a koronkint taksára adandó földet, ki legkevésbé sajnálta a kocsomai áldomást, mi viszont a többiek boszuját, irigykedését vonta maga után. Így jött létre ezen ref. hívek között a minden időben tapasztalt s nem egy papja által említett irigykedés és gyűlölködés. De hátrányára szolgált az erkölcsiségnek a jelzett viszony azért is, hogy az erkölcsi testület, az egyház, jutalmazott gyakran olyanokat, kik lopás s hasonló bűnök miatt elítélve lettek, börtönt ültek.

Ime, csaknem kétszáz évre vetettünk vissza pillantást, s látjuk azt, hiteles följegyzések után, hogy a tordosi ref. egyházközség népessége ezen időközben, kevés különbséggel, csaknem ugyanazon számot mutatja. Tehát az, hogy előláhódás által apadott volna ezen egyházközség népessége a létező csekélyre, mint ezt némelyek a közelebbi időben állították, egyáltalán nem áll. Sőt, teljes biztonsággal állíthatom, hogy a kétszáz év alatt nem fordult elő két eset, hogy ide való magyar oláh vá lett volna; az ellenkezőről is, hogy t. i. oláh jött volna át magyarnak, egyetlen esetről van tudomásom. Kimutattuk, hogy a népingás csekély volta mily körülmények folytán származik. Feltüntettük, hogy Tordoson a ref. egyházközség kebelében soha sem volt egy oly életképes anyag, mely az egyházi és iskolai élet előbbvitelére s nagyobb szabású tervek megvalósítására alkalmas lett volna.

Láthatjuk azt is az előadottakból, hogy a tordosi ref. egyházközség vagyona csak látszólagos, mert a híveknek használatra átengedett földek jövedelme ma már nem képes ugyanazon földek adóját fedezni. S nincs okunk, megütközni, ha papjait panaszkodni halljuk a szegénységről, egyházi épületek, iskola gyarlóságáról, mert ezeknek jó karban tartása egészen a mindenkor pap áldozatkésztségére van utalva. De magának az egyházközségnek, mint testületnek, nincs annyi jövedelme, melylyel iskolájának fedelét kitataroztatni, képes volna.

Feltüntettük, hogy a visszás helyzet oka, előidézője miben volt keresendő a múltban s miben ma is. Még csak annyit teszünk hozzá, hogy ezen nem egészséges helyzet módosítására az újabb időben tettek ugyan intézkedések, de kevés sikerre vezettek. Minek következtében, a múlt év folytán megtörtént a lehető lépés az egyházmegye részéről azt illetőleg, hogy a helyzet megváltoztatásával, egy lehető jobb jövőnek alapja vettessék meg. Jelenben ez ügy a legfelsőbb egyházi hatóság elhatározása alatt áll, mely ha módját találja az előadott helytelen taksás viszonyt, mely fenállott századok alatt az egyházközség és ennek hívei között, megszüntetni s helyébe az előhaladás feltételeit magában hordó helyzetet és állapotokat létesíteni: lehet, hogy a későbbi jövő egy népesebb eklézsiát találjon itt; ha nem, marad e hely, mint volt, nyugalom helyül az ide költözendő azon papok részére, kik esetleg egyházmegyei közhivatalt nem viselnek.

Bartha Lajos,
ev. ref. pap és esperes

Különfélék.

= Feladatok a folyó évi theol. alap- és szakvizsgákra. Alapvizsgára. 1. Egyháztörténelemből: «Adassanak elő azon törekvések, melyek által részint a katolikus és protestáns, részint a protestantizmus kebelében a reformált és lutheran egyházak egyesítése megkíséreltetet; és minő eredménnyel?» (Hegedüs János). 2. Vallásbölcsestől: a) «Buddha négy főigazsága bennaresi beszéde alapján.» b) «A vallások osztályozása az egy és több istenhívés szerint.» (Dr. Kovács Ödön). 3. Bibliai irodalomtörténetből: «Pál apostol élet- és jellemrajza.» (Józsa Zsigmond). Első lelkészképesítő vizsgára: 1. Dogmatikából: «A keresztyénség lényege és igazsága.» (Dr. Kovács Ödön). 2. Ujszövetségi biblia theológiából: «Adassék elő Jézusnak viszonya kora zsidóságához (essenizmus, farizeizmus, sadduceizmus, irástudók) és az ószövetségi valláshoz.» (Berde Sándor). 3. Közönséges egyházi beszéd. I. Thess. 5. 17. alapján (Berde Sándor). Második lelkészképesítő vizsgálatra. A gyakorlati biblia-magyarázatból a következő kérdések bármelyike: 1. Máté II. r. Népmonda. A bölcsek, később három király. A zsidó messiási remény? Magusok, Herodes, stb. Tanulságok. Máté IV. r. Jézus megkísértése. A sátán, erkölcsi és lélektani alapon. Tanulságok. 3. Máté IX. r. A guttaütött meggyógyítása. Tanulságok. 4. Máté XII. r. A szükség és szeretet parancsolta munka. Tanulságok. 5. Luk. XIII. r. Bűnös, nem bűnös? Tanulságok. 6. János IX. r. A vakon született meggyógyítása. Tanulságok. (Garda József.) Szolgáljon az érdekelteknek tudásul.

= Egy kedves ünnepély folyt le dálnoki egyházközségünkben múlt hó 22-én. Akkor avatták fel az ujonnan készített orgonát. Több, mint 28 éve, hogy az egyházközségnek nem volt orgonája s elképzelhető, hogy most mekkora volt az öröm, midőn annak hangja először szólalt meg, s szállott fel az egek urához, a hívek hálaadó énekével egyetemben. Az isteni tiszteleten közreműködtek az esperes imádsággal, a jegyző egyházi beszéddel, és a helybeli lelkész záró imával. Este a vidékről összegyűlt nagy számú közönség jelenlétében, ének és szavalati előadás volt, mely több, mint 150 frtot jövedelmezett az orgona alapjává. Csak buzgokodjunk az egyházi ügyekben, társadalmi téren igen sokat tehetünk, sok hiányt kipótolhatunk s az egyházi buzgóságunk meglazult szálait is nagy mértékben erősíthetjük. Mind erre pedig nagy szükségünk van. A mozgás élet; mozogjunk hát, hogy éljünk!

= A jó öreg Péchy Tamás, a tiszai ágost. hitv. egyházkerület főfelügyelője, ki nem csak felekezetében, de országosan is nagy tekintélynek örvend, meglehető zavarba hozta a lutheránus atyfiakat. Köztudomású dolog, és a szabadelvűség szempontjából egészen helyes, hogy a protestánsok, ha egyesek tán nem is rajonganak a polgári házasság behozataláért, de általában véve, a mint máskint nem is lehet, készek, támogatni a kormányt e nemű törekvéseiben. És legközelebből mégis megtörtént, hogy jó öreg Péchy Tamás, azon cím alatt, hogy ez a törekvése a kormánynak «non de tempore», kilépett a szabadelvű pártból, melynek pedig egész életében vagy minisztere, vagy ház elnöke, de mindig mameluk volt. Képzelve, a ki tudja, Péchy Tamást frondeurnek; és képzelje el a lutheránusokat, kikre ez eset után ugyancsak rájuk olvassák, hogy ime, csak ismét jelentkezik a «vagy alatta, vagy felette.» Vajjon, ha Péchy Tamás most is a ház elnöke lenne, megtette volna ezt a stick-lit, mely sehogy sem akar találni országos híréhez, és múltjához?

= Kérő szöveget intézett az ó-becsei ev. ref. fiók-egyház a nemesen érző emberbarátokhoz, melyben kéri, hogy bárminő kevés adománnyal segítsék ama szép cél elérésében, hogy lelkészi állomást, vagy bár lévitaságot létesíthessen ama vidéken, hol 500 tősgyökeres magyar református él elszórtan, és a kik e nélkül az elveszésnek vannak kitéve ránk nézve. A hazafias aggodalmak által intézett e kérő szöveget melegen ajánljuk olvasóink szives figyelmébe.

== **Megjelent a folyó évre** az egyházkerület «Névkönyve.» Mint mindig, most is meglátszik rajta az összeállítás gondossága, és a lehető pontosság, a mi természetesen az ilyenféle dolgoknál a fő-kellék. Ezért dicséret illeti Vajda Ferenc, püspöki titkár urat. Hanem, a mi a külső kiállítást illeti, az még Szamos-Ujvárnak sem válnék becsületére. A formátum kicsi, a papiros csúnya, rosz. Nem fődolog; de, kérnünk kell a püspöki irodát, hogy valamit az esztétikára is adni szíveskedjék.

== **A n-nyedi Bethlen-kollegium** jog- és jószágigazgatója, br. Splényi Henrik, rövid betegség után, jan. 23-án meghalt. Tizennégy esztendeig töltötte be az állást fáradhatatlanul és szigorú lelkiismeretességgel, azzal a buzgósággal, mely egész életének jellemvonása volt: szolgálni a köznek. Mint példa állhat az ifjú nemzedék előtt, ki mindenkor felkereste a munkát, a feladatokat, és azokat betöltve, mint ember és férfi meg tudta nyerni a tisztelet mellett, mindenki őszinte szeretetét. A gyász-szertartást vajasdi pap és gyulafehérvári egyházmegyénk esperese, Tokos Sándor, és theol. tanár Berde Sándor, aai. végezték. Nyugodjanak porai csendesen!

== **Többen tudakozódtak nálunk is:** hogy mi lesz a nagy zajjal hirdetett «Prot. Almanach»-hal? Most már megirhatjuk, hogy nem lesz abból éppen semmi. Éppen most olvassuk egyik fővárosi lapból, hogy a kiadó Tóth Vilmos, tu-

lajdonképpen Tóth Vince, egy közönséges szédelgő, ki ilyenmü vállalkozásokkal már ez előtt is rászédett egy rakás embert, nem csak azzal, hogy előfizetéseket szedett föl, de hivatali személyzetet is állított be, melytől óvadékat követelt, és mikor megkapta, elköltötte. Ezen az úton, mint csaló, büntetve is volt, és most is éppen e sors vár rá. Bizony, egyházkerületünkben is becsapott egy rakás embert, melynek csak az a haszna lesz, hogy ezután óvatosabbaknak kell lennünk. Ha ugyan lehetséges a védelem a hitványsággal szemben.

== **Hálás köszönet.** Magyarbényei mélt. báró Radák Ádám ur újév elsején egyházközségünk híveit száz frt. kegyes adományával örvendeztette meg, melyet tornyunk újra födésére adott. Azon megrepedt harangunk, melynek újraöntésére három évvel ezelőtt kétszáz frtot adományozott, nem sokára hirdetni fogja, mily jóságos főpatronusa ő méltósága egyházközségünknek. Azon gyönyörű takarók közül, melyeket még 1883-ban, szeretett nejével, gróf Lázár Olga ő méltóságával templomunknak ajándékozott volt, az urasztali és szószék-takarókat mintegy másfél évvel ezelőtt, a legdüszebben kivarratta. Még híven élnek szívünkben ezen kegyes adományok s midőn újból éreztette főpatronus urunk az ő jóságát mi velünk, engedje meg, hogy e helyen is a leghálásabb köszönetünknek adjunk kifejezést. Ózd, 1893. jan. 22. Zajzon Károly, ózdi ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

133—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett k i s s o l y m o s i egyházközség IV-ed osztályu papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott, kényelmes új lakáson kívül, egyházhatósági becslés szerint, 343 frt. 80 kr. értékű kepe és kanonika-porcio haszonélvezete. Megválasztandó köteles, egy évi javadalma felének 75%-át egyszersminden korra, s azután az évi járulékokat a gyámintézet javára fizetni.

Pályázati határnap 1893. febr. 25. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához küldendők, Kecsetbe, u. p. Székely-Udvarhely.

Kolozsvártt, 1893. jan. 30.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

144—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sz.-udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett b ö z ö d i egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, egyházhatósági becslés szerint, 178 frt. 85 kr. értékű kepe és kanonika-porcio haszonélvezete. A megválasztandó köteles, egy évi jövedelme 6%-át egyszersmindenkorra, azután az évi járulékokat a gyámintézet javára fizetni.

Pályázati határnap febr. 25. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához küldendők, Kecsetbe, u. p. Székely-Udvarhely.

Kolozsvártt, 1893. jan. 31.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

131—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyház megyéhez tartozó b o n c h i d a i egyházközség kántor-tanítói állására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: gazdasági épületekkel és kerttel ellátott lakáson kívül 275 frt. 80 kr. melyből 153 frt. 80 kr. készpénz. Remélhető, hogy ezen fizetés rövid időn javulni fog.

Pályázati határidő febr. 20. Folyamodványok nt. Somkerei Miklós, esperes aához küldendők, Székere.

Kolozsvártt, 1893. jan. 30.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

171—1893.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A hatóságunk kezelése alatt álló Dániel Imre-féle kegyes alapítvány két kegydíjas helye, elhalálozás folytán, megüresedvén fölhívjuk mindazon özvegy és kereset-képtelen asszonyokat, kik ezen, egyenkint 21 frt. kegyjavadalom élvezetével összekötött alapítványi helyek egyikét elnyerni, óhajtják, hogy szegénységi bizonyítványukkal fölszerelt kérésüket folyó évi február hó végéig egyházkerületünk keblü pénzügyi hivatalához terjeszszék föl.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvártt, 1893. január 16-án tartott üléséből.

Kádár János,
s. titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

129—1893

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Kolozsvári lakos, F e k e t e D e m e t e r, ev. ref. vallásu, ugyancsak ev. ref. vallásu feleségét, Keceli Iikát, ki ötöt ez előtt 8 évvel hűtlenül elhagyta, s azóta hollétérol semmit sem tud ezennel hirdetményesen idézteni a kolozsvári ev. ref. egyházmegyei házassági törvényszék elé azon kijelentéssel, hogy hat hónap elmúltával, akár jelenik meg, akár nem, válóperét ellene megkezdi és e is fogja jártni.

Az ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától,

Kolozsvártt, febr. 1. 1893.

Szász Gerő,
ev. ref. esperes.

123—1892.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Bokor Zsuzsánna, havadtói lakos, házastársát, Missa Jánost, ugyan volt havadtói lakost, ki öt ez előtt hét évvel, elhagyta, s azóta sem tartozkodási helyéről, sem életben létéről semmi tudomása nincs: ezennel hirdetményesen idézteni a marosi ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke elé, oly kijelentéssel, hogy mátol számítandó hat hónap alatt, nevezett házassági törvényszék előtt, jelenjék meg, mert akár jelenik meg, akár nem, ellene válókeresetét, mint roszakaratu, hűtlenül elhagyó ellen, megkezdeni és lejáratni fogja.

A marosi ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától.

Lukafalván, 1893. jan. 29.

Rákosi Lajos,
ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Február 9.

6. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az egyházpolitikai kérdések köréből.

(Három cikk.)

III.

A világi sajtó egyik fővárosi organuma érde-
mes dolgot cselekedett, mikor a protestáns egyház
püspökeitől nyilatkozatokat kért a napirenden
levő egyházpolitikai kérdésekben.

E nyilatkozatok nem esnek azzal a súlylyal
a mérlegbe, mintha azokat a hazai protestáns
egyeteme tette volna, s meg vagyok győződve, hogy
akár az egész protestáns egyház, akár a protestáns
papság sok tekintetben másként érez és gondol-
kozik, mint némelyike a nyilatkozóknak, a kik ter-
mészetesen a maguk nevében szóltak.

De, habár nem a többség szava, a mit püspö-
keink az ország számára tettek, minden esetre meg-
van az az értéke, és súlya, a mi a katolikus főpapi
nyilatkozatoknak, a melyekről tudvalevő dolog,
hogy hiában erednek jogilag többségek felett ural-
kodó főktől, mégsem tükrözik elénk a katolikus vi-
lági társadalom, de még a katolikus alsóbb papság
gondolkozását sem. Sőt, e tekintetben elmondhatjuk,
hogy a maguk nevében beszélők övéiknek sokkal
hívebb tolmácsai, mint azok, a kik azt hiszik, hogy
mikor mondanak valamit, kilenc millió katolikus
áll a hátuk mögött.

Tulajdonképpen, nagy sajnálatunkra, nem any-
nyira a protestáns, mint tisztán a református fő-
papok nézetei állanak előttünk, minthogy az evan-
gyélikusok sajátságos némasággal fogadták az
annyira divatos és több tekintetben megtisztelő
felhívást, hogy az egész figyelő ország előtt szót
tegyenek. Mintha protestáns embernek szándékai-
ban elhallgatni-valói lennének, avagy bárkinek is
köztünk szüksége volna, újján kiolvasni, hogy jö-
vendő felsőbbbségi döntésekhez mennyiben füg-
geszsze egyéni meggyőződéseit.

Tisztelet adassék azért azoknak, a kik nyi-
latkoztak, mert ezekből okul az ország, okul a

protestáns egyház, a mely elismeri, hogy szemé-
lyek tekintetéből az ő püspökeiben a legilletéke-
sebbek kérdeztettek meg.

Azt hiszem, nem csalódom azon állításomban,
hogy főleg két püspöki nyiltszó az, a mely a legszéle-
sebb körök gondolkozásával egyezik a Papp Gá-
boré, és Szász Domokosé. E két nyilatkozat lényegé-
ben teljesen egy, s meglehet, hogy emez diplomati-
kusabb, amaz melegebb, de mindkettő nem csak a
protestánsok, hanem a hazafias szabadelvű katholi-
kusság álláspontjának hű tolmácsolása. Hála isten,
Magyarország ma már azon a ponton áll, hogy
nagy többséget alkotó hazafias eleme, felekezeti
különbség nélkül, követeli az egyházpolitikai pro-
gramm keresztülvitelét, állami érdekből; beismeri,
hogy a katolikus ellen-mozgalom alapja nem hit-
elvi sérelem, hanem a reakció és ultramontániz-
mus, s hogy voltaképpen e kérdések megoldására
zavarólag hatni a katholicizmusnak, mint vállásnak,
hiányzik minden jog-címe; a fejlődés békés meg-
oldásáért a főpapságra és a primásra helyezi a fele-
lősség terhét; és végül, míg ez érdekeknek a leg-
meszszebb menő áldozatokat meghozni kész, más-
felől, tornyosodó bizalom tölti be lelkét, hogy azok
a nemzet külön pártállású, de ebben egyetértő ve-
zérei által üdvös megoldásra jutnak.

Úgy látszik, a mi püspökeink tartják leginkább
újjaikat a nemzeti élet ütő-erén, s leghűbb kép-
viselői a jelenkori hazafias protestáns egyháznak.

Mint a két előbbi nyilatkozatot, épp úgy egy
szellem lengi át a Szász Károly és Kun Bertalan,
e két kiváló egyházi fő-ember szavait. Egyik «nincs
ellene», másik «nem igen örvend» a polgári házasa-
ságnak; az első azt mondja, hogy «nem protestáns
érdek», a második, hogy a «kisebbségben levő fele-
kezeteknek nem válik javukra». Szóval, mindketten
kelletlenül vesznek, de bele nyúgosznak, mert «poli-
tikai szükség», mert «nincs más megoldási mód». Kisé-
zést nem hibakint mondom, orthodox ízű a haza-
fiasságuk. A mi legjellemzőbb, a nagy reform-kérdé-

sek özönében is a 68-iki törvényre függesztik szemeket, ez a legfőbb kincs, a melynek még érintése ellen is tiltakoznak.

E két nyilatkozat képviseli, az előbbi modern haladó iránynyal szemben, a táblabírói megfontoltságot, többre becsülését a megírottak a megírandónál; inkább a múlt érdekli őket, mint a jövő, melyet bizonyos lemondással várnak. Megvédeni azt, a mi van: ez a fő; szerezni még hozzá: nehéz feladat.

Csatlakozik e nézetekhez, mint szélsőség, a debreceni püspöké. Ha a fönnebbieket az aligmúlt-hoz hasonlítom, akkor ez a nyugalmas befejezett múlt. Az új idők nagy jelszavai, a nagy egyházpolitikai reform a mi egyházunkra nézve Hekuba, «lévén a reformátusoknak autonomiájuk».

De, mind e különbségek mellett is, főpapjaink nyilatkozatai a fő-dologban egy alapon állanak. Belőlük minden állampolgár meggyőződhet arról, a mi bizonyára a protestánsok többségének is véleménye, hogy a polgári házasságot a református egyház elfogadja, de behozatalára a kormányt nem szorítja; nem is a kor követelménye ez szoros értelemben, hanem két dolog miatt elodázhatatlan. E két dolog a házassági jog rendezetlensége és a katolikus klérus. A házassági jogban egy egységes állami törvény alkotásával is lehetne rendet teremteni, de a katolikus klérusban nem lehet. Tehát, mint más országokban, úgy nálunk is első sorban az idézte fel a polgári házasságot, a ki most mindent elkövet ellene a katolikus klérus és a pápa.

A brassói körlelkészség érdekében.

(Igazgató-Tanácsunk fölterjesztése az egyetemes Konventhez.)

Tőtiszteletű és Méltóságos Egyetemes Konvent

Midőn erdélyi ev. ref. egyházkerületünk alólírott Igazgató-Tanácsa, az egyházkerületi építkezési alap előállítására, az országos ev. reform. egyházi közalap örvendetes gyarapodása, s más segély-források biztosítása következtében, abba a helyzetbe jutott, hogy a különben is egészen miszsiói területnek tekinthető egyházkerület egyházközsegeinek magasabb színvonalra emelése tekintetében, hatályosabb lépéseket tehetett: mindjárt kezdetben is a fontosabb pozíció biztosítása képezte gondoskodása kiváló tárgyát; azon erőtlén egyházközsegek segélyére sietett első sorban, melyek speciális vallás-felekezeti érdekeink mellett, magyar nemzetiségünk, e kiválóan féltett kincsünk elvesztésével is fenyegetve voltak, sőt melyeknél e veszély anyagi erőtlenségük miatt már nagy részben be is következett.

E szempont figyelemmel tartásával, indítottuk azután meg működésünket, s ez elv szigorú keresztülvitele képezte

mindig munkálkodásunk iránytűjét, melynek útmutatását követve, eddig fennálló harminchárom körlelkészségünket megalapítottuk.

Nem dicsekedhetünk ugyan ez idő szerint még oly fényes eredményekkel, melyek a körlelkészekhez kötött minden várakozásnak megfelelné, mert hisz e körlelkészségek jóformán gyermek-korukat élik, s mert a nyújtott anyagi segély bizony-bizony korlátolt mennyiségű volt; de megelégedéssel nézünk vissza az ez irányu munkában lefolyt néhány év történetére, új munkára nyerünk buzdítást a már is elért eredmények által, melyek a miszsiói állomások szervezésének föltétlen szükségességét kétségbe vonhatlanul igazolják.

Alig néhány éve annak, hogy az erdélyi részek végvidékén csekély számban élő hiveink minden vallásos ápolás nélkül és az elnemzetietlenedés veszélyének kitéve voltak, s hogy a hunyadmegyei és mezősegi magyarság, másokat nem is említve, anya nyelvét is elfelejtette, s ma eredményesen működő miszsiói ör-állomásunk van a beszterce-naszódi havasok alján; két körlelkészségünk buzgolkodik a hunyadmegyei magyarság vallás-erkölcsi és nemzetiségű öntudatának felébresztésén; miszsiónárius működik a háromszéki magyarság és Brassóban lakó hiveink között emelkedett idegen nemzetiségekből álló választó szorosban; öt körlelkész szép sikeű munkája feledteti a régi Királyföld idegen nemzetiségeivel ama múlt idő szokását, midőn a pásztor nélküli ev. ref. hivek serge tömegesen volt vallásától, s gyakran nemzetiségétől is eltántorítható; körlelkészeink tanítják a mezősegi oláh-tengerben elveszett ev. ref. magyar eredetű hiveink gyermekeit az édes anyjuk szájából soha sem hallott magyar szóra; sőt, az átléphetetlennek vélt csiki és gyergyói, u. n. szent föld székvárosában, Csik-Szeredában diszes imaházunk hirdeti a felvilágosultság térfoglalásának hajnalát, s a hol reformátusokról még beszélni is bűnnek tartaték: Gyergyó-Szt.-Miklóson templomot építenek az oda exmittált körlelkész köré csoportosult, s e miszsiói állomásunk fennállása óta tekintélyesen megsaporodott hiveink.

A belmiszsió terén elért ez eredmények midőn egyfelől megnyugvással töltenek el, hangosan ösztönzik Igazgató-Tanácsunkat a megkezdett munka tovább folytatására a vallásilag és nemzetiségileg veszélyeztetett pontok további kutatására, s azok lehető biztosítására.

Ily veszélyeztetett pontnak, a miszsiói állomás szervezésére kiválóan ráúttal egyházközségnek ismerte Igazgató-Tanácsunk már kezdetben is brassói egyházközségünket, hol azonban a körlelkészség tényleges szervezése személyi okokból ez ideig keresztül vihető nem volt. Mint-hogy azonban az egyházközség érdemes agg lelkészenek nyugalomba lépése folytán, a papi állás most üresedésbe jött: egyházkerületi közgyűlésünk múlt évi 50. jk. sz. határozatával az egyházközség körlelkészséggé alakítását kimondotta, s a szervezés munkájának haladéktalan megkezdésére hatóságunkat útasította.

Brassói egyházközségünk hazánk délkeleti végvidékén, a 31,000 lelket számláló város több, mint kétharmadát tevő idegen nemzetiségei között, hitünk, s nemzetiségünk védbástyája, s az újabban alapított magyar luth. esperesség és gazdag római kath. egyház mellett, református anyaszentegyházunk reprezentánsa, s ha még tekintetbe vesszük

azt is, hogy a szomszédos szász és oláh községekben lakó 100—150 hívünk lelki gondozása is reá, mint anya egyház-községe van bízva: ez egyházközség körlelkészséggé alakítása, és az ottani viszonyokhoz mért emelése a legnagyobb mértékben indokoltnak látszik.

Ez utóbbi, t. i. az egyházközség emelése tekintetében, az egyházközség, egyházkerület és az egyetemes egyház egyesített ereje már meghozta áldozatát, midőn egyházkerületünk az egyházközség nagyobb szabású templomának és papi lakának felépítésére 27,300 frt. kedvezményes kölcsönt bocsátott rendelkezésére, s midőn ez összeg kamatának és törlesztési hányadának fedezésére az egyházkerület évi 700 frt. s a főtiszt. és mélt. egyetemes konvent orsz. közalapról fedezendőleg évi 500 frtot biztosított, s az így is fedezetlen maradt évi 574 frt. 50 kr. terhe szintén egyházkerületünk vállaira nehezedett. E segélyösszegekből, s a hívek által nyújtott adományokból azután az egyházközség díszes nagy templomát és emeletes paplakát felépítette, s fölszenteltette. A körlelkészi állomás javadalmának megállapítása tárgyában is megindította Igazgató-Tanácsunk a tárgyalásokat. Minthogy azonban a tárgyalások folyamán meggyőződött arról, hogy az amúgy is rendkívüli áldozatokat hozott egyházközség anyagi ereje egy oly papi állás javadalmát, mely az egyházközség kiváló fontosságú vallás-erkölcsi, magyar nemzeti és felekezeti miszsiójának megfelelő minősültségű egyénnel legyen betölthető, nem biztosíthatja: nem térhetett ki a szükség ama parancsa elől, hogy az egyházközség ismételt segélyére siessen, s hogy erre a mélt. és főtiszt. egyetemes konvent támogatását is kikérje.

Mielőtt azonban a körlelkészi fizetés rendelkezésre álló, s hiányzó összegeit számszerint is kitüntetőnk, legyen szabad, még a brassói egyházközség speciális helyzetének megvilágítására, s így előadandó kérésünk indokolására azt is megemlítenünk, hogy a helyzet nehézségét nagy mértékben az is növeli, hogy az ottani papnak a szorosabb értelemben vett, s teljességgel nem csekély mérvű papi szolgálatokon kívül, az állami reáliskolában, a római kath. és ev. luth. főgimnáziumokban, a polgári leány, és a luth. felső-leány-iskolában, a kereskedelmi akadémiában, a közép fa-ipariskolában tanuló református növendékek részint magasabb fokú szakképzettséget igénylő különböző vallás-tudományu tantárgyakat kell még, a növendékek lehető csoportosítása mellett, heti 16—18 órán előadnia, a mely feladatnak, ha kellőképpen meg nem felel, vallás-erkölcsi érdekeink szenvednek helyre pótolhatatlan sérelmeket, tekintve főként azt, hogy a többi virágzó egyház-községek erre kiváló gondot fordítanak. Ennélfogva tehát, e magasrendű érdekek biztosításáról is kell gondoskodnunk, mit legcélszerűbben úgy véltünk elérhetőnek, ha a felsorolt széles körű hivatáshoz mért, és az ottani társadalmi viszonyoknak is megfelelő javadalmazással ellátandó körlelkész mellé egy hitoktatói állást is szervezünk, s azt alkalmas egyénnel betöltjük, kinek kötelessége: a körlelkészi látogatások végzésére távozandó körlelkész helyettesítése, a vallás-tanítás végzése, s általában, a segédlelkészi kötelességek teljesítése leendő.

E két állomás javadalmának biztosítására az egyházközség 700 frtra tehető papi fizetése, az elemi és polgári iskolai hit-tanításért járó 150 frton, s az állami reál-

iskolai vallás-tanításért kiutalt 100 frt. állami honoráriumon, tehát, összesen 950 frton kívül mit sem ajánlhatván föl: a már be is töltött hitoktatói állás fizetésének emelésére Igazgató-Tanácsunk 200 frt. központi segélyt folyósított, s az állami honoráriumnak 200 frtra való fölemelését ki-
eszközölte.

De, mert ezen fizetési összegek még mind nem ütnek meg azon mértéket, melyre brassói egyházközségünk körlelkészi állomását, az elősorolt indokok alapján, emelnünk kell: a főtiszt. egyházkerületi közgyűléstől vett megbízás alapján, mély tisztelettel kérjük a főtiszt. és mélt. egyetemes konventet, hogy a brassói egyházközségből és fiok-egyházaiból (Kerestyénfalva, Brozsnó, Öltővény, Barca-újfalva és Töröcsvár) alakított körlelkészség papi és hitoktatói állomásainak javadalmához, az országos református közalapról legalább is évi 300 frt. azaz, háromszáz forint rendszeres segélyt megszavazni és állandóan kiutalni, méltóztassék, mert még ez összeg megnyerése esetén sem térhet ki egyházkerületünk azon kötelezettsége elől, hogy a fenn jelzett mértékben megszavazott központi segélyeket főleg ne emelje; ha a jelzett állomásokat oly egyénekkel óhajtja betölteni, kiknek erélyes és buzgó vezetése mellett, ama nagy mérvű áldozatok, melyeket ez exponált egyházközségünk hit-életének megszilárdítása magának az egyházközségnek az eddiginél magasabb színvonalra való emelése érdekében az egyházközség, egyházkerület és egyetemes egyház egyesített ereje a közel múltban hozott, s évtizedekre magára vállalt, óhajtott gyümölcsöt hozzanak.

Tiszteletteljes kérésünk ismétlése után vagyunk, a főtiszt. és mélt. egyetemes konvent atyafi szolgálai.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. január 19.

Márkus János, s. k.
titkár.

Szász Domokos, s. k.
ev. reform. püspök, mint elnök.

Jelentése,

Dr. Kolosvári Sándor egyházmegyei főgondnoknak a kolozsvári evang. reform. egyház életében felmerült nevezetesebb mozzanatokról az 1892-ik évben.

(Vége)

A mi a tanító-erők változását, illetőleg, szaporítását illeti a tanügy érdekében, a mily sajnálattal, a hosszas, hű és kiváló szakképzettséggel párosított szolgálat iránt épp olyan elismeréssel említem föl a leányiskolának vezető tanítónőjének, Vadas Zsuzsánnának, 1892. évi július 24-én történt lemondását. Az egyház köszönete kísérte őt a zajos iskolai körből ujonnan alkotott családi csendes fészekbe. Helyét méltó utóda és testvére: özv. Tattia s Ferencné, Vadas Ilona asszony foglalta el, egyelőre ideiglenesen, a kinek vezető működéséhez a legjobb reményeket kötheti egyházközségünk azon elismerést kiérdemelt munkálkodása jogán, a melyet ezen iskolánk mellett eddig is, mint tanítónő, kifejtett.

Az érdemet jutalmazta meg továbbá egyházunk azzal, hogy a leányiskolánál Békési Teréz, a k. magyar-utcai iskolánál pedig Gräf Matild kisasszonyok, állomásaikon állandósítottak. Továbbá, szintén a leányiskolához: Lötthe Vilma, a hidelvi iskolához pedig Benedek Ilona kisasszonyok, a szokott javadalmak mellett, az egyévi próba-idő föntartásával, ideiglenes ta-

fizetés-többlet, miután azt a konvent megtagadta, megadható nem volt.

A nagy-ölyvesi körlelkésség szervezése tárgyában újabb felterjesztés tétetvén, miután e tárgyban már a múlt évben megtett lépések eredményre nem vezettek, az egyetemes konventhez újabb előterjesztés fog tétetni.

Bukovinában, az andrásfalvi egyházközség tanító kiküldéseért folyamondván, a püspök aa. által ajánlatba hozott Kis János tanító részére a megígért 50 frtnyi javadalom előlegeztetni fog.

Felföldi Elek és érdek-társai, a maros-bogáti helyett, a marosludasi egyházhoz való tartozásuknak elismeréséért folyamodván, miután tényleg Ludashoz laknak legközelebb, és ezen egyház fentartásához adóznak, kérésükkel a kerületi közgyűléshez fordulni, útasítottak.

Végül, tárgyalás alá került az EMKE választmányának az a kívánsága, hogy egyházi segélyezéseit vidéki fiókjai útján eszközölhesse; a mely kívánságának az Igazgató-Tanács, azon az okon, mert az egyházkerület és az EMKE közötti jogviszony meghatározását, úgy a mint az a kir. közjegyzői okmányba foglalva van, a közgyűlés és nem az Igazgató-Tanács fogadta el, a múltban megszavazott segélyeket illetőleg eleget tenni magát jogosítottnak nem tarthatta.

Külföldi egyházi szemle.

Kétségen kívül, szükségünk van arra, hogy megismerjük a külföldi eseményeket. Hogy ismert legyen előttünk, a mi fontos, a mi nevezetesebb esemény fordult elő a meszsze-földeken, keleten, nyugaton egyiránt. A nagy világ eseményei kell, hogy érdekjenek mindnyájunkat, mert ma nem egyes népek, nem kiváltságos nemzetek állanak egymagukra az egyetemes kultúra élén, hanem ott áll az egész emberiség, mely napjainkban közlekedéseiben immár nem ismer akadályokat, érintkezéseiben nem érez távolságokat. És a világ-történet könyve nyitva is áll mindenki előtt. Az emberiség már alig tud napjainkban az idő határoltóságáról. Szinte felesleges foglalkozásnak látszik tehát, ha egy pillanatra itt megállunk, és egy futó tekintetet vetünk a nagy világnak nem rég elenyészett múlt esztendejére is, mely gazdag volt eseményekben, gazdagabb, hogy sem kellő fontosságát tagadóba vennők. De, megteszszük ezt, hogy kidomborodjék előttünk az az általános kép, mely mindenestre, mélyen elszomorító jelenség. Nem a vallási dekadence úgy is múló tüneményét emlegetjük, de a bilincseket, melyek megkötöttséget teremtenek, melyeket a többek közt az egymagában emlegetett, biztos támaszát elvesztett erkölcsiség is akkor rakott az emberiség kezére, midőn dignitási elvek nélkül maga sem tud megállani. Ma az élet, úgy látszik, hogy csak képzelgés szüleménye, agyrém, mely elvesztette becsét, fokozott értékét, emelkedett jelentőségét az egész nagy világon. Mintha az élet végére jutottunk volna, nincs a meszsze földeken egyetlen egy ország sem, mely ott állana, hol régen: a csöndes béke, a lelki megnyugvás ölében. Skóciát emlegettük mindig, mint valóságos mintaképet a földi istenországnak, azt hittük, hogy a munka e nagy hazájában, a hol van egy-egy nap, mikor az utcák halottak lesznek, mint az ó-szövetség megigazultjai, az emberek pedig feltámadnak, mint a hogy az új-szövetség biztatása mondja, itt soha sem

fog kihalni az emberekből a vallás lelkesedése. Még nem halt ki, az igaz. Ha valaki a kontinens birodalmaiból vetődik Skóciába, még mindig ott találja a nyugalom varázsát a megszentelt vásárnapokon. De, mintha ez már nem a régi tisztelet lenne, nem a léleknek az a belső szüksége, melyben a vallásos érzület a legelső momentum. A Skótok érzik ezt legjobban, és mert érzik, nagyon nyugtalanok, félnék a roszt jövőtől. És ha igazuk találna majd lenni! S a milyen beteg a skótok, talán még betegebb az angolok általános társadalma. Az egyházi unió nem sikerült, pedig nagyon sokat vártak tőle, Glastone home-reule-törvénye már az első lépésnél hiú kísérletnek bizonyult, a szegény-ügy hova-tovább mélyebb sebet vág a társadalmon, a bámúlatosan fejlődött gyáripar, s különösen a javítását célzó törekvések megölik azt, a mit életre kelteni, akartak. Csak a hagyományos szellem, mely századok alatt izmosodott meg, tartja még itt a társadalom fundamentumait, az a szellem, melyet megsemmisíteni csak az idők fognak tudni. A Panamabotrányt Franciaországban mindenki ismeri, pedig távolról nem is látszik oly nagynak, mint a milyen valóban. Hogy mi ez tényleg, legjobban mutatja, hogy már nyomában ismét megtermett az antiszemitizmus, mely egykor Berlinből kiindulva, megrendíté Európát; nem említve a politikai és szociális átkokat, a pénzügyi, gazdasági háttérét a XIX. század ez ismertető exponensének, megvalósítá ez a képtelenségeknek olyan láncolatát, hogy az ember ezután még magának sem hihet semmit sem. A csodálattal határos, hogy az evangyélium ügye mégis napokint haladást mutat, egymásután építik a templomokat és a protestánsok száma kevés idő alatt szinte százezer hívővel szaporodott. Igaz lenne tehát, a mit Constantinus Chlorus tapasztalt Krisztus evangyéliumáról, mikor sirva fakadt korrumpált századának szemlélésén? Svájcban gazdasági válságok fenyegetnek, vasuti szerencsétlenségek sujtanak, de aránylag a hitélet eléggé gazdag. Spanyolországban, angol közbelépésre, magának a kormányának felügyelete alatt nyitott meg az első prot. templom. Lengyelország is kapott vissza valamit nemzeti nyelvének jogaiból, hogy azokat iskoláiban érvényesítse. Ausztria némely részében elkeresztelési bajokkal vesződnék, Rómában most akarják felépíteni a német prot. templomot, melyre már százezer frtot gyűjtöttek is. Ezernyi bajjal küzd a nagy Németország, még folyton az iskola-törvény visszavonásának hatása alatt élve, küzdve az apostolikum, az inspiráció, a stola-eltörlés, a hannoveri unió, Berlin külön egyházhatósága, a patronatus, a berlini négy-millió kölcsön, a folyton megújuló kath. támadás és számosabbnál-számosabb kérdésekkel. Élet mindenütt van, ha ennek a mozgás és a munka az exponense, vagy mondjuk, aequivalense, de mégis mintha távolabb lenne az emberiség, mint valaha, attól, hogy lássa azt a drágaköbűl épült várost, melyet János apostol látott, az életnek ama vizét, mely tiszta, mint a kristály. Kérhetjük, mi lehet ennek az oka? Nem tévedünk, ha első sorban a nagy városi életet okoljuk. Európa lakossága pár száz év alatt megtízszereződött, a közép-kor nem ismert nagy városokat, az embereknek oly csodálatosan egymásra halmozott összességét, de ismerte azt az életet, mely nem volt oly hihetetlenül komplikált, mint ma, hanem egyszerű és átlátszó volt, melyben az uralkodó principiumok első látásra kidomborodtak, mely egészséges és akció-képes volt, a drámának az az összessége, hogy történetet tudott felmutatni. Míg korunk csak olyan lesz, mint a Veszta-szűzek, kik csak éltek; addig nem lesz gyümölcse, addig

nem lesz renaissancea, mert vágyó lelke, mely most is óhajtozik vallás után, de mert nem keresi ott, a hol az van, nem is találja meg, elveszti fogékonyságát s lehet, hogy csak

akkor csillámlik aztán fel, midőn valódi életet már nem tud élni, midőn csak visszasohajtja azt az egyszerű, azt a tiszta életet, melyet a vallás leginkább szokott szeretni.

TÁRCA.

Az esperes úr.

(Életkép.)

A ki püspökséget kíván, jó dolgot kíván; de a ki esperességet kíván, az sem kíván egészen rossz dolgot; hiszen, az esperesség is elég magas polc egy papnak, mert az egyházmegyének előlülője, fő-adminisztrátora.

Á-ban és B-ben esperes-választások történtek.

Á-ban az ifju papok sehogy se tudtak egyelőre meggyezni a választásra nézve egymás között, mert mindenik szerette volna, esperes lenni. Végre, abban állapodtak meg, hogy ne válasszanak maguk közül.

A választás megtörténik s fölharson az «éljen!» Erre az új esperes, fején ama szép és ékes koronával, a vénséggel, elfoglalja elnöki székét.

Óh, mint illik ide ez a tisztos ősz ember; úgy illik ide, mint az apa gyermekei közé. Disztelen lett volna, egy fiatal gyereket ültetni oda, hogy az parancsolgasson a véneknek: mondá egyik-másik.

Tiszteletet érdemlő ősz alakja csakugyan odaillett az esperesi székbe s a tapasztalásból, e nagy bányából, gyűjtött kincsei többet értek a pengő aranyból. Megelégedve távozott el mindenki a gyűlésből, mert a traktus csakugyan koronát talált a fejére.

Mikor az új esperes a gyűlésből haza érkezik, felesége kétszeres szívéllyességgel fogadja a nem remélt szerencse örömeinek mosolyai között.

— Ezt te régebb is megérdemelted volna, szólt később, miután a tisztelgő presbiterium magasztaló szavait is végig hallgatta a már nagytiszteletűvé lett asszony. Még a nagyságos ur is, nagyot köszönve, ugyancsak megtitulált a minap, eddig csak úgy szólított, hogy: «papné.»

Az ősz esperes úr mosolygott erre édeskészen; ős mosolya olyan volt, mint fehér havon a téli nap fényének megcsillanása. Örültek mind a ketten.

Az esperes ur később kiszált vizitálni a traktusba. Tíz napra vett búcsut feleségétől. De hát a kitűzött időnek már felénél visszatért.

— Beh jó, hogy ily hamar végezted, szólt eléje futó felesége, mondhatom, hogy gyorsan jártál.

— Dehogy végeztem, dehogy; még felét sem végeztem el, vágott oda az öreg; de, visszatértem, mert régi hűlésem megújult, a nyilallás az oldalomba állott. Azokon a döcögős úton úgy össze-visszarázott a szekér, hogy a testemnek talán minden része kimozdult helyéből. Aztán meg, a kezem se arra való már, hogy vigye a pennát, a mint kell. Ez a vizitálni járás megpróbálja az embert. Köszönöm szépen az esperességet, de nem öreg embernek való. Lemondok róla.

— Enyje, enyje! jajgatott az asszony.

B-ben is megtörtént az esperes-választás. Ott az ifjak meg tudtak egyezni egymással s az új gárdából választották

meg az új esperest. Volt éljenzés, lelkesedés, nagy ígéretek, fényes remények, szóval, minden.

— Mi túl tettünk a másik traktuson, mert ifju erőt állítottunk a munka élére: mondogatták a választók.

Az új esperesnél sem hiányzott otthon a szives fogadtatás, a presbiterium gratulációja s e választással a nagytiszteletűség méltóságába emelkedett fiatal feleségnek repeső öröme.

— No, már ezt távolról sem gondoltam volna: szólt az örvendő asszony.

— Bizony, én se reméltem, de még is megvan felett elégedetten az esperes ur

— Annál meglepőbb, minél váratlanabban jött: mondá az asszony. Fiatal vagy, megbírod a munkát.

Idő teltén, itt is kiszáll vizitálni az esperes a traktusba. Tizennégy napra, két hosszú hétre veszen búcsut fiatal feleségétől. Kiszállt, de hamar visszatért, mint a Noé hollója. A viszontlátás hamar bekövetkezett.

— Beh, jó, hogy olyan gyorsan végeztél: mondá eléje futó felesége.

— Dehogy végeztem, dehogy; még felét sem végeztem el; de itt egy, ott meg más olyan ügyet vágnak az ember elejébe, hogy megakad rajta. Gyakorlottság, tapasztalat kell az efféléhez. Köszönöm az esperességet, de nem fiatal embernek való. Lemondok róla.

— Enyje, enyje! jajgatott az asszony.

Különfélék.

«A h á l á d a t l a n.»

50 arany koronát tűzünk ki pályadíjra a cimben leirt ember-szörnyeteg jellemzésére, erkölcsi és filozófiai tekintetben. Legyen feltüntetve, hogy organikus félszegség-e e tulajdonság, vagy a természet aberrációja; vagy a nevelés teljes hiánya; vagy végleges megfélekedése az öntudatos embernek az erkölcsi méltóságról? A társadalmi, a családi és egyáltalában a közéletnek minő vonatkozásaiban, minő pályán, és minő helyzetben a leglealázóbb, és a legundorítóbb? Van-e ennél nagyobb bűn, mely sérti az erkölcsi világrendet? Bizonyítékok hozandók fel a világ-történetből, szent könyvünkől, és a mindennapi életből.

A pályamunkák lehetnek értekezések, könnyen megérthető modorban, inkább népies, mint absztrakt tudományos színezettel; lehetnek tárcacikkek; rajzok, sőt az elbeszélő alak sincs kizárva. Terjedelme a lehetőségig ne haladja túl az egy nyomtatott ivet. Jutalma 50 arany korona.

Pályázati határidő márc. 31. 1893. A pályamunkák tisztán, könnyen olvashatólag, bepecsételt jelíges levélkével el látva, szerkesztőségünkbe küldendők. A jutalmazottan kívül, a közölhető, tehát irodalmi színvonalon álló dolgozatok tiszteletdíjban részesülnek.

Kolozsvárt, febr. 7. 1893.

Szász Gerő.

a «Prot. Közl.» szerkesztője.

— Et tu, mi fili, Brute! A «Debr. Prot. Lap»-ban dr. Öreg János a debreceni főiskola egyetemébe szervezése felett elmélkedvén, rossz néven veszi az egyetemes zsinat határozatát, mely szerint, egyelőre Debrecenben a bölcsészeti

kar, és azzal együtt a tanár-képző intézet, Kolozsvárt pedig az egyetemmel kapcsolatos theol. fakultás lenne felállítandó. Természetesen, rosz néven nem vehetjük, ha a debreceniek az ők jövőendő egyetemük iránt lobogó szeretettel viseltetnek; de, azon egy kicsikét csodálkozunk, hogy éppen ők azok, kik a sárospatakiak után, első sorban kezdenek támadni. Izzó törekvésünket feleslegesnek tartják, mely csak arra jó, hogy az erőket megoszlassa, s az áldozatkésztséget kétfelé is igénybe vevén, a kettőnek boldogulását lehetetlenné tegye; sőt, egyeseken kapzsisággal vádolnak, így szólván: «az erdélyi egyházkerület pedig nem csak a közre nem ad, hanem a közreadottnak egyharmad részét magának vindikálja». Aztán, előhozakodnak azzal az untig elcsépelet szemrehányással, hogy ha olyan sok a kidobandó pénzünk, miért nem fordítjuk a deszolású egyházak és nyomorban tengődő papjaink felsegélésére; ugyan, mire való ez a mi egyetemi erőlködésünk? Még őszinte, testvéri szeretetünkben is kételkednek, és ezt olyannak tartják, hogy csak arra való, hogy a hasznon velük osztozunk, de úgy, hogy nekünk az oroszlan-rész jusson. Hát, bizony, ezek igen-igen kemény beszédek, melyeket elhallgattunk, ha a Tiszán innenről jöttek; de, fájdalommal vesszük tudomásul a mi szövetséges társainktól, fegyver-barátainktól, a Tiszán túlról. De, megvigasztalódunk abban a hitben, hogy nem minden írott szó, és nyomtatott betű fejezi ki a valódi igazságot. Ezek a beszédek lehetnek az Öreg János beszédei, de, úgy véljük, nem a tiszántúli egyházkerület véleménye; és ezután is egy táborban fogunk barcolni eszményeinkért. Ezt a kis kirohanást is csak a zord, hideg időnek és nem a zord hideg szíveknek tulajdonítjuk. Megharagusztok-e, de ne vétkeztek. Debrecennek elől kell járni az áldozat-késztségben, a felebaráti szeretetben és egyáltalában, illetlen és elszomorító volna, ha előljárna a gyűlölködésben, a gyanúsításban, és a hidegség terjesztésében. Ezt soha sem hiszszük el, még ha Öreg János mondja is.

= Megjelent és beküldetett szerkesztőségünkhez «Kálászok az életnek kenyeréhez» című Könyves Tóth Kálmán és Papp Károly által szerkesztett vállalatnak II. füzeté. Tartalmaz téli, farsangi, böjti és tavaszi egyházi beszédeket; a püspökavatás módját, sorrendjét a dunameléki ref. egyházkerületben; innepi, vasárnapi és alkalmi imádságokat. Megjelenik évenként négyszer; ára egész évre 4 frt. félévre 2 frt. negyedévre 1 frt. Kritikánkat akkorra hagyjuk, mikor egy néhány füzetből teljes képet alkothatunk magunknak arról a hatásról, melyet e vállalatnak el kell érni minden irányban. Nem az egyes téglákat, az épületet óhajtjuk látni. Úgy hisszük, egyébiránt, hogy méltó lesz az építőkhez.

= Fölkérés. Tisztelettel kéretnek mindazok, a kik a «Kálvin élete és teológiája» című művet előfizetési áron megrendelni akarják, sziveskedjenek a megrendelést, esetleg, előjegyztetésüket, legkésőbb folyó évi március hó 1-ig Nagy Enyeden nálam eszközölni, miután a példányok a megrendelők száma szerint fognak nyomtatni és ezen határidőn túl

példányokkal nem szolgálhatok. Baldi Károly, könyvkiadó.

= Szives kérelem. Mélyen lekötözve érezném magamat azon lelkes társam, vagy szives olvasó iránt, a ki szives volna megküldeni egyházamnak valamelyikét a Prot. Közl. következő számainak: 1888. 2. 4. 5. 6. 7. 1887. 1. 33-tól 52-ig. Viszont, én is a minden évfolyamból rendelkezésem alatt álló kettős példányok bármelyikét szivesen átengedem kiegészítés céljából tiszt. lelkes társaimnak. Csikszereda, Bitay Béla.

= Nyilvános köszönet. A zalathnai kereskedő ifjuság mult hó 15-én ekléziánk javára mulatságot rendezett, mely 62 frt. 50 kr. tiszta jövedelmet hozott. Ezen összeghez, atölagosan hozzájárultak főt. Montáni Gyula, gör. kath. esperes 1 frt. nt. Tókos Sándor, ev. ref. esperes 2 frt. Gere András, keblí gondnok frttal. Kedves kötelességet teljesítetek, midőn ezt egyházam nevében és megbizásából ugy a rendező ifj. Gombás János, Nagy Lajos, Belcsug Domokos, Borsay Ferenc uraknak, mint az egyes felülfizetőknek nyilvánosan is megköszönöm. Zalathna, 1893. febr. 6. Ferenci István, lelkész.

= Hálás köszönet. Mező-bodoni ref. egyházamat igen kellemes meglepetés érte az újesztendővel. Ugyanis, mezőszakáli nagy birtokos, gr. Bethlen Géza, főispán ur kedves leánya, Zsófia, komtesse, egy gen értékes, drága megszín szövetből, dús aranyozással készített szó-szék takarót ajándékozott nekünk. Értéke 150 frtra tehető. Szives köszönetünk s a jök elismerése legyen a jutalom érette. M.-Bodon, 1893. jan. 27. Nemes Árpád, ref. pap.

= Hálás köszönet. Méltóságos Gyárfás Endréné. született Katona Ilona, urnó önagsága, székely-kereszturi egyházunknak 600 forint alapitokét adott át, oly célból, hogy annak kamatai, az országos ref. közalapba fizetendő, de az egyháztagoktól sok nehézséggel s így is teljesen be nem gyűjthető járuléka fizetésére fordittassanak. Ezen alapitókéhez járulni kegyeskedtek: Báró Kemény Béláné, született gróf Haller Berta urnó önagsága, hr. Kemény Béla ur önagsága 100 frttal, báró Bánffy Dánielné urnó önagyméltósága, báró Bánffy Dezső ur önagyméltósága, gróf Bethlen Gábor ur önagsága, nagyságos Somogyi István ur, nsgos Isepy László, főhadnagy ur, nagyságos Ujfalvi Gyuláné urnó, tekintetes Lengyel József dr. ur, tekt. Lengyel Józsi dr. ur, együtt 45 forinttal. Tekintetes Felméri Mózesné, szül. Lengyel Ilka urnó, rokonaitól, ismerőseitől gyűjtött 33 frt. 85 kr. összeggel. Tekintete Gyórfi Lajos, kisbíró ur, rokonaitól, ismerőseitől gyűjtött 29 forint 10 kr. összeggel. A méltóságos Gyárfás Endréné, született Katona Ilona urnó önagsága védnöksege alatt tartott tavaszi és téli mulatságokból tiszta jövedelem volt 177 forint 35 kr. Ezen kegyes adományokból, mulatságok rendezéséből összegyűlt 385 frt. 31 kr. összeget méltóságos Gyárfás Endréné, született Katona Ilona urnó önagsága, sajátjából 214 forint 69 krral kiegészítette 600 frtra. Férje, méltóságos Gyárfás Endre ur pedig a mult 1892. évre esett járulakunkat, 38 frt. 20 krt, kifizetni kegyeskedett. Oly jótétemény, melynek megköszönésére nincsenek szavaink. Legyen köszönet az a hála, melylyel jóltevőinknek s azok között különösen méltóságos Gyárfás Endréné, született Katona Ilona urnó önagságának, mint az egyházunk életére oly üdvösen ható eszme megtéstitőjének nevet emlegetjük s utódaink kegyeletének is átadjuk. Székely-Keresztur, 1893. február 2. Karácson István, ev. ref. pap

HIVATALOS RÉSZ.

163—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyéhez tartozó ördöngös-füzesi egyházközség organista-kantor-tanítói állására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás, gazdasági épületeken és kerten kívül, egyházhatóság becslés szerint, 384 frt. 78 kr. értékű kepe, tandij és kánonika porció haszonélvezete.

Folyamodási határidő febr. 28. Folyamodványok nt. Somkerek Miklós, esperes aához küldendők, Székere.

Kolozsvártt, 1893. febr. 7.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

366—1893.

FELHÍVÁS.

A külföldi egyetemeket látogató theologus ifjaink segélyezésére szánt akadémiai alap jövedelméből, ez évben is

300 frt. kerülvén kiosztás alá: fölhivatnak mindazon külföldi egyetemeket látogató theologusaink, kik ezen segélyalap jövedelméből való részesedésre, vagyoni helyzetüknél fogva, reá vannak szorulva, hogy Ig.-Tanácsunkhoz intézendő folyamodványukat, folyó évi márc. 1-éig, benyújtani ne késsenek.

A folyamodványhoz csatolandó: a középiskolai és theol. tanfolyam végzéséről szóló bizonyítvány hiteles másolata, az egyetemi leckekönyv kivonata s szülei vagyoni helyzetéről szóló községi bizonyítvány, valamint kimutatandó az is, hogy kérelmes honnan és mily összegű segélyeket élvez?

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. február 2.

Márkus János,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Február 16.

7. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára : Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők : *Külmagyarutca 9. sz.*

A kultur-harc.

A kultur-harc, általában véve, a pápizmus küzdelme az állam-hatalommal. Az első századok keresztényisége nem ismerte ezt a harcot, zsinatjait az állam-hatalom képviselőjének elnöklete alatt tartotta, ennek befolyása alatt hozta kánonjait, szentesítette dogmáit, mondott anthemát az eretnekek felett; maguk a pápák is, mert minden hatalmasabb püspök pápának nevezte magát, csak mint az egyháznak tagjai vettek részt azokon a zsinatokon. A római püspökök közül először Siricius élt vele; a VII-ik század óta csak ezek használták a pápai címet VII. Gergely törvényesítette ezt az elnevezést, s azóta kizárólag maguknak követelik.

A pápai címnek ily önkényes felvétele már előre jelezte az irányt, melyen a pápai abszolútizmus haladni, magát jogosítottnak érzi. Mint minden abszolútizmus, úgy a pápizmus sem tűr meg maga mellett, ha elég erősnek érzi magát, semmiféle hatalmat; neki élet-elve az elnyomás, a zsarnokság; fenn nem állhat, ha nem civódik, veszekedik, marakodik, és ha anyagi fegyverekkel nem rendelkezhetik, jól szervezett hadseregével, a hierárkiával a hon polgárokat bújtoztatja az állam-hatalom ellen, a békés együtt-élésnek még lehetőségét is kétesse teszi. Így volt ez régebben, így van ez ma is. Az az állítás, hogy a kultur-harc az egyház és állam-hatalom között folyik, nem áll; nem pedig azért, mert az egyház, mint vallás-erkölcsi testület, világi értelemben vett abszolút hatalomra soha sem törekedett, nem is hivatása, erre törekedni; az ő elhivatása, hatalma a vallás-erkölcsi életre van utalva, mely minden földi hatalomtúl, fénytől, pompától szabadon kíván érvényesülni. De különben is, a harc mindig bizonyos valódi, avagy képzelt jogok érvényesülése érdekében foly. Már pedig éppen a katolikus dogma legújabb, s legkárđinálisabb tétele szerint, a pápa az összes egyházi, törvényhozói, bírói, végrehajtói, tanítói hatalmat abszolút mértékben bírja, rajta

kivül sem az egyháznak, sem az egyházban senki-
nek semmi joga azon kívül, mely ő tőle származik. A bíbornokok, érsekek, püspökök csak az ő hatalmának akarat-nélküli végrehajtói, úgy annyira, hogy ezeket a vatikáni zsinat után még az apostoli hitforma sem kötelezheti, nekik a kredójuk csak ez lehet: «Hiszek egy csalhatatlan római pápában, Krisztus földi helytartójában, isten helyettesében; hiszek az ő bulláiban, dekretumaiban, pásztor-leveleiben; hiszek az általa adományozott kötés és oldás misztériumában», stb. Valóban, úgy is van, hogy ezeknek a tradicionális hatóságoknak csak annyi és olyan joguk van, a mennyit és milyent a pápai abszolútizmus az övéből reájuk ruházni, jónak itél; akaratjuk, mely önálló cselekvésben nyilvánulhatna, semmi. Az alsó papság nem tagja a hierárkiának, legfőlebb annyiban, hogy mint juhász-bojtárok legeltetik a nyáját. E nyáj, katolikus dogma szerint, a hierárkián és klerúson kívül álló világi elem, melynek sem egyenkint, sem a maga összességében semmi joga nincs, nem is lehet, kötelessége is csak egy: a vak engedelmesség; neki a hit dolgában sem kételkedni, sem kutatni, halálos bűn terhe alatt, nem szabad; az ő számára csak úgy van üdvösség, ha alázatossággal meghódol a pápai abszolútizmus, s ennek végrehajtó közegei előtt.

Szeretném, ha valaki megmondaná, a nélkül, hogy a katolikus dogmán erőszakot tenne, hogy hol van a pápa személyén kívül a katolikus egyházban az a jog, mely az állam-hatalommal szemben érvényesülni törekednék? Szeretném, ha valaki felvilágosítana, hogy miután katolikus dogma szerint, a pápa nem az egyházban, hanem az egyház felett áll, s mégis minden egyházi hatalmat egyedül ő bír abszolút mértékben, mikint lehetséges, hogy az egyház az állammal kultur-harcot folytasson? Míg erre világos és elfogadható feleletet nem kapok, megmaradok azon állítás mellett, hogy a kultur-harc a pápai abszolútizmus és az állam-hatalom küzdelme.

Azt olvasom az ultramontán lapokban, hogy ez a harc Magyarországon is kitört, s ennek oka az állam-hatalom. Szomorú dolog, ha igaz; de annak már egyetlen jó honpolgár sem adhat igazat, hogy az állam-hatalom lenne oka, s ha csakugyan megvan, azt csupán a pápai abszolutizmus satellesei kezdeményezhették az állam megrontására, a honpolgárok békeséges együtt-élésének megzavarására, oly célból, hogy az állam jogait, alkotmányát, élet-feltételeit a pápai abszolutizmus mindent megfojtó karjai közé terelessék. Nem első, s valószínűleg nem is utolsó merénylet, hogy a magyar alkotmányon rést üssenek, s mint mindig, úgy most is, mikor a katolikus autonomia kérdése felmerült, a nemzet vezérfőfőinek ugyancsak örködniök kell, hogy az állam és magyar király jogain az ultramontánizmus, mint a múltban gyakran megtörtént, csorbát ne üssön. Az kétségtelen, hogy a hazai katolikus főpapság egyfelől az ország alkotmánya, másfelől a vatikán abszolutizmusa közé szorítva, tétlenségre van kárhoztatva. Emlékezzünk vissza az elkeresztelési kérdés első mozgalmaira. Akkor a főpapság távol tartotta magát, de a vatikán hulladékaiból táplálkozó ultramontánizmus felbújtogatta főnökei ellen az al-papság egy részét, ezek a honpolgárokat azon alapon, hogy ők a tiszta katolicizmus képviselői. Olvastunk tőlük panaszt, szemrehányást, hogy a küzdelmet, magukra hagyatva, kell folytatniok. E küzdelemnek eredménye az lett, hogy most, mint dicsekedve emlegetik, s az isteni kegyelem csodálatos ajándékának tekintik, hogy a főpapok, élén a hercegprimással, átvették a harc vezetését. Most már alig lehet kétség a felől, hogy a cél nem más, mint a magyarországi katolikus egyházat régi alakjából és hitéből kiforgatva, a vatikáni katolicizmussal boldogítani. Azt a protestánsok is nagyon jól tudják, hogy a katolicizmussal összeférhetetlen a protestáns értelemben vett autonomia; de, az sem kerülheti ki figyelmöket, főként azokét, kik értik a vatikán két értelmű nyelvét, hogy mit jelentenek az ilyen kifejezések «Inkább kell istennek engedelmeskedni, mint az embereknek», «obedientia, pax usque ad aram, türelem, lelkiismereti szabadság», stb.

Ha már az a vatikáni dogma a csalhatatlan pápát isteni méltóságra emelte, s ezt gyakorolja is, mégis nagy ridegségre mutat az, hogy a «lumen de coelo» (XIII. Leo) nem jön magyar püspökei szorongatott lelkiismeretének megvígasztalására, vagy legalább megnyugtatóra, mint tette nagy tudományu elődje, XIV-ik Benedek, a hasonló viszonyok közt levő porosz püspökökkel. Midőn ugyanis Nagy

Fridrik, a boroszlói püspökkel egyetértve, azt rendelte, hogy a vegyes-házasságból születendő gyermekek nemük szerint szülőik vallásában növeltesse-nek, miden eddigi határozatok felfüggesztésével, a szelid pápa azt mondja, «ő ezt pozitíve nem helyeselheti, de igen is elnézheti». «A mi tudomásunk és türelmünk, mondja tovább, elégséges kell, hogy legyen a te lelkiismereted megnyugtatóra, a menyenyiben ez nem ellenkezik sem az isteni, sem a természeti törvénnyel, hanem csak az egyházi joggal. A mit mi ez által cselekszünk, esküszünk neked a megfeszített Krisztus lábainál, hogy azt mi egyedül azért cselekeszszük, hogy szent vallásunkról a nagyobb veszélyt elhárítsuk.»

Magyarországon akkor voltak a kor szellemének megfelelő egészséges állami, egyházi, társadalmi viszonyok; akkor volt az állam tekintélyes és erős, mikor az államfő, kegyúri jogából kifolyólag, az ország világi és egyházi rendeivel vegyesen zsinatokat tartott, azokon elnökölt, s egyformán hozták a polgári és egyházi ügyekre vonatkozó törvényeket, még a dogmatikai természetűeket is, mint az exkommunikáció, böjt, mise, ünnepnapok megszentelése, püspökök kinevezése, vagy elbocsátása, egyik helyről a másikra való áthelyezése, megbüntetése, stb. Ily zsinat és nem a pápa emelte a szentek közé Istvánt, az első magyar királyt, Imre herceget, Gellért püspököt. E zsinatok határozataikat e bevezető szavakkal bocsátották ki «tetszett a királynak és a közzsínatnak». A magyar nemzet geniuszának, s az ebből fakadt alkotmánynak az a katolikus egyház-szervezet felel meg, mely a pápai széktől függetlenül, az állam-hatalom két tényezőjének, az apostoli királynak, és az országgyűlésnek együttes közreműködésével nyer alakot és tartalmat, a katolikus autonomia csak ezen talajból táplálkozhatik.

Csakhogy, ezen gyökérszálakat, melyek e talajból táplálkoztak, a Pszeudo-Isidor-féle dekretálisok emlőin felnevelkedett pápai abszolutizmus egymás után elvagdalta, a magyar püspököket kiragadta a nemzeti fejlődés organizmusából, saját céljainak engedelmes végrehajtó közegeivé deválta, s ez által az államot egy áldatlan kultur-harc esélyei felé kényszeríti. A ki figyelemmel kíséri e mozgalmakat, tisztában van a felől, hogy az apostoli király kegyúri joga azon kardinális sarkpont, mely körül a küzdelem foly. Az elkeresztelés, polgári anyakönyv-vezetés, polgári házasság, katolikus autonomia, csak másod, harmadrendű kérdések, melyek igen alkalmas eszközök a viszálykodás, egyenet-

lenség, szenvedélyek fölkelésére, a honpolgárok békés együtt-élésének megzavarására. A vatikáni katolicizmus úgy vélekedik, hogy az apostoli királynak csak személyét illeti a kegyuri jog, s azt nem oszthatja meg az állam-hatalom másik tényezőjével, a képviselő testülettel; de, mivel a modern jog-állam éppen ellenkező nézetet van, s tényleg ennek megfelelőleg cselekszik, a vatikáni katolicizmus felült arra a vessző-paripára, melyet így formulázott: «istennek inkább kell engedelmeskedni, mint az embereknek.»

(Vége következik.)

Az «Ingyen munka» című cikkhez.

Lapunk folyó évi második számában «Ingyen munka» cím alatt egy közlemény jelent meg; miután mindnyájunk ügyével foglalkozik, helyén valónak találok, hogy minden oldalról megvilágítva legyen; ezért veszem fel én is a tollat, hogy ez irányban véleményemnek kifejezést adjak.

Tagadhatatlanul igaz, hogy a haladó korrallal aránylagosan megsaporodtak a lelkész teendői is, a nélkül azonban, hogy a munkával és a fokozott igényekkel párhuzamosan emelkedett volna a javadalom is.

Igy, midőn a közvetlen lelkészi teendőkön felül reánk háruló munka-anyagra, ennek teljesítésével kapcsolatos felelősségre gondolunk, egészen természetes, ha arra is gondolunk: vajha, legalább kellő és illő mellék-jövedelemhez jutnánk végzett munkánk fejében.

Azonban, mint a jelzett közlemény szerzője is igen helyesen megjegyzi, el kell ismernünk, hogy vannak olyan ügyek, melyeknek elintézéséhez, a társadalmi jó rend érdekében, nekünk okvetetlenül hozzá kell járulnunk ingyen munkánkkal.

Hogy mely esetek azok, részben a közleményből kivethetők, részben egyházi törvényeinkből és a kibocsátott rendeletekből tudva van. Ezeknek eleget tennünk, kötelesség mindaddig, míg előírva vannak, s ha jól teljesítjük, semmi további zaklatásnak kitéve nem vagyunk.

Igaz, hogy a jól végzett munka csak erkölcsi öntudatunknak szolgálhat megnyugtatóra, de helyzetünk javulására nem foly be. Az állam pedig ez ideig, míg a katolikus papság legtöbbször elégedetlenkedve dúskált az általános keresztyén alapokban, a protestáns papságot a nemzeti közjóból, a kifejtett nagy vallás-erkölcsi és nemzet-fentartó munkásságával szemben, nem jutalmazta.

Azonban, most, a változott viszonyok hatása alatt, midőn a liberális irány államunk életében is lobogtatni kezdi a szabad eszmék zászlóját, hinnünk kell, hogy a haza érdekeivel azonos célokért harcoló, küzdő, és sokat nélkülözött protestáns papság hűsége végre méltánylást talál; azaz, meghallgattatik egyetemes egyházunk előljáróinak kérése, s így végre a szegyenletesen csekély állam-segély méltányos évi járadékká fog átváltozni. Ennek megtörténtében, hinnünk és biznunk kell. Ha ez megtörténik, akkor szegény egyházaink papi fizetése emelkedni fog. Akkor, az adott közjóval szemben, mindnyájan készséggel végezhettük a feltétlenül szükséges reánk eső ingyen munkát.

Azért, ha a református papság, hite, egyháza és hazája szeretetéből vezetve, eddig teljesítette a reá rótt munkát kevesebb reménnyel az anyagi jutalmazásra, most, midőn reményünk biztosabb alapokra fektethető, ne riadjunk vissza attól. A mi azonban azokat az eseteket illeti, a melyekben nem közérdek igényli ingyen munkánkat, nincs is semmi követelés. Hiszem ugyan, sőt meg vagyok győződve, hogy egyes világi közegek, tisztelet a kivételeknek, tán önzésből, haszonból hagyatéki, hadmentességi s más hasonló eseteknél, megpróbálják a lelkésztől díjmentesen kivenni az anyakönyvi kivonatokat, stb. de, a lelkész csak hivatalos átíratra, és törvényben előirt okokból, vagy célokra adhat ki úgy bélyegmentes, mint díjtalan okmányokat; így tehát, ha írásban jön a megkeresés, utána néz, hogy joggal követelhető-e az okmány díjtalan kiadása, ha nem, egyszerűen a törvényre hivatkozva, annak a kiadását megtagadja. Ha pedig a közeg személyesen kéri, hogy a sok beszédet kikerülje, röviden kijelenti, hogy miután díjtalan kiadványt csakis hivatalos felszólításra és törvényes indokolásra állíthat ki, tessék azt átíratilag kérni.

A papnak minden esetre lojálisnak kell lennie; de, ha mindenben engedékeny, ha jogait és álláspontját könnyen feladja: az nem lojális, hanem egyéb. A pap, ha tudja, mi az ő kötelessége, azt szorosan meg is kell hogy tartsa; ha ismeri jogait, azokhoz ragaszkodjék is: ekkor bizonynyal tiszteltetni fog. A pap nem lehet ingadozó nádszál. Miféle nagylelkűség az, ha ott is engedünk, a hol biztosra tudjuk, hogy a cél a mi jó-hiszemiségünk kijátszása? Már hogy itt is engedjünk, ezt nem tartom tapintatos eljárásnak.

Vannak ezután olyan munkák, a melyekbe, még felszólításra is, jobb, ha nem elegendünk, annál is inkább, mivel nem tartoznak közvetlen munka-körünkbe. Például, az erkölcsi és szegénységi bizonyítványok kiállításának a községi előljáróságok dolga, a pap csak hitelesítésükhöz járul. Ha az illetékes közeg magán-célra állít ki ilyet, vehet utána díjat, de ha hivatalosan, akkor díjtalanul kell hogy kiszolgáltassa. Váloperi eseteknél, például, a fél ügyvédje a szék nevében ezt az előljáróságtól kikérheti és az ki is kell hogy adja. Én is kértem és kaptam így ki bizonyítványokat.

Azt mondtam, jobb ha ezek kiállításába nem elegendünk, és ezt, minden másoktól eltekintve, mondám azért, mert kivált az erkölcsi bizonyítványok kiállításának igen sok kellemetlenséget okoz a papnak. Tudok rá esetet, hogy a földbirtokos úr, még évek után is haragszik papjára, mert ez egy erkölcsi bizonyítványt állított ki róla.

De, a mit elől idéztem, hogy vannak olyan ügyek, melyekhez a társadalmi jó rend érdekében okvetetlenül ingyen munkával hozzá kell járulni, azt még nyomatékosabban hangoztatom az egyházi működésnél. Ilyen, a többek között, a fölemlített eklézsia-követés is. Én itt épp úgy, mint a beteg-látogatásnál, a pap díjazását nem tartom helyén valónak.

Nekünk segítségére kell jönnünk a bűnbánó léleknek, hogy minél könnyebben a jobbulás útjára térhessen. Higgyék megfontolás után, eszem azt vallja, hogy semmi más nem vezetheti a bűnbánót papja elé, mint a belső vágy, a bizalom, és a remény; ily esetenél tehát a segítő kéznek robotot kérni, nem szabad. Állításom dacára, elismerem, hogy megtörténik egyesekkel, hogy a bűn csáb-ingerének engedve, újból elesnek, de bizonynyal nem az kecségteti

erre őket, hogy ingyen ekklezsiát követhetnek, mert a végén is ez nem valami mulatságos dolog, hanem, elesnek gyarlóságból. Azonban, ez csak egyesekkel történik, mert általában a kit lelki vágya a jobbulás útjára terel, meg is marad azon. Ha nem így lenne, nagyon szomorú volna.

Vannak azután munkák, melyek a hivektől is külön vannak díjazva, és a díjlevélbe fel vannak véve, ilyenek a palást-díjak; de, meghatározottnak kellene lennie a konfirmálás és az anyakönyvi kivonatok kiállítása díjának is.

A palást-díjak, mint említém, a díjlevélbe fel vannak véve és így ezek fizetése ellen a nép nem is emel szót; hanem, miután az anyakönyvi kivonatokat és a konfirmálás díjai nincsenek felvéve, itt nehézségek fordulnak elő. A nép, főként az új papokkal szemben, kísérletet tesz, mondván: hogy kíván a tiszt. úr olyan munkáért is pénzt, a mi még díjlevelében sincs felvéve.

Épp ezért, helyén valónak találnám, mindazon eseteknek, melyekben a lelkész munkája a rendes fizetésen felül eső díjazásban részesül, a díjlevelekben való feltüntetését, a díj-szabással együtt, így azután sem a tájékozatlanságnak, sem panaszoknak tere nem lenne.

Köztudomású tény, hogy a nép, mikor papot akar választani, minden jogos igénynek tért ad, csak hogy papot kaphasson. Ekkor van helye a díjlevél anyagát a közgyűlés előtt körülményesen körül írni; mert ha egyszer megvan a pap, késő; ekkor a nép lefelé szeretne licitálni.

Azért jó, ha a pap minden esetben a közgyűlés által elfogadott és az Ig.-Tanács által megerősített díjlevelére hivatkozhatik, mert ekkor egyesek bár kifakadhatnak, de szavuk viszhangra nem talál, mert ellene mond a köztudat.

Különben, a mint a külső hatóságokkal szemben a törvények megtartása, szóval, az erélyesség teremti meg a papi tekintélyt, úgy az egyházban is csak ez lehet a pap fegyvere. Ez állítás nem naivság, hanem az emberi természet alapuló valóság. Engedékenységgel semmi téren, de főként a köznéppel való érintkezésnél nem sokra lehet menni, mert a nép hamar megérzi, kivel lehet packázni.

Azonban, ezzel nem azt akarom mondani, hogy erőszakoskodjunk, vagy épp zsarnokoskodjunk a népen. Távol sem. Ha valakinek, úgy a papnak meg kell őriznie nyugodtságát a közönséggel való érintkezés alkalmával, s főként arra kell törekednie, hogy következtelen soha se legyen eljárásaiban. Ha ezt megtartja, lehetnek kisebb kellemetlenségei, de a végén is a rend rendezett viszonyokat teremti.

Ezt tapasztalatból mondom, mert én egy teljesen elhanyagolt nép között kezdettem paposkodásomat, kik még a templomban is összevesztek, fizetni nem szerettek, de rendetlenkedni és rendelkezni annál inkább, leginkább pedig inni az egyház kontójára. Midőn kéregetésből egy új harangot vettem, zúgtak, miért nem nagyobb a harang; mikor a harang-állványt készítettem, szintén gyűjtött pénzből, de a melyben a közhiveknek egyetlen fillére sem volt, zúgtak, miért nem készítettük vasból, de azért adakozni, nem akartak, stb.

E tények a végén is arra indítottak, hogy ki tudjam a bujtogatót és ime, sikerült is megtudnom: a kurator és négy presbiter voltak a matadorok, kiknek fájt, hogy tovább a zavarosban nem halászhathatnak.

Egy néhány jobb érzésű hivemmel, ilyen minden egyházban van, megbeszélve a dolgot, engedtem felhívásuknak, közgyűlést hívtam össze, hol ők szólaltak fel és így az illetők üzelmeinek egész sora tünt ki, melyek alapján felhívásra az illetők állásuktól visszaléptek. Ekkor egy körütekintő, de erős érvekkel körülírt beszédet tartottam és így a nép szemét és szívét felnyitni igyekeztem. Ez eljárásomért volt öt hatalmas ellenségem, de mivel mindenki ismerte haragjuk okát, nem voltak veszélyesek. Fenyegetőztek ugyan áttéréssel, kerülték a templomot, bevádoltak esperesem előtt, azonban, minde fogások sikerhez nem vezettek.

Először azért, mert kötelességemnek előírás szerint eleget tettem; másodsor, mert esperesem kihallgatva a panaszt, annak tárgyát megvizsgálta s látva, hogy nincs alapja, feleket megdorgálta keményen; harmadsor, mert sem velők, sem egyetlen hivemmel haragot nem tartottam, megmondottam az igazat és azután tanácscsal, jó indulattal adóztam mindeniknek. Ajtóm nyitva volt és van minden panaszosnak, bánkódónak, s ha egyebet nem tehettek, legalább részvétellel meghallgatom.

Mi lett az eregmény? Nem mondom, hogy hiba nincs népemben; bizony, van elég. De, két emberem ama haragosak közül halálos ágyán kért bocsánatot, kettő ekklezsiát követett és ma ismét presbiterek, még pedig a jobbak közül. Első kuratorom legtovább nyakaskodott, de a múlt tavaszon örömmel tapasztaltam, hogy mindig a karban énekel. Pünkösztől előző vasárnapon, midőn dél előtt a templomból kijöttem, ime, emberem az egész gyülekezet előtt előmbé áll, vallomást tesz bűnbánatáról, engedelmet kér és jelenti, hogy ekklezsiát akar követni. Nagy volt az én lelki örömem. Kérésének természetesen eleget tettem. De, kértem: vajjon, helyén való lett volna, ha tőle palást-díjat kérek? Én úgy érzem, hogy ily eseteknél a papnak elég az erkölcsi jutalom. Igen, a díjlevél foglalja magában a pap minden javadalmának kimutatását, ez jogos kívánság, hogy azt senki meg ne támadhassa. Mi pedig a törvényhez alkalmazkodva, tapintatos erélylyel tegyünk eleget kötelességeinknek és ekkor nincs mitől félni; mert ha eshetőleg tán a nép panaszolna is ellenünk, mint az én esperesemben megvolt és van lojalitás, megvan az minden esperesben és az összes feltes hatóságokban. Hála istennek, nem vagyunk abban a helyzetben, mint még e század elején is volt a szegény pap, midőn a fellobbanó nép uralkodhatott papja helyzetén!

Nem birságolják meg ma azért a papot, ha rendet tart; nem akasztják nyakába az inprudens papok köpenyegét, sem ki nem vágják az egyház testéből, mint fékelyes tagot. Nem, mert a jó, de rendes és igazságos papot, soha egy-két zugolódóért az egész község nem akarja megfeszíteni; a magyar nép nem gonosz; de másfelől, a pap jogai orvoslását annyi forumon keresheti, hogy szinte vétek föltenni azt, hogy itt a hú munkás bajában védelemre ne találhatna.

Ugy tudom, minden állítást legjobban példa igazol; de én arra, mióta visszaemlékszem, esetet nem tudok, hogy bár csak egy pap is, ha tapintatosan alkalmazta, erélyességének áldozatául esett volna; de azt tapasztaltam, hogy a krisztusi szeretet megbocsátó elve a job-

bulás reményében gyakorolva lett. Sötét szemüvegen nézni a világot, és benne az embert, mindenki teheti, csak a páp ne tegye; hiszem, hogy cikkiró is nem úgy érez, nem úgy tesz, mint a hogy irt.

Végezetül, kiemelem, hogy helyén valónak találok, ha a papi munkakör betöltésének mikéntje úgy a papi értekezleteken, mint e lap hasábjain, minél többször és részletesebben tárgyalva van; sőt az is helyén való, ha valaki egy praktikus eszmével áll elő, mely kulcsát képezheti az egyházi tisztviselők sorsa javításának; de azt, hogy éppen most, midőn egyetemesen egyházkerületeink az államsegély fölemelése tárgyában akcióba léptek, midőn az államkormány liberalis eszméket írva zászlajára, a mi álláspontunk felé közeledik; tekintettel arra is, hogy az állam által megkivánt ingyen-munkát, minden felekezeti papsága egyiránt végezi: nem találok sem időszereűnek, sem helyén valónak, hogy most egyházmegyénkint ez irányban tárgyalásokba bocsátkozzunk és így a vita hcvében alkalmat nyujtsunk arra, hogy elleneink rossz élceteket faragjanak rovásunkra.

Indokolt vótum

A folyó évi január haváról, három pályázó cikkre kellett szavazni, szavazatomat, kivételesen, szabadon indokolnom az alábbiakban. A három cikk: «Egy pár szó a felekezeti tanárképzésről». «Tisza Kálmáné», és «Ingyen munka»

«Egy pár szó a felekezeti tanárképzésről» írójának igaza van. Szükségünk van a prot. világnézetben erős tanárookra, kik nem csak kenyertünket eszik, hanem hveink is a szó szoros értelmében.

Az «Ingyen munka» írójának nincsen igaza, mert ugynevezett «kaláka» munkát eleget tesznek érettünk hveink is. Akár fel is sorolhatom. Ha marhánk a jászolba esik, ők huzzák ki; ha szekerünk a sárba reked, ők taszítják ki; ha egyházunkat nyomoruság éri, ők fedezik a rovatalt; ha a papnak sürgős munkája akad, p. o. temetés, fenforgólódnak, városba futnak szemfödőért, koporsóért, a falu ácsa megírja a sírfát, a harangozó ingyen huzza, a meszter ingyen fujja, stb.

Egyiknek igaza van, másiknak nincs. Szavazatomat mégis a harmadikra adom, «Tisza Kálmáné», alábbi indokaim alapján. Nagyon is igaza van s végtelesen tetszik nekem e tétele: «Kérjünk kölcsön a gimnáziumoktól leány-növeldéket!»

Új eszme. Új ösvény. Megfontolandó dolog. Gimnáziumunk van feles számmal; vasút-hálózat a távolit közel hozza. Átlag harmincnégy tanuló esik egy gimnáziumi osztályra. Miért ne lehetne ötvenet összehozni, s a megmaradt költségekkel és tanerőkkel egy leány-növeldét létesíteni. Ott van pl. a székely-udvarhelyi kollegium. (Már, kérjük alássan, az eszmetetszetős, tán igaz, és helyes dolog is volna; de, az udvarhelyi kollegiumnak fentartása, sőt fejlesztése, a múltak iránti kegyeletből és az alapítványok természeténél fogva, erkölcsi kötelessége egyházkerületünknek Gondolom, a Tisza Kálmáné cikk írója is azokat a négy-hat osztályos intézeteket értette, melyekkel az alföldi nagyobb városok hivalkodnak. Szerek.) Vajjon, nem száz meg száz protestáns szülő(első sorban papok és tanítók)

tapsolnának-e örömben, ha egy leány-növeldé intézetté alakíttatnék? Erdély minden részéhez elég közel. Mint gimnázium úgy is vesztett már hagyományos szükségességéből. Sepszi Szent-Györgyön megnyilt új iskolánk, a székely fiuk már ide húzódnak, pedig az otti létszám nagyobb részét Háromszék-Erdővidék adta. Helytt van reál-iskola, kath. gimnázium. Nem messze van M.-Vásárhely, Enyed, még Kolozsvár sem, hiszen, egy pár kilométer a mai zónásvilágban számításba sem jó. Tanító-képezdek, ipar, kereskedelmi, reál-, vasút-, stb. iskolák úgy is hovatovább mind inkább apasztják a gimnáziumi tanulók számát. Minek tehát annyi gimnázium? Kérjünk kölcsön a gimnáziumoktól leány-növeldéket!

Anyaszentegyházunknak protestáns asszonyokra épp oly szüksége van, mint protestáns férfiakra. Növeljünk Tisza Kálmánékat, mert, ha nem, a Gerlicinék legyőznek.

Tudom, bővebb kifejtést igényelne e tárgy; de ez most céloom nem vala, céloom csak egy volt: szavazatomat indokolni.

Csekme Ferenc.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár. 1893. Február 12 én.

Elnökolt: Főt. Szász Domokos, püspök. Jelen voltak: Br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok, dr. Kolosvári Sándor, dr. Szász Béla, Bihari Sándor, Bartha Lajos, Parádi Kálmán, dr. Vályi Gábor, Domokos Antal, dr. Sárkány Lajos, Deák József, Bodor Antal, Márkus János, titkár és Kádár János s. titkár, aai.

Az ülés megkezdése előtt, Szász Domokos, püspök aa. az ülésen megjelent egyházkerületi főgondnok, báró Bánffy Dezső, nevenapja alkalmából a legmelegebb elismerés mellett emlékezett meg azon kiváló tiszteletről, szeretetről és hő ragaszkodásról, a melyet az egyházkerületi Igazgató-Tanács minden tagja, és az egész egyházkerület érez főgondnoka iránt, a ki, magas állásában, az országos gondok között sem feledkezik meg soha egyházáról, a melynek egyik fővezére és ügyeiről, a melyeknek elintézésére tevékenyen befoly. A szépen elmondott szép megemlékező szavakat az Igazgató-Tanács tagjai fölállva hallgatván végig, lelkes éljenzésben adtak kifejezést annak, hogy a püspök ajkáról elröppent szavak mindnyájuk érzésének voltak hű tolmácsolói.

Ezután az időközben elnökileg ellátott folyó ügyeknek jegyzéke mutattatván be, a történt intézkedések jóváhagyó tudásul vétettek.

Tanügyi előadó előterjesztette a kolozsvári kollegium előljáráóságának jelentését, a melyben tudatja, hogy a kollegium által fentartott elemi osztályok tanítói után az orsz. tanítói nyugdíjalap részére sok évre visszamenőleg kirótt illetékek befizetése céljából, a kollegium végrehajtással van fenyegetve. Miután e tárgyban az Igazgató-Tanács annak idején, a konvent útján, a magas kormányhoz megokolt felterjesztését megtette, de a melynek eddigelé csak az udvarhelyi kollegiumra vonatkozólag van kedvező eredménye, és miután a konvent elnöksége már több ízben föl volt kérve a végeldöntés megsürgetésére: ez alkalomból Igazgató-Tanács az ügyteljes földerítésével és az udvarhelyi kollegium esetére

is hivatkozással, közvetlenül is fölterjesztést fog tenni a vallás és közoktatásügyi miniszter urhoz.

A zilahi kollegium előljáróságának az a fölterjesztése, a melyben jelenti, hogy a zilahi egyház azt a százados gyakorlaton alapuló javadalmát, a mely «coquia» név alatt a szegény tanulók élelmezésére fennállott, megszüntette, és a melyben jelezve van az is, hogy a kollegiumi tanári-kar az elveszett javadalomnak pótlásáról társadalmi úton igyekezett gondoskodni: jóváhagyó tudásul vétetett.

Kisküküllőmegye közigazgatási bizottsága több, a törvénynek meg nem felelő egyházi népiskola tárgyában Ig.-Tanácsunkhoz átírván, az esperes vonatkozó jelentéseinek meghallgatása után, ezen egyházakban (Mikfalva, Gógány, Gógány-Váralya, Szász-Dányán) lehetőleg állami iskoláknak felállítása iránt a felterjesztés megtéttetik; habár, a legközelebb kilátásban levő törvényhozási intézkedés megtörténte előtt, a sikerre kilátás alig lehet.

A perecseni egyház az iránt folyamodván, hogy az állami iskola megszüntetésével felekezeti iskoláját (és pedig egy fiú, mint leányiskolát) visszaállithassa: a teljesen felszereletlen és kellően meg nem okolt kérés teljesíthető nem lévén, az állami iskolában a vallástanítás és vallás-erkölcsi nevelés állítólagos elhanyagolása miatt az ügy miben állásának földerítésére a vallás- és közokt. miniszterhez jelentés tétetik.

A tiszántúli középiskolai tanár-egyesület, évkönyvének megküldése mellett, az egyházkerületünk középiskolai tanáraival való szorosabb egyesülés iránt tesz fölhevívást. Az ügy a tanári értekezlethez tétetvén át, arra a figyelem fölhevívott.

A görgényi egyházmegye tanácsa, a szász-régeni tanító ellen fölmerült panaszos ügyben vizsgálat megejtése után marasztaló ítéletet hozván, a tanács határozata, mint nem illetékes hatóságtól eredő, megsemmisítettven, esperes utasított, a vonatkozó fegyelmi szabályok megtartásával az ügyet esetleg birói útra terelni.

A csikmezei körlelkészség az egyházkerületi közgyűlésen való képviseltetésért folyamodván, miután a kérés törvényre nem alapítható, elutasított.

A harasztosi egyház jegyzői fizetésének fölemelése tárgyában, az egyházmegyei tanács megtagadó határozata ellen tett fölebbezés elvetésével, az egyházmegyei tanács határozata helybehagyott.

Legujabban, az egyházkerület számára leendő megvásárlás végett, ismét két ház ajánlatván föl, mindkét ajánlat főként a követelt vételáraknak aránytalan magassága okán, visszautasított.

Ezzel az ülés $\frac{1}{2}$ órákor véget ért.

Az egyházmegyékből.

A széki egyházmegyéből.

Az árpástói egyház ujonnan választott ifjú lelkésze, Mihályt Ákos, január 22-ikén tartotta meg beköszöntő beszédét. A lelki táplálékot öt évig nélkülözött hívek zsufolásig töltötték meg az ódon templomot s figyelmesen hallgatták, de vajmi kevesen értették meg azt a két jól kidolgozott s szónoki hévvel szépen előadott beszédet, mely a beavatott és beköszöntő fiatal papok ajkairól elhangzott.

Nagyon is ideje volt, ezen minden tekintetben elhanyagolt s már-már egészen eloláhosodott népes egyház papi állomását betölteni. A híveknek majdnem fele része törve, a többi még úgy sem beszél a magyar nyelvet; az oláhokkal össze-visszaházasodtak, öt év óta majdnem minden csecsemőt az oláh pap keresztelt, kilencvennél több iskola-köteles gyermekeik az utca porában, elvadulva nőttek fel. Az egyháznak van ugyan kántor-tanítója, ki ha nem is okleveles, de van hajlama és tehetsége a tanításra, de e hajlamot és tehetséget elfojtotta benne a mindennapi máléért való küzdelem, mert a kenyér szóba sem jöhet; csekély fizetéséből csak úgy élhet meg, ha felébe kapálni jár s egymagára tehetetlen volt, nem hogy a nyolc, de bár a három havi iskoláztatást keresztülvinni. Hát a tanfelügyelő? Azt sem tudják: ki és mi az? Saját vallomásuk szerint: «soha ilyent nem láttak», pedig Deés alig két órányi távolságra van.

A papi kepe megváltása keresztül lévén vive, a tanítói fizetés nevelésére igen szép magtár alapja lenne, de, fájdalom, ez még papiron sincs meg, legalább az adminisztrator pap egyetlen kötvényét, vagy bár a leltárt sem tudta az ifjú lelkésznek átszámolni. Tőkepenze körül-belől 300 frt. lenne, de milyen kötvényekben? Egy része még a régi váltó forintból sincs osztrák értékre változtatva. A kamatok? No, ebben szépecske az előhaladás: a tőkét jóval felül haladja a hátrálék.

Sok itt a hiány, még több a vétkes mulasztás. E sorok irásával senkit vádolni, nem szándékunk. Egyedüli célunk az, hogy mind az egyházi, mind a világi hatóságok figyelmét fölhevívjuk, ezen veszélyben lévő maroknyi magyarság szerencsétlen helyzetére s lehetőleg gyors megmentésére. Az első lépés meg van téve: a vezér kezébe vette a zászlót!

Ifjú barátom, ki oly sok szép tehetséggel és reménnyel léptél ki a sok küzdelmet kívánó pusztára, addig is, míg az állam, egy jó iskola felállításával, segítségredre menne: vedd a nagy munkára kezedet Bibliád mellé vedd az iskolai tankönyveket is kezredbe s lelkesültséged, buzgalmad minden erejét, tehetségét fordítsd a nemes harc megküzdésére, a kezredbe vett zászló diadalra vivésére, a pusztára helyek felépítésére és a szétszórt csontok egybegyűjtésére! Taníts, hass, alkoss, hogy legalább az ifjabb nemzedék értse meg predikációdát. Hic est Rhodus: hic debet saltare?

Deésvidéki.

Külföldi egyházi szemle.

Nagy-Britanniában oly hatalmasan tudta érvényesíteni az alatt a rövid idő alatt tevékenységét és ügyességét az itt inkább papizmusnak, mint római katolicizmusnak nevezhető áramlat, hogy a szigetország legitim egyházai egészen ingadozni érzik maguk alatt a fenmaradás fundamentumát. A hihetlenséggel határos, hogy mily megragadó és csábító taktikával is tudott dolgozni ez az irányzat s hogy a többi egyházak ezt csak akkor vették észre, midőn már csaknem a nyakukra ült a római egyház. És úgy látszik, hogy semmi sem használ már ez idő szerint a régi állapotok restituálására. Az illetők ugyan megpróbáltak egy »prot. segélyegyletet« alakítani, mely arra volna hivatva, hogy visszapótolja azt, a mit az idők elmulasztottak, de ez az egylet nem sok sikerrel biztat, annyival is inkább, mert a régi egyházi állapotokkal senki sem volt Nagy-Britanniában megelégedve. Az

egész dologban különben ha egyebet nem, minden esetre megbámulhatjuk azt a kath. propagandát és hangulatkeltést, mely római ellenfeleink sikerének egyik olyan titka, melyen nagy hatalmuk nyugoszik. Ezt a titkot a római katólikusok szintúgy értik más helyen is, mint Nagy-Britanniában. Nálunk, magyaroknál pedig tán úgy, mint hozzá hasonlóan sehol sem. Holott, mégis igaz marad, hogy ezekkel az emberekkel is olyan formán vagyunk, mint a betegségekkel: ha bátran szembenézünk velök, elfutnak tőlünk, míg ha félünk tőlük, nem csak hogy megtámadnak, de még le is győzhetnek.

Anglián kívül nincs a világnak egyetlen egy országa sem, mely oly kevésbé törődne a jövő nemzedékekkel, mint ez. Mintha csak a régi görög világ példáját akarná tulköveteléssel elnémitani, mely a kicsiny gyermekeket, ám csak ezeket, egészen közönyösen vette s gondjaiban csak a fel-

nőtteket részesítette. Angliában a gyermeket, mihelyt a tizenkét évet eléri, rögtön gyári szolgálatba hajtják, egészen semmibe véve e gyermekeknek tanítását, képzését, a törvényeket, melyek ezt rendelik. Ott kell e szerencsétleneknek dolgozni a gyárakban nyolcvan-kilencven foknyi hőségben egész délelőtt, a mely idő, az angol szokások szerint, hol délután tanulnak, az előkészületre, a pihenésre volna rendelkezve. Természetes, hogy elcsigázva a gyermek, délután inkább ágyba vágyik, minthogy figyelmét megfeszítne a tanítás óráin. Így érthető aztán csak, miért panaszkodnak annyit az angol iskolai szakférjak a tanítás lanyhasága és eredménytelensége miatt. Vajjon, mem az-é itt a gyógyító szer, a mi igen helyes volna a mi néptanításunknál is, a mit a spártaiknál látunk, hogy ők, midőn harminc ifjút követeltek tőlük, hatvan öreget küldtek, mert az öregek a múltéi, az ifjak pedig a jövődei, kikre még igen nagy szükség van.

TÁRCA.

Könyvismertetés.

(Protestans Szemle. Szerkeszti Kenessey Béla. IV-ik évfolyam. IV. füzet. V-ik évfolyam, I. füzet.)

(A magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai a reformációtól kezdve. Irta Zsilinszky Mihály. III. kötet. A magyar prot. irod. társaság Kiadványai.)

Taine, a nagy francia író 1859-ben írt egyik művében az emberi történelmet, általában a morális tudományokat ama fizikai disciplinák principiumai szerint tekintendőknek mondta ki, melyeknek szintúgy megvan a saját anatomijuk, mint a természet-rajznak; mindenütt mekhánizmus, előre meghatározható érvényesülések szerint bekövetkező történelem van, melynek jövő századbeli folyását éppen úgy ki lehet számítani, mint a hogy előre meghatározhatók a csillagok járásai. S hogy ez id szerint még nem mutathatók ki a húszadik század majd elérendő eredményei, csak azért van, mert az illető tudomány még nagyon fiatal, megfigyelései nem elég indokoltak, tapasztalatai nem eléggé általánosak és megbízható terjedelműek. Taine ez elvét később visszavonta, a mint hogy ez egyike amaz abszurd felvételeknek, melyek a Hegel-féle valódiság és lehetőség reciprocitásán alapulva, az elmének adatott pusztán lehető képzetek szolgálatában állanak. Mi azonban félig védelmünkbe kell hogy fogadjuk ez állítást, annyival is inkább, mert mint minden paradoxonban, úgy ebben is van valami igazság.

Ha a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság történelmén, különösen mostani kiadványai emelkedett jelentőségének szempontjából, végig tekintünk, lehetetlen, hogy igazat ne adjunk ama számító elméknek, kik e társaság jövő életét a haladás számlájára előre megrajzolták. Irodalmi Társaságunk kiadványaival pár év alatt oly értéket, oly becses kiválóságot nyert általános irodalmunk keretében, hogy ma belőle következtetést vonhatunk nem csak azokra a férfiakra, hanem arra a nemzetre, melynek kenyerén ez a társaság táplálkozik. S tán, csaldódn nem fogunk, ha mi is látjuk amaz anatómiai törvényeket, melyeket Taine Liviusnál látott, ha mi is látjuk e társaság életében nem csak a szilárd morális, t. i. az emberek közmegegyezésén alapuló eszméken épült hatásokat és törvényeket, hanem az annál még biztosabb, mert tapasztalatilag észlelhető fizikai érvényesülések igazságait, melyek, mivel megvannak, nem csak a jelenre terjesztik ki hatásukat.

És éppen ezért, talán nem lesz feltűnő, ha mi ez alkalommal nem képzeljük magunkat Franklin helyébe, a ki nem hitt senkinek, hanem mindent csak kritizált. Hiszen, irodalmi dolgokban is gyakran vagyunk abban a helyzetben, mint a milyenben vagyunk a kölcsön adott pénzzel: azoknak szivesen adunk, a kikiről tudjuk, hogy semmi nélkül nem szűkölködnek. Mikor Irodalmi Társaságunk élet-jelenségeiről beszélünk, csak kedvünket rontaná, az illúziókat téphetné meg, ha ez egyetlen társaságunk esetleg nagyon is csekély és egyáltalában nem szervi hiányairól kellene panaszkodnunk. És ha mégis fukarok vagyunk a dicséretben, ha nem akarjuk még elismerni, hogy e társaság a mi összes szellemi életünknek expanziója, csak azt tartjuk, mint az arab, ki imádkozó fiánál nem azt szerette, hogy őt erre oly buzgón figyelmeztette.

Egyáltalában, nem látjuk társaságunkban az intenzív erő valóságos megnyilatkozását, bár az illetékesek inkább csak extensivitást várnának és ha ez lenne, vele is megelégednének. Nem szégyenleni kell-e nekünk, magyar protestans lelkészeknek és tanároknak, hogy az irodalmi társaság munkás tagjai oly elenyésző számmal vannak, melyhez hasonlót másutt képzelni sem lehetne, csak éppen mi nálunk. A magyar protestantizmus ma, úgy látszik, mintha csak azt az elvet képviselné, hogy lételeben áll egyedüli joga, nem pedig élénkségében, mozgékonyágában, elaszticitásában, holott még a fizikai világ is csak ezekkel állhat meg.

És hogy közelebb jöjjünk: mi annak az oka, a mit, ha csak egyetlen egy füzetet veszünk kezünkbe, mindjárt látunk kell, hogy éppen mi reformátusok vonulunk vissza a munka szellemi részétől, melynek anyagi részét illetőleg pedig az oroszán szerepét játszuk? Mintha Senecat akarnók igazolni a távolmaradásban való tündöklés által. És szomorúságunkra, nem vigasztalhat az a más téren érvényesülő hasznos igazság, hogy ha több poetikát tanulnának, kevesebb lenne a poeták száma, mert elrettenének; nem vigasztalhat, mert nem igen tudjuk látni, hol vannak azok, kik az írás mesterségében gyakorolták magukat, mielőtt attól elrettentek. Holott, a latin író szerint, ha elmulasztjuk, akkor tenni valamit mikor azt tenni kellett volna, az egyenlő az önmagunk felett törvényt látó igazságszolgáltatással.

S ily kevés munkással aztán ez Irodalmi Társaság nem

is lesz képes odaemelkedni, a hova szeretnők; ha a megszorodott magyar egyházi írók és ez a társaság nem fognak egy vizen és egy kenyeren élni, akkor a társaság akár az igazságkeresés-kutatás bolygó zsidójának szerepét vállalhatja magára, mert törekvéseit, melyek napról-napra szembeknek mutatkoznak, nem fogja jutalmazni az, mely magasztos, mint az örökkévalóság: egy nagy embertársaságnak nem törvények megirt betűi, hanem az irodalom élő szellemével való kormányzása.

Pedig, hogy Irodalmi Társaságunk más szerepre van hivatva, azt itt alig szükséges még csak felemlíteni is. Értjük mi mindnyájan a jelentőséget, melyet szellemi téren tulajdonítani akarunk neki, s mintha szeretnők is ezt a társaságot, hiszen, a kiket megértettünk, azokat inkább szoktuk szeretni, és tudjuk azt is, hogy ilyen tekintetekben a külföldön mit szoktak tenni; hiszen, mintha mi is gyönyörködneknék abban a felséges látványban, midőn a nemzetek egymáshoz járnak iskolába, de azért, mégis azt kell látnunk, hogy azokban, kikben meg kellene nyilatkozni e társulat szív-dobogásának azokon kívül is, kik eddig csaknem hitel-feletti munkát teljesítettek, csakugyan nagyon kevés lenne az erő, és kevés a prometheuszi tűz. Egy ilyen társulat munkás társai valóságos numerust kellene hogy alkossanak, nem pedig oly elenyésző kicsinyke táborot, hogy számuk csakugyan az apostolokat juttatja eszünkbe. És kiknél nyilvánulhatna a munka-szomj inkább, mint az örök-tanuló papoknál, kik mindnyájan a szellemi kontaktus szférájában élnek, s már ez által ösztönöztetnek annak a szolgáltatnak élni, melyhez hasonló foglalkozástul sok ember-társukat hivatásuk von el.

A társulat e mostani kiadványai is alig szaporítják valamivel azok számát, kik át vannak hatva attól a vérkeringéstől, mely a többi munkásokhoz kapcsolja őket. És ez így megy folyton-folyvást. Vajjon, mi lesz a protestáns Magyarországból, ha jövődő fiaiból nem alakul meg az az erősség, mely mint diadalma álljon fenn a mi ügyeinknek? Csak az még a dicsekvésünk és büszkeségünk, hogy a mink van, a mit a világnak, mint sajátunkat bemutatthatjuk, az valóban a mienk azért egy pillanatnyi gáncs sem érhet, ellenkezőleg, oly elismerés illet, mely mindenki véleményével, helyeslésével van feldíszesítve.

Ez alkalommal három könyvét mutathatjuk be irodalmi társaságunknak, mind megannyi elevenen megirt tanulmány-nyal, melyek utóvégre is megtanítanak, hogy igyekezzünk a saját lábunkon járni, hogy fejünket a másokéival ki ne cseréljük, hogy ismerjük meg a mi embereinket, kiktől tanulhatunk, hiszen, a bölcsesség a nagy és eredeti emberektől származik, nem pedig azoktól az életiróktól, kik ezek műveiből táplálkoznak. Mostanra halasztottuk a mult évfolyam utolsó füzetének az ismertetését, illetve, némileg a harmadik füzete is, hogy együttvéve a multat a jelennel, egyszersmind megláthassuk azt a természetes kapcsolatot is, mely a társulat éveit mindig tartalmasabbakká és elevenebbekké teszi. Vagyis, vártunk arra az alkalomra, midőn minél több olyan tanulmány fog előttünk állani, melynél nem csak egy jó mellre van szükség, hogy ez a könyvtárak porát elviselje, hanem a mely valóságos szemléleten, tisztult és eredeti megfigyeléseken kiélestedt elméknek a produktuma. E várakozásunkban értünk el mostanáig, midőn irodalmi társaságunkkal szemben való érzetünk teszi köteleességünké, hogy munkálkodásait mi is tekintetbe vegyük.

Az 1892-ik évfolyam negyedik füzetének első tanulmánya Révész Kálmán tollából származott, ki ez alkalommal a Tolnai-féle presbiterianizmus magyarországi előzményeivel foglalkozott. Révész tanulmánya Kovács Albert egyházjog-tana amaz ismert tételének áll hallgatolagos szolgálatában, hogy nálunk Magyarországon a presbiterianizmus nem a Kalvin genfi alkotmányának utánpótlása, hanem az, mely első nyilvánulásaiban egészen más volt, mint a mai presbiteriani rendszer s a mely tulajdonképpen, mint valóságos magyar termék, a magyar szükségletnek felelt meg, a protestantizmus lényegéből folyt, de éppen ezért a mai rendszerrel távolról sem hasonlítható össze.

(Folytatása következik.)

Különfélék.

«A háládatlan.»

50 arany koronát tűzünk ki pályadíjui a cimben leirt ember-szörnyeteg jellemzésére, erkölcsi és filozófiai tekintetben. Legyen feltüntetve, hogy organikus félszepség-e e tulajdonság, vagy a természet aberrációja; vagy a nevelés teljes hiánya; vagy végleges megfeledkezése az öntudatos embernek az erkölcsi méltóságról? A társadalmi, a családi és egyáltalában a közéletnek minő vonatkozásaiban, minő pályán, és minő helyzetben a leglealázóbb, és a legundorítottabb? Van-e ennél nagyobb bűn, mely sérti az erkölcsi világszabályt? Bizonyítékok hozandók fel a világ-történetből, szent könyvünkől, és a mindennapi életből.

A pályamunkák lehetnek értekezések, könnyen megérthető modorban, inkább népies, mint absztrakt tudományos színezettel; lehetnek tárca-cikkek; rajzok, sőt az elbeszélő alak sincs kizárva. Terjedelme a lehetőségig ne haladja túl az egy nyomtatott ívet. Jutalma 50 arany korona.

Pályázati határidő márc. 31. 1893. A pályamunkák tisztán, könnyen olvashatólag, bepecsételt jelíggel levélkével el látva, szerkesztőségünkbe küldendők. A jutalmazottan kívül, a közölhető, tehát irodalmi színvonalon álló dolgozatok tisztelet-díjban részesülnek.

Kolozsvárt, febr. 1893. Szász Gerő.
a «Prot. Közl.» szerkesztője.

= A januári pályázat cikkeit irták «A felekezeti tanárképzésről,» Zajzon Ferenc, tanár-jelölt; az «Ingyen munka,» Nemes Árpád, m.-bodoni pap; a «Tisza Kálmán» feliratu cikket András Kálmán, búji pap, a tiszántúli egyházkerületből

Szavaztak összesen tizenegyen, és pedig a felekezeti tanárképzésre: Diószeghy Mór, ér-kávási pap, Tókos Sándor, vajasdi pap, Lőrinci Gábor, m.-kályáni pap; az ingyen munkára: Bajkó György, kis-borosnyói, Lőrinci József, farcádi, Kiss Ferenc, gegei, Zsigmond Ferenc, köpeci, Kovács Albert, szil.-nagyfalusi pap, aai; a Tisza Kálmáné feliratu cikke: Id. Lészai Ferenc, egyház. főgondnok, Ferenci István, zalahnai, Dénes Gyula, komlódoroszfai, Gáspár Albert, aldobolyi, Tóth László, nyárad-karácsonfalvi, Csekme Ferenc, gernyeszei pap, aai. E szerint, a díjat hat szavazattal András Kálmán nyervén meg, azt szives kézzorításunk kíséretében elküldöttük.

= Főtiszteletü püspök úr, folyó hó 13. és 14-én a székely-udvarhelyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközséget látogatta meg. Odamenetelének célja, az ürességben levő papi állomásra, a kijelölés megejtése volt. Megérkezésakor, hétfőn délután, az állomásnál testületileg várta és a legszívélyesebben fogadta az egyházközség kebléi tanácsa és a ref. kollegium tanári kara. Kedden délelőtt történt meg a kándidáció és pedig a következő eredménnyel: a tizenegy folyamodó közül kijelöltek: Bedő Ferenc, peteki pap, Benedek Árpád, sepsi-szt.-királyi pap. Gönci János,

Folytatás az 1/4 ív mellékleten.

koronkai pap, Kovács Ákos, tancsi körlelkész, Zajzon János, udvarhelyi vallás-tanító, Zsigmond Károly, hétfalusi körlelkész, Vajda Ferenc, püspöki titkár, és Veres Károly, papolci pap.

= Hát bizony, mégis csak úgy van az: hal a vízben, madár a levegőn, az emberi szellem a maga által választott világban felelhet meg hivatásának. Vásárhelyi Zsigmond barátunkról van szó. Ez a fiatal ember elment papnak Felső-Boldogfalvára, a hol minden volt, csak boldog nem. Ez a fiatal ember tanult sokat, tudott véghetetlenül sokat, fel van ruházva istentől nagy tehetségekkel, érez melegen, gondolatai szárnnyalnak; reflektál, mint egy filozofus, és terem, mint egy költő; rendelkezésére áll az ítélet mélysége, és a képzelő tehetség repülése és magát egyházával, azokkal az egyszerű jó emberekkel magát megértetni nem bírta, azok őt felfogni, képesek nem voltak. Meg kellett válniok. Most a dunamelléki egyházkerületben Zalátán teljesít papi szolgálatot, a hol kétségen kívül, meg is választják. Kiadott egyházi beszédeit az egész illetékes irodalom egyhangulag dicsérettel fogadta, és halmozta el; legközelebről pedig a Homér Iliaszának fordítását mutatta be a budapesti filológiai Társaságnak, hol az első éneket fel is olvasták nagy tetszés között és azon megjegyzéssel, hogy kitűnőbb a Baksaynál is. Ime, egy ecclatáns példa, hogy ki-ki csak a maga helyén lehet egész ember. Állítások oda Vásárhelyit valamely kollegiumhoz, vagy theol. akadémiához a klasszikai nyelvek tanárául és dicsőséget fog szerezni a tudományak. Reméljük, most eljutott arra az útra, melyen haladva, célját eléri biztosan, és méltán.

= Megkaptuk mi is a Meghívót, melylyel a Magyar Prot. Irodalmi Társaság invitál azokra a felolvasásokra, melyeket febr. 18-tól márc. 25-ig fog tartani Budapesten az ág. hitv. ev. egyház disztermében. Azt hisszük, hogy ez a Meghívó nem azt teszi, hogy rögtön felpakoljunk, és felutazunk, bár igen érdekes lenne, meghallgatni Kenessey Bélát, Petri Eleket, dr. Csiky Kálmánt, dr. Pulszky Ágostot, Sztehlo Kornélt és Szász Károlyt. Azt hisszük, inkább buzdítás akar lenni arra, hogy itt vidéken mi is ilyenekbe fogjunk. A buzdítást köszönettel vesszük, életbe is léptetjük, bár nem abban a formában, mint a központ teszi és teljességgel nem az Irodalmi Társaság firmája alatt, a melyhez joga senkinek sincs, és e tekintetben csatlakozunk a «Sárospataki Lapok» vélekedéséhez. Könnyű ám, az Irodalmi Társaságnak otthon, Budapesten, teljesen irodalmi színvonalon álló közönség előtt olvasgatni és tudásuknak elégtételt és maguknak dicsőséget szerezni. Próbálják meg azok az urak arra vállalkozni, hogy egy egyházkerületben, egy országrészben szer-

vezzenek egy organizmust, mely különböző vidékeken fog megjelenni különböző időkben; mely az együvé tartozás szükségét fogja fölkelteni és fentartani az egyetemes egyházzal; mely a közvetlen érintkezés által fogja megpróbálni: új vért teremteni, és felkölteni a régi buzgóságot. Ezt fogja tenni a mi «Egyházkerületi Papi Értekezletünk», mely már a folyó esztendőben be fogja mutatni életrealitását és példát fog mutatni, hol kell tulajdonképpen a dolgot megfogni. Akkor aztán beszélhetünk.

= Gönci János, kibédi egyházunknak a minap megválasztott ifjú lelkipásztor, ki eddig a romániai esperességben, Ploestben lelkészkedett, január 29-én tartotta meg ünnepélyes beköszöntőjét. A beavató lelkész tisztét, a romániai esperes, Bartalus János, teljesítette, ki az ifjú lelkészszel való rokonságánál és a hazai föld iránti szereteténél fogva tette meg kész szívvvel a hosszú útát a zordon téli időben, hogy részt vegyen, mint a marosi esperes helyettese, a szép innepélyen. Kibédi egyházunk hívei, sőt az egész vidék őszinte szeretettel, kitüntető lelkesedéssel fogadta ifjú lelkészét, s viszont ő szép beszédével tette magát méltóvá a szives fogadásra. Gyülekezetenek és lelkészének isten adja a maga kegyelmét, segedelmét, és áldását!

= Szabó Jenő, kinek megválasztását csak nem rég jelentettük, febr. 12-én tartotta meg beköszöntő beszédét egyházában, Barátoson. Örömmel olvassuk, hogy szépen kidolgozott beszédével és előkelő előadásával általános hatást idézett elő. Szívünkben óhajtjuk, hogy ezt a percet soha el ne felejtse, hanem ennek felemelő hatása alatt, vesse munkára kezét és építse istennek országát, melynek áldását költői lelkülete fogja érezni legboldogítóbban. Szálljon áldás nemes törekvéseire és szép egyházára!

= Hálás köszönet. Szárazajtai lakos, Gál Sámuel, és neje, szül. Bodosi Rákhel, vallásos szívök sugallata folytán, ajándékoztak a szárazajtai egyháznak egy selyem őrásztali takarót. Fogadják az egyház minden tagja nevében hálás köszönetemet. Száraz-Ajta, 1893. február 8. Benkő Gergely, ev. ref. lelkész.

= Mély megdöbbenéssel, és igaz fájdalommal vesszük a lesújtó hirt, majdnem lapunk zártakor, hogy udvarhelyi kollegiumunk főgondnoka, és nyug. törvényszéki elnök, Nagy Lajos febr. 13-án meghalt. Alig bírjuk elképzelni, hogy e szilárd jellemű, derült kedélyű, nemes szívű, puritán kálvinista, igaz embert ne lássuk többé magunk között. Reméljük, hogy bővebben is megemlékezhetünk sokat hányatott életéről, melyben mindenkor hazaszerető igaz magyarnak, és hű protestánsnak volt példányképe. Béke poraira!

HIVATALOS RÉSZ.

51—1893.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. nagytiszteletű esperesnek és valamennyi ev. ref. egyházközség tiszteletes iskolaszéki lelkészelnökének.

Az 1891. évi 43. t. c. végrehajtása tárgyában a főnirt egyházi hatóságoknak megrendeljük, hogy felekezeti iskoláinkra nézve az országos tanítói nyugdíj-kedvezmények biztosítása érdekében a következők iránt intézkedjenek.

1. Hogy az idézett törvény 10. §-ában meghatározott minden elemi iskolai tanuló után szedendő 15 krnyi nyugdíj-járulék már az 1893. tanév kezdetétől fogva beszédessék.

Ezen díj beszédésére az iskolaszékek köteleztetnek, szabadságukban állván, hogy a szülők vagyontalansága, vagy általános tandíj-mentesség esetén, az iskolai mulasztásokból befolyó bírságokból pótolják.

Ezen járulékot a tanulók létszámának megfelelő teljes összeggel egyszerre, a tanév megkezdésétől számított két hónap alatt tartoznak az iskolaszékek akár közvetlenül, akár a községi előjáróságok útján, az illetékes adóhivatalba beszolgáltatni. Mellékelniök kell a tanulók létszámát igazoló kimutatást és ellennyugtát.

Hogy minden új iskola, vagy tanítói állomás szervezése, nemkülönben a bármely okból előforduló tanítói változások a tanfelügyelői hivatalnak azonnal bejelentessenek.

3. Minthogy az országos tanítói nyugdíj-intézetbe való belépés a nyugdíj igényre jogosítottakra nézve törvényes kötelezettséget képez, ennél fogva mindazon tanítók, kik a mondott intézetbe való felvételre a törvényszabta kellékekkel bírnak, kötelesek, külön felhívás bevétele nélkül, felvétel végett jelentkezni és a felvételhez szükséges okmányokat vagy eredetiben, vagy hiteles másolatban a tanfelügyelőhöz beadni.

Ezen okmányok a következők:

a) keresztlevel, illetve, születési bizonyítvány; b) a tanítói, illetve, óvói képesítésről szóló oklevél, esetleg, oly okmány, mely igazolja, hogy a folyamodó az 1879. XVIII. t. c. követelményeinek megfelel;

c) az összes szolgálati bizonyítványok;

d) a díjlevél, illetve, kinevezési okmány.

Tekintettel arra, hogy a biztosítandó nyugdíjigény megállapításánál az 1891. XLIII. t. c. 3. §-sa szerint, a tanító beszámítható fizetése veendő alapul, az esetben, ha a díjlevélben a törvény értelmében beszámítható illetmény a be nem számíthatótól elkülönítve, vagy a természetben élvezett

járandóság pénzértékben kimutatva nincsen, a díjlevélhez még egy külön, az iskola fentartó, illetve, az iskolaszéki elnök által is hitelesített kimutatás csatolandó, melyben az 1891. XLIII. t. c. 4. §-sa szerint beszámítható illetmények az ugyanezen §. szerint be nem számíthatóktól elkülönítve, a természetben élvezett járandóságok pedig az idézett §. értelmében számított pénzértékkel legyenek kitüntetve

Kántortanítóknál a tanítói jövedelem, illetőleg, ennek beszámítható része, a kántortól elkülönítve, mutatandó ki, ha pedig a kántor-tanító összes jövedelme, vagy ennek egyik-másik tétele ily módon el nem különíthető, a tisztán tanítói, illetve, a tisztán kántori jövedelemre valló tételek kitüntetése mellett, a szét nem választható illetmények szám szerint felsorolandók.

Ily esetekben a tisztán tanítói illetményekhez a szét nem választható jövedelem felerésze hozzáadandó: az így nyert összeg szolgálónd úgy a kiróvás, mint a nyugdíj-igény megállapításának alapjául.

4. A nyugdíj-intézetbe csak véglegesen alkalmazott tanítók vétetnek föl, de kérelmükre az ideiglenesen teljesített szolgálat is beszámítható. A ki végleges kinevezetésétől számított egy év alatt nem jelentkezik, arra nézve csak azon évtől kezdődik a nyugdíj-jogosultság, a melyben okmányait bemutatja.

5. Részlet-fizetésekre, vagy fizetési halasztásokra vonatkozó kérések az illető pénzügy-igazgatósághoz, minden egyéb nyugdíjügyi kérelem, a kir. tanfelügyelő útján, a nagyméltóságu vallás- és közoktatási miniszteriumhoz nyújtandó be.

6. Ha valamely tanító fizetés-emelésben részesül, új díjlevelét tartozik mindannyiszor bemutatni nyugdíj-könyvecskéje kíséretében. Ugyanezt kell tenniük nyugdíjintézetbe már fölvetett tanítóknak is, a mennyiben fizetések meghaladják az évi 300 frtot.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvártrt 1893. febr. 4-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

374—1892.

FELHIVÁS,

mindenik egyházmegye nt. espereséhez, ref. kollegium nt. tt. előjáróságához és mindenik püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség t. t. keblé tanácsához.

Egyházkerületünk 1893. évi, már szétküldött, «Névkönyv», példányonként 60 krajcárban megállapított árának hatóságunkhoz leendő befizetése céljából, felhívjuk mindenik egyházmegyénk nt. esperesét, miszerint a vezetése alatti egyházmegye egyházközségeitől, a megküldött példányok után járó s az alábbi kimutatásban feltüntetett összegeket bevenni s folyó évi ápril hó 30-ig egyházkerületünk pénztári hivatalába beszolgáltatni sziveskedjenek.

Megjegyezzük egyúttal, hogy mindenik egyházmegye részére egy-egy ingyen példány küldetett, melynek ára a kimutatásba nem vétetett fel. Kollegiumaink előjáróságát, valamint püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeink tt. tanácsait pedig az iránti szives intézkedés-tételre hívjuk fel, miszerint az alábbi kimutatásban feltüntetett összegek, a kitett határidőig, keblé pénztárunkba befizetessenek: 1. Vajdasági eh. esperese 24 péld. 14 frt 40 kr. Gyulafehérvári eh. esperese 12 péld. 7 frt 20 kr. 3. Nagyenyedi eh. esperese 35 péld. 21 frt. 4. Kolozsvári eh. esperese 3 péld. 1 frt 80 kr. 5. Kolozs-kalotai eh. esperese 37 péld. frt 20 kr. 6. Szilágy-szolnoki eh. esperese 62 péld. 37 frt 20 kr. 7. Deési eh. esperese 24 péld. 14 frt 40 kr. 8. Széki eh. esperese 38 péld. 22 frt 80 kr. 9. Nagysajói eh. esperese 13 péld. 7 frt 80 kr. 10. Görgényi eh. esperese 32 péld. 19 frt 20 kr. 11. Marosi eh. esperese 63 péld. 37 frt 80 kr. 12. Küküllői eh. esperese 35 péld. 21 frt. 13. N-szebeni eh. esperese 15 péld. 9

frt. 14. Udvarhelyi eh. esperese 50 péld. 30 frt. 15. Erdővidéki eh. esperese 13 péld. 7 frt 80 kr. 16. Sepsi eh. esperese 36 péld. 21 frt 60 kr. 17. Orbai eh. esperese 11 péld. 6 frt 60 kr. 18. Kézdi eh. esperese 14 péld. 8 frt 40 kr. 19. Romániai eh. esperese 4 péld. frt 40 kr. 20. Deési egyházközség 3 péld. 1 frt 80 kr. 21. Fogarasi egyházközség 3 péld. 1 frt 80 kr. 22. Ilyefalvi egyházközség 2 péld. 1 frt 20 kr. 23. Kézdivásárhelyi egyházközség 3 péld. 1 frt 80 kr. 24. Marosvásárhelyi egyházközség 3 péld. 1 frt 80 kr. 25. Nagyenyedi egyházközség 3 péld. 1 frt 80 kr. 26. Sepsiszentgyörgyi egyházközség 3 péld. 1 frt 80 kr. 27. Szászvárosi egyházközség 3 péld. 1 frt 80 kr. 28. Székelyudvarhelyi egyházközség 2 péld. 1 frt 20 kr. 29. Nagyenyedi kollegium 3 péld. 1 frt 80 kr. 30. Kolozsvári kollegium péld. 1 frt 20 kr. 31. M.-vásárhelyi kollegium péld. 1 frt 20 kr. 32. Sz.-udvarhelyi kollegium péld. 1 frt 20 kr. 33. Zilahai kollegium péld. 1 frt 20 kr. 34. Szászvárosi egyházközség 2 péld. 1 frt 20 kr. 35. Sepsiszentgyörgyi kollegium péld. 1 frt 20 kr. Összesen 560 péld. 336 frt.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártrt, 1893. február hó 10.

Márkus Fános,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

180—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett nyárádszentimre-seprődi egyházközség IV-ed osztályu papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: tisztességes lakás, gazdasági épületek, gyümölcsös és veteményes kerten kívül, kepe, kanonika porció, failletmény és munkatételekben, egyházhatósági becslés szerint, 402 frt. 37 kr.

Pályázati hatámap március 10. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó.

Kolozsvártrt, 1893. febr. 13.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

183—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sz.-szolnoki egyházmegyébe kebelezett krasznai egyházközség kántori állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakáson és kerten kívül 300, háromszáz forint osztr. értékben, évnegyedenként előre fizetve az egyház pénztárából és két köblös föld haszonélvezete.

Kötelessége: minden kántori teendők végzése külön díj nélkül s ezen felül, az állami iskola minden osztályában az egyházi ének tanítása, az alsóbb osztályokban pedig, papi felügyelet alatt, a vallás tanítása.

Pályázati határidő f. év márc. 15. Folyamodványok nt. Nagy László aához küldendők Sz.-Somlyóra.

Kolozsvártrt, 1893. febr. 13.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

44—1893.

FELHIVÁS

a deési egyházmegye t. lelkeséhez.

Az országos közalap kezelési szabályrendelete 24 §-ában világosan ki van mondva, hogy az új bevallási iver január végéig beküldendők a közalap-kezelőhez; mindez ideig azonban alig egy pár egyházközségét kaptam meg.

Éppen ezért, tisztelettel fölkérem t. lelkes társaimat, sziveskedjenek a bevallási iverket alólirt közalap-kezelőhez azonnal megküldeni.

Eszmény, 1893. február 7-én.

Pataky Gábor,
körlelkész.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mostani számunkhoz egy negyed év melléklet van csatolva.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Február 23.

8. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A kultur-harc.

(Vége)

Hogy a társadalmi demoralizáció terjed, a valás-erkölcsi élet, egyháziasság sokat hanyatlott, a liberálistusnak vannak fatytyú-hajtásai: ezt a protestánsok is elismerik, ők is szükségét érzik az üdvös intézkedéseknek, alkotásoknak; de, nem tesznek úgy, mint a gögös ultramontánizmus, mely a liberálistus minden bűneiért a protestántizmust teszi felelőssé, magát mindenben ártatlannak, kifogástalannak itéli, hanem csak annyit mond, hogy mindezen visszás dolgoknak előidézésében az oroszán rész a pápai abszolutizmust illeti, s a hol rothadás van, már abban jelen van az újjászülő életelv, mely a tarthatatlan, magát túlélő alkotásokat megposhasztja, hogy abból új alakot teremtsen. A kultur-harcban a protestántizmusnak semmi része nincs; de, mivel ő maga a pápai abszolutizmusnak határozott negációja, igen természetes, hogy az eseményeknek nem lehet pusztá szemlélője, nem főként akkor, midőn az ők jogaikat biztosító 1868-ik 53. törvény-cikk megváltoztatására irányzott követelések merültek fel. A vegyes-házasságból származó gyermekek elkeresztelése miatt kifejtett küzdelemből azt a tanúságot meritettük, hogy a vatikáni katholicizmus felfogása szerint, a bevett vallás-felekezeteknek nincs joguk ahhoz, hogy a hozzájuk tartozó szülők gyermekeit maguknak megtartsák; az idézett törvény-cikk azt mondja, hogy van. Amaz hivatkozik dogmáira, melyek szerint azok, kiket ő keresztel, őtet illeti; az állam hivatkozik ön-védelmi jogára (jus cavendi), s azt erősíti, hogy neki, mint legfőbb földi hatalomnak, joga van, oly törvényekről intézkedni, melyek őt, és az állam polgárait megvédjék a visszaélések ellen. Éppen ez a jus cavendi az, mit a pápai abszolutizmus meg nem tűr. Ezért azonban következetlenséggel vádolni, nem lehet; sőt meg kell vallani, hogy nagyon is következetes az a rendszer, melyet IV-ik Ince (1243—1254) ily szavakkal

igazol «Az egyháznak a világi hatalmat a Krisztus, az igazi király adta; Krisztus nem csak papi, hanem királyi uralmat is alapított; Péternek nem csak a mennyei, hanem a földi ország kulcsait is átadta. Konstantin előbb törvénytelenül uralkodott, de letette hatalmát az egyház kezébe, s azután ettől, mint törvényes birtokostúl, fogadta el ismét, mint becsületes adományt.» Ezzel nagyon rokon VII. Gergely pápának az a felfogása, hogy Szent István király Magyarországot, mint ajándékot, Szent Péternek adta, és II. Szilveszter ez után, mint pápai hűbért adta Istvánnak, és utódainak. Egyházi tan az is, bárha ma nyilvánosan nem tanítják, hogy a világi hatalom csak annyiban törvényes, a mennyiben a fejedelmek a pápától való függést elismerik, és országukat a pápától nyert hűbérnek tekintik. Ettől eltekintve, a világi hatalomnak a legalávalóbb és legistentelenebb eredete van, mert rablásból, gyilkosságból és erőszakból él. Más szavakkal ugyanezen eszmét fejezik ki, ezt az álláspontot védelmezik a hazai ultramontánok is: ők el nem ismerik a jog-államot törvényesnek; nekik oly állam kell, mely a jogot és hatalmat nem magából veszi, hanem a pápától nyeri. Boszantja őket az, és a protestántizmus erőtlenségének tekintik azt, hogy ők az állam-hatalomnál keresnek oltalmat, nem csak, hanem a pogány állammal egy zászló alatt küzdenek. Nekik nincs érzékük annak megértésére, hogy mi természetesen fordulunk azon forráshoz, mely nekünk jogokat ad; természetesen küzdünk azon zászló alatt, mely minket és jogainkat megvédi, s nem bánik úgy velünk, mint kiátkozott eretnekekkel. Vagy talán éppen az a humánus bánásmód, keresztyéni méltányosság esik azon uraknak nehezeére Vájlék egészségükre! És ha az ellenünk szórt vádak, gyanúsítások, rágalmak multhatatlanul szükségesek arra, hogy tartós egészségnek örvendhessenek, ám lássák, ez az ők dolga, kellemetes foglalkozása; de, azokkal minket be nem terelnek a pápai abszolutizmus roskatag épületébe; semmi

hajlamunk, hogy romjai alá temessen, hanem megmaradunk azon tekintély mellett, melynek oltalma alatt erőteljesen fejlődhetünk. Nem áll ugyanis az a vád, mintha a protestantizmus minden tekintélyt lerombolt volna. Koránt sem. Sőt ő is ismer tekintélyt, bárha a római pápát ilyenek nem is tekintik: de, tekintély előtte az állam törvényes faktorai által hozott szentesített és kihirdetett törvény; tekintély Jézus Krisztus; tekintély az evangélium; tekintély a menynek és földnek hatalmas ura, kit az evangélium után édes atyának ismerünk, olyan édes atyának, a ki nem átkoz, hanem áld, nem kárhóztat, hanem megbocsát, nem áll boszút, hanem irgalmasságot cselekszik. Ezeket ismerjük tekintélynek, ezek előtt hajlunk meg, mert jól tudjuk, hogy ezek a joghatóság, hatalom felett egymással nem civódnak, nem veszekednek, pártoskodásokat, irigységet nem támasztanak.

A pápai gárdának éppen kapóra jött a polgári házasság behozatalának terve. És valóban, ha az olyan istentelen szörny-szülött lenne; ha az a fajtalanságot törvényesítené; ha a nőt lealázná, s minden kigondolható erkölcstelenségnek ágyasháza lenne, mint a pápizmus pásztor-leveleiben, szó-székeiről hirdeti akkor a protestánsok is undorral fordulnának el tőle, s minden tőlük telhetőt elkövetnének ellene. De, a protestánsok a jogállamot épp úgy, mint az egyházat, isteni bölcsesség vezetése alatt álló emberi társaságnak tekintik, s hiszik, hogy mint ebben, úgy abban is, habár különböző mértékben és úton, közli az ő bölcsességének ajándékait. Éppen ezért, föl nem tételezheti, hogy alkotásaiban a gonoszság, erkölcstelenség legyenek kifejezve, hogy fennállásának legszilárdabb alapját, a családi életet mérgezze meg, a fajtalanságot törvényesítse. Egy kis maliciozus kötekedéssel azonban megkérdezhetné, hogy a napokban, mikor a hercegprimás nagy lelkű anyagi segélyezése mellett, Esztergomban több vad-házasság egyházi áldásban részesült: a fajtalanság lett-e törvényesítve, egyházilag megszentelve? Szákramentum-e az ilyen házasság? Katholikus dogma szerint, igen; protestáns felfogás szerint, nem; mert a házasság nem mint szákramentum, hanem mint két egymást szerető szív szövetsége szenteltetik meg egy jobb jövőbe vetett kegyes szándékkal és reménnyel. Azt is megkérdezhetné hogy vajjon, azt a sok szerencsétlen házasságot, melyeket a szentszék nem győz elintézni, isten kötötte-e, és így felbonthatatlan? Vétek-e, hogy ha egy elvált személy, férfi, asszony, társát megtalálva, vele boldog családi élet

reményében új szövetségre lépik, ily esetekben az egyház az ő áldását házasság-törésre, bigamiára adja-e? Katholikus dogma szerint, igen; szerintünk, nem; hanem adja egy oly házassági szövetségre, mely keresztyéni módon azon reményben és könnyöggel óhajtja az egyházi áldást, hogy az ne legyen oly könnyelműleg és szerencsétlenül megkötve, mint a korábbi, melyet nem isten kötött. A mi felfogásunk szerint, mind az esztergomi, s hozzá hasonló esetekben, mind az elvált személyek házasságának megkötése után, a vétek, a bűn a házasulandók háta megett maradt, melyet isten a szívek töredelmes és hívő indulatjához képest megbocsátott, vagy megtartott, mint Hase mondja.

Éppen ezért, a protestánsok, habár egy részük az időt még nem ítéli alkalmasnak a polgári házasság behozatalára, az egységes házassági törvényt a legmelegebben üdvözlők, s az állam ellen elkövetett merényletnek tekintik annak hirdetését, hogy az megsemmisíti a családi élet tisztaságát, a nőt lealjasítja, a férfiak tetszés szerint változtathatják feleségeiket, a bűnnek, véteknek, erkölcstelenségnek készítenek kényelmes ágyas-házat. Az ily föltevés, gyanúsítás, nem csak az állam, hanem az ember nemesebb természete, magasabb intenciói, szellemi, értelmi, vallás-erkölcsi élete, az örökkévalóságba vetett hite ellen elkövetett brutális támadás. Mi meg vagyunk győződve, hogy annak az egységes házassági törvénynek lesz oly szilárd, ha nem szilárdabb keresztyén vallás-erkölcsi alapja, mint a szákramentum jellegű vatikáni, illetőleg, tridentini házassági kánonnak. Már hogy azt az egységes házassági törvényt mikint alkalmazza a pápai csalhatatlan bölcsesség a coelibatusra, az minket nem érdekel, s nem tartjuk lehetőnek, ez idő szerint legalább nem, hogy az a csalhatatlan bölcsesség, mely a papnak nem engedte meg, hogy a házasságot, mint szákramentumot felvegye, bele egyezzen, hogy mint nem szákramentumot, élvezze. Az azonban igen könnyen megtörténhetik, hogy az eszes II. Pius pápának szelleme valamelyik utódjában előbb-utóbb feltámad, ki úgy nyilatkozik, hogy lehettek okok, a melyek miatt a papságot a nősüléstől el kellett tiltani, de talán még fontosabb okok vannak, a melyek miatt újból meg kellene engedni. És ha az ultramontanizmus drága egészségének múlhatatlan feltétele az, hogy a reformációt, reformátorokat, protestánsokat, s ezek minden intézményeit ördögi műnek tartsa ne vegye rossz neven, ha szemére lobbantjuk, hogy azok létrehozásában a coelibatusnak igen tekintélyes befolyása van. Nem a refor-

máció teremtette, hanem mint kifejtett állapot találta azt, hogy a püspöki megyékben évenként született pap-gyermekek megadóztatása a püspök szabályszerű jövedelmeihez számított, s azon papok, kik erre alkalmat nem adtak, a püspöki jövedelem megrövidítésével vádoltattak; hogy a községek vonakodtak a papot ágyastárs nélkül elfogadni, mivel ezt szükségesnek tartották családjaik biztosítása tekintetéből. Azon kor erkölcsi jellemzésére tanulságosak azon példabeszédek is, melyekkel az ifju papokat szűzességi fogadalom letétele alkalmával vigasztalták. Vagy talán a mi időnkben is a fiatal papokat azzal vigasztalják, hogy nem szükség, mindaddig megházasodniok, míg a parasztnak feleségeik vannak, s talán azt a tanácsot adják pro una sexcentas; si non caste, tamen caute, stb. stb. Én ezt nem hiszem, de ha régebben megtörtént, a lehetősége ma sincs kizárva. A reformáció e tekintetben a katolikus egyháznak is reformátora lett, s mikor látszólag a reformációt gyalázzák, tényleg a pápizmust festik feketére. És ha nem csak mi, hanem a felvilágosodott világi katolikusok is Pál apostollal (I. Tim. 4. 3.) csábító lelkeknek bélyegzik azokat, kik megtiltják a házasságot; ha a hittől való elszakadást, ördögi tudományt nem a polgári házasságban, vagy a házasság szákramentum jellegének figyelmen kívül hagyásában keressük, hanem azok cselekedetében, kik ugyancsak Pál apostol szerint, képmutatás által szólnak hamisságot, s kiknek lelkiismeretek megbélyegeztetett, mondom, mikor így vélekedünk, ezt tulajdonítsák annak, hogy az ultramontánizmus saját szennyesét a protestánsizmus tiszta vizében öblögeti.

Az Irodalmi Társaság indítványaihoz.

A «Protestáns Irodalmi Társaság» folyó év január havában egy felhívást bocsátott ki tagjaihoz, melyben több rendbeli indítványt tesz, felhíván a tagokat ezeknek a heti sajtó útján való megbeszélésére, hogy aztán a titkári hivatal, e megbeszélések alapján, egy egészen kidolgozott tervvel állhasson a majdan összehívandó közgyűlés elé. E felhívás alapján, mint a társulat tagja, bátor vagyok, véleményemet az egyes indítványokra nézve nyilvánosság elé bocsátani, hogy Lapunkban is alkalmat nyújtsak ez indítványok megvitatására s esetleg üdvös eszmecserére. Miután Lapunk e felhívást e folyó évi harmadik számában egész terjedelmében közölte, még azon olvasóink is tájékozva vannak ez indítványok felől, kik az Irodalmi Társaságnak nem tagjai s így bizonyára ők is érdeklődni fognak ez indítványok megvitatása iránt. Azért egész bizalommal térek át ez indítványok tárgyalására.

Ez indítványok mindenike arra céloz, hogy az Irodalmi Társaság tagjai közt valódi társasági élet fejlődjék

ki, hogy a tagok közt a személyes érintkezést lehetővé és minél gyakoribbá tegye; továbbá, megnyerje a Társaság amaz erőt, melyet csak egy könnyen és gyorsan működő szervezet nyújthat.

A személyes érintkezésre nézve javasolja egy protestáns «Otthon», vagy társulati helyiség berendezését, a hol olvasó helyiség és könyvtár is lenne s a hol mindenféle összejövetelt és felolvasást lehetne tartani. Az indítvány nem mondja meg, hogy miképpen gondolja ezt létesíthetőnek. Szerintem, a Társaság összes anyagi ereje is gyöngye egy ilyen helyiség berendezésére. Azonban, még sem szeretném, hogy ez életrevaló eszme elejtessék, mert magam sem tartom ezt kivihetlennak. De a kivitelre nézve csak egy lehető módot képzelek: ha a fővárosi mivelt protestáns társadalom segítségére jön az Irodalmi Társaságnak. Mai világban úgy is minden mivelt ember tagja valamely olvasó és társalgó egyletnek. Szerveztesék tehát Budapesten egy «Protestáns Kaszinó». Ennek legyenek olvasó termei és könyvtára és olyan helyiségei is, hol mindenféle összejövetelt és felolvasást lehessen tartani. Az Irodalmi Társaság adjon e kaszinónak bizonyos meghatározott évi átalányt, melyért viszonszolgáltatul az Irodalmi Társaság vidéki tagjai egyszerű jelentkezésre bebocsátatnának e helyiségekbe s ott személyesen megismerkedhetnének és társalkodhatnának egyházunk kitűnőségeivel. A vidékiekre nézve sok üdvös dolog származhatnék e megismerkedés és kölcsönös érintkezés folytán.

A másik indítvány, hogy a «Protestáns Szemlét» változtassuk havi folyóirattá, hogy így, legalább szellemileg, többször érintkezhessék a tagokkal s a nagyobb aktuális kérdésekkel inkább foglalkozhassék. Saját szavai szerint: «kétségtelenül, nagyon fontos egyházi multunk derítgetése is, és nem kisebb fontosságú egy-egy theologiai tanulmány közrebocsátása; de úgy érezzük, hogy közönségünket a nagyobb egyház-politikai, egyház-kormányzati és egyház-társadalmi kérdések tanulmányoszerű fejtegetésével közvetlenebbül bele vihetnénk az egyházi élet iránt való érdeklődésbe s mi magunk is inkább a jelenben élvén, a jelennek tehetnénk esetleg nem kicsinylendő szolgálatot. Monográfiáink közé is fel kellene venni, vegyesen a hazai egyház-történelem mivelésével, a külföldi népszerűbb, de azért tudományos theologiai, társadalom-tudományi, stb. műveket.»

Őszintén megvallom, ezzel teljességgel nem értek egyet. Tapasztalat szerint, ugyanis, ha az alapot kihúzzuk valamely építmény alól, romba dül az egész épület. Már pedig a Protestáns Irodalmi Társaság azért alakult, hogy a hazai protestáns egyházi tudományos irodalmat fejlessze. Főcélja tehát e Társaságnak éppen a kicsinylőleg «is»-el emlegetett «egyházi multunk derítgetése» és «egy-egy theologiai tanulmány közrebocsátása.» Ezért, az Irodalmi Társaság feladata, összegyűjteni a protestáns írókat, hogy lehetőleg önálló magyar protestáns irodalmat teremtsen. Ezért nem vehet fel a «Protestáns Irodalmi Társaság» kiadványai sorába semmi esetre sem külföldi műveket, mert méltatlan hozzá, hogy fordításokkal tengesse életét. Hiszen, a Magyar Tudományos Akadémia is kezd felhagyni a fordításokkal s azok helyett eredeti műveket kíván adni.

A fönnebbiekből következik, hogy én a Protestáns

Szemle mai berendezését továbbra is fentartandónak és célszerűnek tartom. Ezért, havi lappá csak azon esetben kívánom tenni, ha mostani berendezését, mint havi lap is, megtarthatná, és a havi füzetek sem lennének kisebbek, mint most a negyedévié. Magam is kevésnek tartom a füzeteknek évenként csak négyszer való megjelenését s addig is, míg az erők (úgy a szellemiek, mint az anyagiak) megengednék, hogy a Szemle havonként jelenjék meg, óhajtanám, hogy minden két hónapban jelenjék meg; tehát, összesen hat füzet egy évben, a füzeteknek jelen terjedelme fogadtatván el azokra nézve is mértékül. A mennyiben pedig ez több költségbe kerülne, a pártoló tagok díjai aránylagosan emeltetnének.

A mi különben az indítvány azon pontját illeti, hogy a Szemlében, mint havi folyóiratban, inkább lehetne elvileg foglalkozni az aktuális kérdésekkel, ebben is kételkedem. Hiszen, tapasztaljuk, hogy heti egyházi lapjaink sem tudnak lépést tartani a napi eseményekkel, pedig ezeknek célja éppen a jelennek élni és a jelennek tenni nem kicsinylendő szolgálatot. Maradjon meg tehát a Protestáns Szemle tovább is tudományos folyóiratnak; maradjon meg az oly magasságban, hogy a köznapi élet hullámai ne ériék el, sőt azoknak vad zúgása is csak mint szelid összhang hatoljon el oda. Csak így fog a Protestáns Irodalmi Társaság és a Protestáns Szemle azon célnak megfelelni, melyért alapított.

Az elmondottakból következik, hogy sem a havi, sem a heti folyóiratok nem alkalmasak arra, hogy kimerítőleg foglalkozzanak a napi eseményekkel, és azokat egész terjedelmükben elvileg tárgyalják. E feladatot csak egy protestáns napilap töltheti be. De az Irodalmi Társaságnak, mint tudományos társulatnak, méltóságán alúl van egy ily napilap alapítása és fentartása. E napilapot külön részvényekre kellene alapítani. Magam is vennék pár részvényt, anyagi körülményeim szerint, még abban az esetben is, ha netalán kockázattal járna. A mit különben kizártnak tartok. Természetes, azonban, hogy e protestáns napilapnak annyira felül kellene állania a jelenleg megjelenő katolikus napilap, a «Magyar Állam» felett, a mennyire felül áll a protestáns embernek a józan értelmén és a biblián alapuló szent meggyőződése a katolikusnak értelmet kizáró, vakhitü bigottsága felett.

A népies iratokra vonatkozó indítványt csak helyesléssel fogadhatjuk.

Hasonlóan helyeseljük a vidéki fiók-egyletek alakítására vonatkozó indítványt is, annyival inkább, mert egyházkerületünkben már egyházmegyénként mindenütt szervezve vannak az ilyenmü fiók-egyletek, egyházmegyei Papi Értekezletek címmel. E fiók-köri Papi Értekezletek egy évben két értekezletet tartanak rendre a körhöz tartozó egyházközségekben, melyek a nép egyházas szellemének fölevenítésére mindenütt örvendetes hatást gyakorolnak. A földrajzi fekvés dönti el, hogy mely egyházközségek tartoznak a körbe. Rendesen 15, 20 egyházközség képez egy kört; így a marosi egyházmegye, melynek 63 anya-egyházközsége van, négy papi értekezleti körre van felosztva. E körök önállóság választják elnökeiket és jegyzőiket, stb. kiknek hatásköre csak a gyűlésre szorítkozik s évenként egyszer a központi értekezleten, melyet a négy fiók-kör együttesen tart Ma-

ros-Vásárhelyen, beszámolnak munkásságukról. Így van ez a többi egyházmegyében is. Az egyházmegyei központi értekezletek felett fog állani aztán az egyházkerületi, mely évenként egyszer, vagy többször fog tartatni Kolozsvártt, vagy a körülmények szerint és a szükséghez képest másutt, s a melyen már az egyházmegyék számolnak be munkásságukról. Így tehát, Erdélyben már tényleg szervezve vannak az indítványozott fiók-egyletek, a fennálló, úgynevezett, Papi Értekezletekben s a mennyiben ez célszerűnek fog látszani, könnyen hozhatjuk ezeket összeköttetésbe az Irodalmi Társasággal.

A mi azt az indítványt illeti, mely az ügykezelés könnyítése és gyorsítása szempontjából javasolja, hogy a közgyűlés hatalmazza fel a választmánynak fővárosi tagjait a Társaság egész ügykezelésére: mi ez indítványt méltánylattal fogadjuk. Valóban, bénítólag hat a Társulat tevékenységére, hogy a kétszeres számban levő vidéki választmányi tagok nem jelennek meg a választmányi üléseken. Ezért, én nem látnék semmi veszélyt abban, ha a választmánynak a fővárosban lakó tagjai vezetnék az egész ügykezelést; legfőlebb azt óhajtanám, hogy minden egyházkerület küldene fel az ilyen választmányi gyűlésekre is saját kebeléből legalább két vidéki választmányi tagot azok közül, kik az ügy iránt való buzgóságból, az ezzel járó nem tetemes költségeket hordozni képesek is, készek is.

Ennyit kívántam megjegyezni az Irodalmi Társaság szóban forgó indítványaira. Nagy elvi és gyakorlati kérdések vannak itt felszínre vetve. Én belátásom és legjobb meggyőződésem szerint mondtam el véleményemet. Nyilatkozzanak mások is.

Adalék házasság-jogi állapotainkhoz.

Közelebbről, egyik egyházmegyénk házassági törvény-széke előtt egy érdekes válási ügy fordult meg, mely részint, mint velünk szemben elkövetett sérelem, részint, mint a római katolikus szentszéknek a házassági ügyekben való eljárását jellemző tény, megérdemli, hogy nyilvánosságra hozzuk.

Az eset következő.

N. N. református vallású nő, a nyolcvanas évek közepén, miután református vallású első férjétől, paráznaság okán, törvényesen elváltatott, nőül megy A. B. kath. vallású férfihez. Beütvén középük a családi zavar, kath. férje ellen válópert kezd, természetesen az illetékes kath. forumon, és a katolikus szentszék férjével kötött házasságát megsemmisíti, azon alapon, mert első férjétől paráznaság okán választatott el, a mi a katolikus hitelvek szerint váló-okot nem képez; tehát, katolikus férjével kötött házassága a ligamen bontó akadályába ütközött.

Eddig hagyján. Tehát, a katolikus hitelvek szerint, a paráznaság váló-okot nem képez; tehát, már ott vagyunk, hogy a katolikus szentszék a mi házassági törvényeink alapján végrehajtott törvényes eljárást nem respektálja. (Soha sem is respektálta. Szerk.)

Jóllehet az ügy, eddigi alakjában is, egy velünk szemben elkövetett, s megtorlást érdemlő sérelem, ámde, a minnek kezdete és vége van: kell annak közepének is lenni. Nő, hát ennek is van.

A közepe az, hogy N. N. nő, mielőtt A. B. római

kath. vallású férjével házasságra lépett volna, k ö z b ű l, a válás után, még egy református vallású férjével lépett volt törvényes házasságra m á s o d s z o r, s ennek elhalálása után, mint ö z v e g y, s nem mint első férjétől elvált, ment nőül és pedig katolikus pap előtt, a katolikus vallású férjéhez.

Következőleg, a római kath. szentszék, a felek között létrejött házasság megsemmisítését alapítja a református házassági törvényszék által református vallású felek ügyében végeredményesen hozott egy olyan ítéletre, a melyet egy időközben szintén református vallású felek között törvényesen kötött házasság, véleményem szerint, minden következményeivel együtt, hatályon kívül helyezett.

Sajátságos és figyelemre méltó az, a mit fönnebb is említettem, hogy N. N. nő harmadik házasságát katolikus pap előtt kötötte, s kétségen kívül, ugyanazon pap által lett kibocsátva a válásra is, az elfogadott alapon, a kinek tudnia kellett, hogy kevéssel az előtt A. B. katolikus férfival nem az elvált nőt adta össze, a mit a kath. hitelvek tilalma ellenére nem is lehetett, hanem az ö z v e g y e t.

Ez a szentszéknek szent eljárása!

Különben, az érdekes processus hivatalosan föl lesz terjesztve a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz s általa az igazságügyi miniszter úrhoz is.

Kíváncsian várjuk eldölését.

s. s.

TÁRCA.

Könyvismertetés.

(Protestans Szemle. Szerkeszti Kenessey Béla. IV-ik évfolyam, IV. füzet. V-ik évfolyam, I. füzet.)

(A magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai a reformációtól kezdve. Irta Zsilinszky Mihály. III. kötet. A magyar prot. irod. társaság Kiadványai.)

(Folytatás.)

Révész kimutatja, hogy mielőtt a valóságos preszbiteri mozgalom megindult, már az előtt volt a világiaknak befolyása az egyházi ügyekbe. A dunántúli részekben földesurak és a katonai városokban más világiak gondoskodtak, hogy úgy nevezett preszbiteriek igazgassák az egyházat, illetve, hordozzák ennek külső igazgatása terhét. Bizonyosságul közli Kanizsai Pálfi János később kiskomáromi pap és püspök naplóját, őt tartván a preszbiteriánizmus első szervezőjének hazánkban. Ez eredmények kétségen kívül nagyon igazak és igen örvendetesek, de tán még sem fogunk csatlakozni, ha értekezőnek általunk ki-magyarozott következtetését, illetve, fölvetését nem tudjuk elfogadni, hogy a K.-Pálfi-fele, s a máj preszbiteriánizmus ugyanazok volnának; mert bármint vegyük a dolgot, de annak a magyar mozgalomnak, melyet még az «angol mirigy» ellenségei is pártoltak, már csak akkor sem tudjuk az independentista Tolnai-féle tanokkal való egyezőségét elfogadni, ha egyszerűen csak átolvassuk Révész tanulmányát és Kanizsai közlött naplójegyzeteit. Milyen egészen más képe tárul fel előttünk Pálfi naplójából az ő eszméinek, mint a milyenek a Tolnai újításai voltak; ha bepillantunk e napló révén lelkének világába, csak félreértésnek kell tulajdonítanunk azt, mikor Klobusicki Lorántfi Zsuzsanna előtt a pápai preszbiteriumokat vádolja, s a fejedelemtől várja az egyházak megjobbítását.

Szatmári József a magyarországi ev. ref. templomi énekes könyv történetét fejezi be a negyedik füzetben, melyet már az előbbi alkalommal kezdett meg. Igen érdekes tanulmány ez, melyet a könyvésztel foglalkozók nagy gyönyörűséggel olvashatnak át, mert megcsodálni való aprólékoskodással van elsorolva, hogy melyik kiadású zsolttáros könyvben melyik ének hiányzik, melyek vannak helyette fölveve, vajjon kisebb, avagy bővebb-e a terjedelme az újabb kiadásnak? Mi nem oly nagy érdeklődéssel és gyönyörűséggel olvastuk, bár többször őszinte elismeréssel adóztunk az értekező szorgalmának, melylyel mindent megvizsgált, a mit már előtte mások is megvizsgáltak, s a melylyel ezt az ismert ösvényt alaposan megjárni igyekezett. Mi e tanulmányban azt szerettük volna, ha szerző arra a kérdésre próbált volna feleletet adni: hogyan énekeltek a mi

őseink, és milyen értéke volt annak, a mit énekeltek akár az akkori, akár a mostani szempontból? Mert, hogy mit énekeltek, azt már unós-untig hallottuk még irodalom-történeti tankönyvekben is. Tehát, egyáltalában nem szeretjük, mikor a máj énekeknel reminiscenciális értékekre hivatkozik. Mért nem nézett szemébe a dolognak? Hiszen, az nem igaz, a mit a 483-ik lapon állit, hogy a máj kornak megficomodott aesthetikai nézetei vannak. Talán, csak nem Burkéról ítéli meg a századot, s mint ez az író, tán ő nem az idegek elpetyhüdése következményének hiszi a szépet, s a szépről való eszméket? Azt mondtuk, hogy azt szerettük volna, na arra adott volna feleletet az értekező, hogyan énekeltek őseink? Nem zenészeti tanulmányt óhajtottunk volna, bár ennek olyan formában, a hogy Bartalus irt e kérdésben, határozott értéke lett volna. De, azt értjük ezzel a mondásunkkal, hogy mindent szívesen vettünk volna, a mi által ez a tanulmány az lett volna, a minek ígérkezett egy darab történet a múltból, még pedig olyan történet, mely legbensőbbben van összefonva összes egyházi életünkkel, azzal, a mi az ének különben is, legbensőbb énünkkel, lényegünkkel. Így, látunka datokat, s mert történetesen jók, nagy szolgálattal érnek fel, bár a hol következtetések, az adatokon túl emelkedő világ van, ott értekező egészen naiv, s keresetten pongyola; nem látunk azonban történet-író, ki az énekes könyv történetét valóban megírta volna, mint a hogy többek közt ezt a franciák megtették, hol szintúgy megvolt és csaknem hasonló volt az énekes könyv története, mint nálunk, a hol az «église des deserts» korszakában a nők kesztyűik alá rejtették a miniatür zoltár-kiadásokat és úgy mentek a megszokott rejtek-helyekre, hogy éneklésükben lelkük fájdalmát kipanaszolják. Pedig, Szatmári József érzékkel van felruházva a történelmet illetőleg, azt a kardinális hibát kivéve, hogy nem nagyon és nem eléggé élesen lát; elbeszélése is olyan jó, hogy szinte olvastatja magát, mikor már belemelegedett a dolgok felsorolgatásába. Az, persze, nem az ő hibája, hogy a XVI. század énekes könyveinél nem tudja meglátni, hogy az ismerteken kívül más ilyen könyveknek is lenniök kellett; ez őt nem is nyugtalanítja, egyszerűen csak halad át az énekes könyveken szépen, s láthatjuk, hogy eredeti források után, a mint azok egymás után, időrendben megjelentek. Így is jó, csak hogy más címet kellett volna választani ez értekezéshez, nem pedig a sokat mondó «történetet», mert ez nem adatok egyszerű összege, élettelen, száraz halmaza. És szerettük volna, ha adta volna az énekeknek költészet-

tanát is; bepillantást engedett volna vetnünk abba a korba, midőn ezeket az énekeket írták, énekelték: így csak mintha a véletlennek köszönők azt is, hogy megemlíti az énekek verses mivoltát; nem mondhatja, hogy a magyar énekes könyv története a XVI. század lyráját nem foglalja magában, s hogy már ezen a fokon nincs meg benne a szükséges három elem: a rhytmus, dallam és öszszhang. Valóban, a képtelenséghez áll közel úgy írni meg az egyház és éppen a református magyar egyház énekes könyvének történetét, hogy nem látjuk a «choráloknek azt a nemzettségét», melyre Luther oly gyakran hivatkozott. És így történik ezek miatt, hogy tehát még ezutánra kell várunk, ki nekünk megszólaltatja azt a három századot, s azokat a keresetlen dallamokat, melyek ily hosszú időn át éltek a mi népünk ajakán, s átszállottak nemzedékről nemzedékre, eltöltvén azokat élő történettel, hogy legyenek szimbolumai a magyar népnek, mely éppen úgy éneklésben vitte isten elé szive áldozatát, mint az első századok keresztyénei.

Az ezután következő tanulmány szintén befejező közlemény. Címe: a János-evangyélium világ-nézete, írta Stromp László. Sok exegetikai ismerettel, nem kevesebb hermeneutikai tájékozottsággal tárgyalja ezt a kérdést Stromp, mely a XIX. század hegeli philosophiájának éppen úgy kedvenc témáját és magyarázatát alkotta, mint a milyen módon éppen a gnozis befolyása alatt keletkezett az a tudomány, mely a logoszban a Jézust kereste és találta meg. Stromp mindennek előtt azt magyarázza meg, hogy az egész János-evangyéliumnak tulajdonképpen világ-nézetét az első fejezet tizenhét első verse foglalja magába, hol a logosz istennel, a világgal, s az emberiséggel való viszonyában van feltüntetve, azután mint üdvprincipium, ki testté lett, de mint praeexistens hypostasis kinek e földi dicsősége istennek dicsősége vala. Majd bemutatja, hogy miképpen meggyarazták és hogy sokan elmagyarázták e kérdés lényegét, aztán vizsgálja a történeti megjelenését ez eszmének az alexandriai iskolában, zsidó és hellén filozófia hatása alatt, későbbi kifejedését Philonál, a debar Jhve, vagy λόγος, hokmá vagy σοφία viszonyát, s midőn kimondotta, hogy előre meghatározott tekintetek uralják az egész evangyéliumot, egyszersmind azt a nézetet nyilvánítja ki Stromp, hogy az egész evangyélium nem egyéb, mint a páli keresztyénségnek az ősi zsidó-keresztyénség legyőzése után philói talajon és a hellénista keresztyén tanfejlődés hatása alatt előállott terméke. Stromp tanulmányától nem tagadhatjuk el az olvasottságot, a nagy tájékozottságot, csaknem az egész irodalom idevágó kincseinek felhasználását; azt sem, hogy a mi itt van, az elejétől végig öntudatosan, áttekinthetőleg van itt; természetesen, azok a tanulmányok, melyek ebbe a körbe tartoznak, más szempont, más bírálat alá esnek, mint pl. egy történelmi essai, melynek principiumai egészen másképpen érvényesülnek, ezért a szóban forgó terjedelmes tanulmányt sem vonhatjuk más, mint a saját körének bírálati szempontja alá. És itt elismeréssel kell szerzőnek adoznunk, habár egyetlen egy gondolat sincs talán, melyet más helyen ne olvasott volna. Ám, ki tudna ilyen kérdésekben új igazságot felfedezni? Az evangyélium más tekintetek alá esik, mint a filozófiai rendszerek, melyek mind nyujtanak egy-egy igazságot, talán egyik oldalát a teljes igazságnak, de egészet csak együttvéve, mikor az állítások öszszegét tekintjük, melyben ritkán van tévedés, nem mint a tagadásokban, hol soha sincs igazságuk e rendszereknek. Igen ügyesen van összeállítva, a mi tudás és eredmény van

e kérdést illetőleg, legfeljebb csak az, a mi e tanulmányban hibáztatható, hogy erős hadi lábön áll a magyar nyelvérzéssel, mintha sokszor nem is magyarul gondolkoznék az értekező.

A mi pedig a dolog érdemére vonatkozik, szerző álláspontja az, melyen rögtön megtetszik, hogy nem hívő theologus, nem annak a János apostolnak tanításaitól mélyen áthatott lélek írta ezeket, ki maga megízlelte az életnek vizét, hanem a ki többet gondolkozik, mint hisz, többet reflektál, mint érez, fogalmakban, tani előterjesztésekben akarja megértetni azt, a mi a végtelenség birodalmába tartozik. Stromp tagadja a hegeli filozófia jogosultságát, legalább olyan formát lehet beszédéből kivenni, mégis akaratlanul szolgálatát keresi. Mi köze van a bölcsészettnek a theológiával, mely a kijelentésen alapszik s a melytől eltávoznia, nem szabad, ha önmagát semmivé nem teszi? Azt hiszi valaki, hogy az a metafizikus filozófia, mely napjainkban az «Erkenntnisstheorien» fűnévését hallani akaró boncolgatásában vész el, ér valamit a theológiában? Hisz, már Weisse elismeri, hogy a kategoriák csak negatív jelentőségük s az isten ismeréséhez való jutásra az az «anschauendes Element» szükséges, mely a kijelentés kenyerén táplálkozik. Origenes óta alig-alig érezte át valaki azt az ellentétet, mely a véges és végtelen közt van, ha hát csak hegeli előterjesztések szolgálnának nekünk magyarázatul a logosz eszméhez; vagy a platói eszmevilágnak új platonikus színbe öltöztetését annyira túl akarnók vinni, hogy ezért a János-evangyélium történeti értékét áldozatul dobnók; ha beismerve a hellenistikus magyarázatot ez evangyéliumnál, bizonyos eltagadhatatlan vonásokat tekintve, ezt a továbbiakban nem Jánosnak tulajdonítanók, hanem a későbbi kor valamely ismeretlen írójának, ki lett legyen bármily ismerős a gnosissal és a bölcsészettel, de nem evangyélita volt: mind ezekben nem tudnók igazolni a keresztyénség történetét, a kánon jelentőségét, a theológiában azt a legújabb irányt, mely tisztán a hitre támaszkodik, a filozófiában azokat, kik ma már feladták törekvéseiket a theologia javára az universum megfejtesét illetőleg, mert belátták, hogy magukban erre éppen olyan képtelenek, mint a természettudományok; egyszóval, megtagadnók a vallást, következőleg saját magunkat; tehát lehetlenné tennők magunkat. A melyek megirattak, a mi tanulságunkra irattak meg. A ki hiszen a Fiúnak, örök élete vagyon, a ki pedig nem hiszen, istennek örök kárhozata van azon. Az írás a mi fundamentumunk, ha ezt szétdaraboljuk, legfeljebb a kornak visziünk áldozatot, a mely azonban ezzel nem éri be, hanem ráadásul kéri a vallást s róla majd azt állíttatja Feuerbachhal, hogy ez csak álom, mikint az imádság két részbe szakítása saját lényegiségünknek. Tulajdonképpen, már az hiba, ha az evangyéliumot illetőleg, mi alkudozásba bocsátkozunk; ha engedünk, hogy ezzel valamit megnyerjünk, már ez tagadása a hitnek; vagy hiszünk, vagy nem, harmadik itt nincs. Hit, mely tud: mi lehet az? S ha legalább mindent tudhatnánk s mindent megfejtethnénk, hogy bizonyosak legyünk benne; csakhogy ezt még a fin de siècle sem állíthatja, pedig idegesen kutatja a valót s az igazságot, mig be nem vallja, hogy képtelen rá. Mindig jobb lesz, ha a tendenciózus írásmagyarázat, a történeti kritika, a mystikus-spekulatív vallásbölcsészet helyett szolgálatába állunk a mély hitnek, a valóságos meggyőződésnek, mely mint a vallás martyrjainak életében látjuk, drágább volt az életnél is, mert inkább ezt

dobta el, mint a bizonyos meggyőződést. A keresztyénségős okmányai nem pusztán történeti authenticitással bírnak, mint akár a klasszikus világ antik maradványai és művészi produktumai, hanem bizonyosok önmagukban, mint a milyen önmagában szilárd tétel az, hogy est Deus in nobis. A theologia nem csak akkor tudomány, ha a fizikai disciplínák szempontjából tekintjük s logikáját amaz ujkori logika érvényessége szerint bíráljuk el, mely, minthogy az emberi szellem valóságos vehiculuma, vele együtt bővül és fejlődik, és így ma más, mint száz eszteneövel ezelőtt, mikor még csak az indukció tanát sem ismerték, hanem a theologia tételes tudomány, melynek értéke nem önmagában lévő principiumaiban van, hanem istenben s a kijelentésben, mikint a jogtudománynak az államban. Röviden kifejezve mindezeket, Stropm tanulmánya lehet igen szép és hasznos értékezés, becsét nem is vonjuk tagadóba; a mitől mi féltjük, csak az, hogy igen sietve rohan azon a lejtőn, melynek vége éppen a válás megtagadásában, vagy legfeljebb, csak antropologiai jelentőségének elismerésében van.

(Folytatása következik.)

Különfélék.

= **E számunk utolsó levén e hónapban**, szavazásra hívjuk fel olvasóinkat a következő cikkekre: a múlt hónap végéről atjött «Az egyházpolitikai kérdések köréből», III cikk; «Az esperes úr», élet-kép; «A kultur-harc»; «Az ingyen munka című cikkhez»; és az «Az Irodalmi Társaság indítványaihoz». A szavazatok márc. 10-ig küldendők be.

Ez alkalommal, ismételten felhívjuk olvasóink figyelmét e pályázatokra. És kérjük: nem találják-e szegyenletesnek, vagy legalább is tréfás dolognak, hogy egyházkerületünk ötszáz papja közül hónaponként 10—15-en mutatnak érdeklődést e jóakaratu szándékunkkal szemben? Van tizenyolc egyházmegyénk ha mindenikből csak kettő-három támogatná e nemü törekvésünket, 40—50 szavazat döntene az illető cikk felett. A nyertesre nézve mennyivel értékesebbé válnék a csekély jutalom; és mi is éreznők, hogy kezdeményezésünk e tekintetben, és jóra irányult törekvésünk nem hiábanvaló. Sok elfoglaltatásotok van, tudom; de nem a legutolsó az irodalmi, a szellemi dolgok iránt való érdeklődés. Vajjon, nem volt még elég az álomból?

= **Az egyetemes zsinatnak** múlt évi december 5-én tartott üléséből kelt, és a magyar evang. református egyház összes tagjaihoz intézett lelkes Felhívását, melyben adakozásra hivatunk fel a Debrecenben felállítandó középiskolai tanár-képző intézetre, és a Kolozsvárt létesítendő theologiai karra megkaptuk mi is. Nagy sajnálatunkra, közlését jövő számunkra kellett halasztanunk.

= **A sopronvármegyei katolikus papság** körlevelet bocsátott volt ki a magyarországi katolikusokhoz egy nagy-gyűlés megtartása végett, hogy teljes erővel indítsák meg a mozgalmat a célba vett szabadelvű intézmények ellen. A felhívásnak meg lett az eredménye, és február 20-án meg is tartották a nagy kongresszust, a melyen legalább kétezeren jelentek meg. Táviratokat küldtek király ő felségéhez, «veszélyeztetett érdekeik» felett panaszkodván; táviratot küldtek pápa ő szentségéhez(!), a fő-magasságu bibornok-hercegprimás urhoz, melyben áldását kérik; pápa ő szentsége el is küldte áldását. Aztán, hoztak rezolúciókat. És pedig minőket! Sürgetik az autonómiát első sorban. (Ennek jelentőségét alkalmasszerűleg megbeszéljük mi is, hogy mindenki tisztában legyen ultramontán célzatával.) Sürgetik az óvodáktól az egyetemig a felekezeti nevelés szükségét. Kimondták, hogy az istentelen sajtót pártolni, katolikusokhoz nem illő, bűnös, könnyelmű cselekedet; ellenben, minden katolikus kötelezve van, az igazság saj-

tóját, a katolikus politikai lapokat, a katolikus irodalmat pártolni; a mellett katolikus nép-irodalmat, kath. szépirodalmat, kath. tudományos irodalmat előmozdítani; minden városban, minden községben katolikus köröket, olvasó-egyesületeket kell teremteni, felolvasásokat rendezni, könyvtárakat felállítani; a kath. sérelmek ügyében határozati javaslatot szerkesztettek: az 1868. 53-ik tv. eltörölendő; az 1890. febr. rendelet hatályon kívül helyezendő; a polgári házasságra és az anyakönyvek államosítására vonatkozó program visszavonandó, stb. stb. Így megy ez «sine fine». Katolikusnak kell itt lenni mindennek: a virág illatának, a napfénynek, a levegő-égnek, a föld termő-erejének, a menyboltozattól a temető kapujáig mindennek. Istennek szép világában, a római katolikuson kívül, minden hit, tudás, meggyőződés csak bűn, átok, és elkárkozás. Lehetsz könyörületes, mint egy szamaritánus; bölcs, mint Dániel; hazádat szerető, mint egy antik próféta; lehetsz isten-féltő keresztyén, rajonghatsz az igazságért, oda-adhatod életedet Krisztusért, mint István: ha nem vagy római katolikus; ha nem vagy ultramontánus; ha térden csúszva, nem csókolod a szentséges(!) római pápa lábait: az inkvizícióra kell menned; kerébe kell törtetned; meg kell kóstolnod az eperjesi vér-padok kín-szenvedését. Így szeretnék, így óhajtanák, így akarnák ők Meg is csinálnák, ha csak ők volnának a világon. De, nem csak ők vannak. Háromszázhetven esztendeje, hogy patvarkodnak az isten ellen; harcolnak az örök igazság ellen; verdesik az eget dühökben. És élünk. És fogunk élni. E századnak a vége nem alkalmasos ilyen kirohanásokra. Egy roppanás, és a fényes meteor darabokra szakadva, vész el a világ-egyetemben. Két ezer esztendő elég is volt már arra, hogy e magának földi istent teremtett rendszer eisepertessék a földnek színéről. És el fog seperettni.

= **Vas István**, havad-adorjáni lelkész atyánkfia, folyó hó 14-én jobb létre szenderült. Az öreg úr csaknem ötven évig hirdette az ígét alkalmasos és alkalmatlan időben. Kis körben élt, nagyra nem vágyott; de abban a kicsiny körben fényt, és meleget árasztott szét minden szavával, minden tettében. Vágyai kielégítést találtak hivei vallásos buzgóságának, tiszta erkölcsének megtartásában, s kis családja boldogításában. Ime, a földi élet boldogságának nehéz problémája megfejtve hinni, munkálni, szeretni!

= **Hálás köszönet.** A toplicai ref. egyház eiőljárósága, nagyméltóságú báró Kemény Kálmánné, született báró Bánffy Polixéna védnöksége alatt február 11-én ez egyház javára táncmulatságot rendezett. Az összes bevétel volt 187 frt. 50 kr. Kiadás: 40 frt. 4 kr. Maradt az egyház javára tiszta jövedelem 147 frt. 46 kr. Egyes adományait elküldötték: nagyméltóságú báró Kemény Kálmánné 25 frt méltóságos br. Radák Ádám 20 frt. nagyméltóságú br. Bánffy Dezső, az országgyűlés elnöke 10 frt. nagyméltóságú özvegy br. Bánffy Dánielné 5 frt. nagytsizt. Lénárt József, esperes 5 frt. Schobel József 5 frt. dr. Müld Adolf 4 frt. Schneider János 4 frt. Bodó Károlyné 1 frt. Fülöp János 2 frt. Vadasdy Károly 2 frt. László Mózes 2 frt. Giocomuzzi Vigilio 2 frt. Farkas Márton 2 frt. Sándor László 1 frt. Dózsa Elek 1 frt. Dr. Gidófalvy István 1 frt. Pap Sándor 1 frt. Végh Domokos 1 frt. Mojzer Károly 1 frt. Drothlef Béla 1 frt. Gencsi Alajos 1 frt. Simai Gerő 1 frt. Bőjthe József 1 frt. Gondá Márton 1 frt. Miklós Gyula 1 frt. Mara Sándor 2 frt. A hál alkalmával felülfizettek Urmáncz István 4 frt. Stein Izrael 4 frt. id. Éltető Albert 5 frt. Pap Ferenc 1 frt. Sámuel Domokos 1 frt. Jakab Ferenc 1 frt. Gerzs Dávid 1 frt. Márk Farkas 1 frt. Karácson Gerő 1 frt. ifj. Éltető Albert 1 frt. Kalini Nikita 2 frt. Kis József 2 frt. Visky Ferenc 1 frt. Gerbert Emil 1 frt. Popcsu János 1 frt. Kolbár József 1 frt. Kolbász Miklós 1 frt. Hermann Vencel 1 frt. Pap Sándor, örsvezető 50 kr. Schwarc Lázár 1 frt. Ugy a kegyes adományait elküldött nemes adakozók, mint a hál alkalmával felülfizetett jöltvők, fogadják, a kezdet nehézségeivel küzdő ref. egyházzal nevében, legforróbb köszönetemet. Toplica, 1893. február 16. Pál Károly, ref. körlelkész.

Szerkesztői nyiltposta.

= **Nyárád-Sz. Anna. R. Gy. urnak.** A kérést kész szívvel teljesítjük; csak arra kérjük, hogy minden év elején kopogtatni sziveskedjék, a míg a szükség fen fog állani.

= **Indokolatlan tréfa.** Bár mi igyekeztünk élet venni; de, ha úgy tetszik, ám. menjen ez is, de csak a következő számban. Meggyőződésünk különben, hogy kár belőle nagyobb dolgot csinálni, mint kellene.

HIVATALOS RÉSZ.

450—1893.

FELHIVÁS,

mindenik egyházközségünk t. lelkészéhez.

A magyar országos ref. egyházi közalap végrehajtó bizottsága kimerítő jelentést terjesztvén az országos közalap fejlődéséről és jelenlegi állásáról az 1891/92. évi országos zsinat elé: e jelentés kellő számú példányát hatóságunkhoz is megküldötte, az egyházközségek között leendő szétosztás végett.

Midőn tehát e nagybecsű jelentés egy-egy példányát, a nt. esperes urak útján, minden anya-egyházközségünk részére ezennel megküldjük, nem mulaszthatjuk el t. lelkész aai. különös figyelmét föl hívni a jelentésben foglalt adatok áttanulmányozására s az egyházközség tagjai előtt való megismertetésére, melynek legcélszerűbb kivitele az egész jelentésnek egy népes egyházközségi gyűlésen való felolvasása és részletes ismertetése útján eszközölhető, fenhagyatván a buzgóbb és anyaszentegyházunk közügyei iránt melegebben érdeklődő hiveink joga e jelentés külön átolvasására is, hogy a közalap gyarapítására szolgáló évi adók terhét viselő buzgó aai. az intézmény keletkezésének, fejlődésének és áldásos működésének történetéről is tájékozva legyenek. Nélkülözhetetlen vezér-fonalul szolgál a jelentés továbbá nt. esperes és t. lelkész aai részére a tekintetben is, hogy a közalapi ügyek ellátása körül fennálló szabályok ismertetését magában foglalja s ez által az eddig igen sokszor hiányos eljárás megszüntetésére nyújt kilátást; míg másfelől az egyházkerületünk által eddig nyert egyszersmindenkori, tőkeképzési és missziói segélyek jelentékeny összegének számszerű feltüntetésével, adózó hiveinkben a további buzgalmat s kezelő lelkész aainál a felhajtások körüli eljárás erélyességét lesz hivatva fokozni, melyek által a lefolyt első tíz év alatt oly örvendetes fejlődésnek indult közalap a jövő decennium rendjén már teljes virágzásának korszakát érhesse el, hogy áldásosan megkezdett működését mind nagyobb-nagyobb térre kiterjesztve, anyaszentegyházunk anyagi égető szükségét enyhithesse s majdan végleg elenyésztethesse.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvárt, 1893. február hó 10.

Márkus Fános,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

293—1893.

KÖRLEVÉL,

mindenik egyházközségünk t. lelkészéhez.

A m. kir. belügyminiszter urnak a vallás és közoktatási m. kir. miniszter ur öngyméltósága útján hatóságunkhoz intézett föl hívása folytán, útasítjuk t. lelkész aait, hogy kiváló gondot fordítsanak arra, miszerint az állami ellátási illetményekben részesülő katonai özvegyek és árvák elhalálása az illető katonai nyilvántartási hatóságoknak, nevezetesen a hadkiegészítő kerületi és térparancsnokságoknak, az illetékes közgazg. hatóság (járásí főszolgabíró, városi tanács) útján haladéktalanul tudomására hozassék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvárt 1893. febr. 4-én tartott üléséből.

Márkus Fános,
s. titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

372—1893.

FELHIVÁS,

valamennyi egyházmegye nagytiszt. Espereséhez és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség t. t. kebl. Tanácsához.

Igazgató-Tanácsunk tekintettel a közel jövőben mulhatlanul bekövetkező pénzügyi viszonyok átalakulására, a-főt. egyházkerületi közgyűléshez javaslatot szándékszik előterjeszteni az iránt, hogy az egyházkerületünk központi kezelése alá helyezett egyházközségi, valamint az egyházközségek kebl. kezelése alatt álló s jelzálogi kölcsönre ki nem adott készpénz-készleteknek az erdélyrészi vidéki megbízhatóbb takarékpénztárakba való kamatozás végetti elhelyezése s ezek által számla-rendszer szerinti kezelése tekintetében is valamely megfelelő intézkedés tétessék.

Hogy e tekintetben kellően indokolt javaslatot tehesünk felhívjuk t. címet, hogy a vezetése alatti egyházmegyéhez tartozó és érdekelt egyházközségek meghallgatásával,

hatóságunkhoz negyven nap alatt tegyen véleményes jelentést arra nézve: nem volna-e a kezelés és ellenőrzés könnyítése és egyszerűsítése tekintetéből megfelelőbb és előnyösebb, ha az érintett pénzek az illető takarékpénztárakba az eddigi betéti-könyvek helyett jövőre folyó számla mellett s az illető egyházközség, vagy alap nevére és akkint helyzetnének el, hogy a betett tőkék folyósított kamatai az illető takarékpénztárak által esedékességük idején mindannyiszor közvetlenül fizettetnének ki a jogosult egyházközségeknek, vagy javadalmasoknak? Az illető takarékpénztárak pedig a náluk ekkint elhelyezett pénzekről számla-kivonatokat az ellenőrzés gyakorlása végett minden félv, vagy év végével közvetlenül az illető egyházmegyéhez, illetve, hatóságunkhoz küldenék meg.

Nemkülönben, beható tájékozást szerezzen arról, hogy a vezetése alatti egyházmegye területén, illetve, székhelyén mely pénzintézetek volnának olyanok, melyekben az ily pénzek elhelyezése kellően biztosítottnak volna tekinthető? Ennek alapján, az ilyenek ismert pénzintézetek, illetve, vidéki takarékpénztárak cégjegyzett címét és székhelyét az ezekkel való tárgyalások bevezetése végett hatóságunkhoz egyidejűleg bejelenteni sziveskedjék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvárt, 1893. február 6-án tartott üléséből.

Márkus Fános,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök helyettes.

103—1893.

MEGHIVÓ.

A gy.-fehérvári egyházmegye házassági törvényszékének t. bíráit ezennel tisztelettel meghívom a gy.-fehérvári paplakban f. évi március 2-án d. e. 10 órakor tartandó házassági törvényszéki ülésre. Lelkész aait pedig felhívom, hogy ezen határidőt, az egyházukban lakó valóperes egyéneknek jó idején adják tudokra.

A gy.-fehérvári ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától, Vajdasdon, 1893. febr. 15.

Tókos Sándor,
evang. reform. esperes.

162—1892.

MEGHIVÓ.

A küüllői ev. ref. egyházmegye folyó év márc. 20-án délelőtt 9 órán kezdve, Dicső-Szent-Mártonban, az egyházmegye tanács-termében, házassági törvényszéki ülést fog tartani. A házassági törvényszék t. bíráit, ezennel van szerencsém, hivatalosan meghívni. A lelkész urakat felhívom, hogy a gyűlés tartásának helyét és idejét, a szokott módon, hirdessék ki. Az ügyvéd urakat pedig figyelmeztetem, hogy való-periket a törvény-szabta okmányokkal szereljék fel, mert a felszeretlen pereket tárgyalás alá nem bocsátom.

V.-Gálfalva, 1893. február. 18.

Kovács Elek,
evang. reform. esperes.

233—1892.

ÉRTESÍTÉS.

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye házassági törvényszékének bíráit értesítem, hogy folyó évi március 15-én délelőtt 10 órakor, Gyaluban, házassági törvényszéket tartok

Fölkérem tiszt. paptársaimat, hogy valóperes hiveiket figyelmeztessék a kellő lépések megtételére, valamint az ügyvéd urakat, hogy pereiket a jelzett napon és helyen az egyházmegyei diktatúrán, kellően felszerelve, adják be.

Gyalu, 1893. február. 19.

Deési Gyula,
evang. reform. esperes.

588—1893.

MEGHIVÓ.

A szil.-szolnoki ev. ref. egyházmegye m. t. t. tanácsának tagjait, ugyszintén a köz-, és házassági törvényszék hivatalnokait és ülnökeit van szerencsém felkérni, hogy f. é. március 7-én, Sz.-Somlyón, hivatalos irodámban, d. e. 8 órakor kezdődő e. m. tanács, és ugyanaz nap d. e. 10 órakor kezdődő köz-, és házassági üléseken megjelenni és ismert buzgóságukkal és bölcsességükkel az ügyek elintézésében résztvenni, sziveskedjenek.

Tiszteletes paptársaimat felkérem, hogy ezen ülések tartásának idejét kellő időben köztudomásra hozni, ne terheltessenek.

Sz.-Somlyó, 1893. febr. 20.

Nagy László,
evang. reform. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.